

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi
arkakapak.com

Yıl:2 Sayı:15 Aralık 2016 / 9,00 b

S.21

Dosya

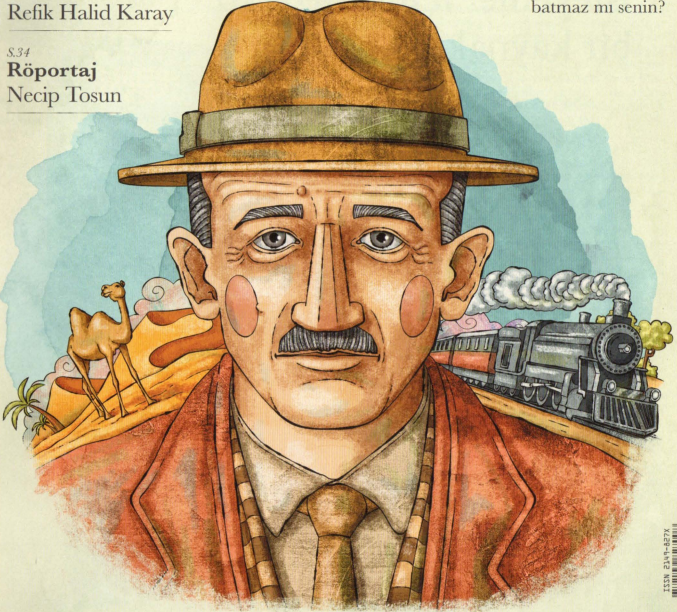
Refik Halid Karay

‘Çiviler ağzına
batmaz mı senin?’

S.34

Röportaj

Necip Tosun

S.6

Tank Tufan

S.8

Enis Batur

S.12

Mustafa Özel

S.28

A.Ali Ural

S.30

Haydar Ergülen

Mehmet Ali & Akşamsefası

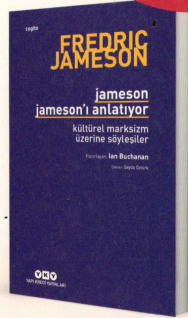
ISSN 2341-627X
9 772149 627008

2 081234 503026

Jameson'ın düşüncesiyle yeni tanışanlar ve bu konuda derinleşmek isteyenler için benzersiz bir kaynak:

Jameson Jameson'ı Anlatıyor günümüzün en etkili Marksist kültür teorisyenlerinden Fredric Jameson'ın çağdaş kültür konusundaki olağanüstü birikimini ABD, Kore, Çin, İsveç, Mısır gibi çok farklı coğrafyalardan önemli akademisyenlerin soruları ve katkılarıyla harmanlayan on söyleşiyi bir araya getiriyor.

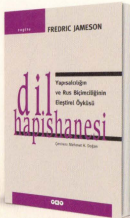
Jameson Jameson'ı Anlatıyor
Kültürel Marksizm Üzerine Söyleşiler
Fredric Jameson
Çeviren: Şeyda Öztürk
Cogito, 316 s.

"Fredric Jameson
olağanüstü enerjisiyle
Sophokles'ten bilimkurguya
kadar çok geniş bir alanda
kaleme alınmış görkemli
yazıların düşünürü..."

TERRY EAGLETON

YAZARIN YKY'DEKİ KİTAPLARI

Dil Hapishanesi
Fredric Jameson
Çeviren: Mehmet H. Doğan
Cogito, 206 s.

Marksizm ve Biçim
Fredric Jameson
Çeviren: Mehmet H. Doğan
Cogito, 360 s.

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

Yıl:2 Sayı: 15 - Aralık 2016

Ayda bir çıkar
arkakapak.com
ISSN No: 9772149827008

İmtiyaz Sahibi

Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti. adına
Mehmed Ali Çalışkan

Yayın Yönetmeni

Yunus Emre Tozal
yunusemretozal@libronet.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erkan Şimşek
erkan.simssek@libronet.com

Editor

İsa Karaaslan
isa.karaaslan@libronet.com

Yayın Kurulu

Erkan Şimşek, Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan, Cemil Üzen, Zahir Yıldırım
Olcaay Mağden Ünal, Hatice Yalçın, Murat Çiftçi, Ümit Yaşar Özkan

Görsel Yönetmen

Zahid Yıldırım

Mizanpaj

Cemal Keskin

Kapak İllustrasyonu

Onur Erler

Kurumsal İletişim ve Reklam

Hatice Yalçın
kurumsal@kabil.com

Satış

Semih Gülseren
0530 176 79 45
semihgulseren@libronet.com

Basım Yeri

Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Halkalı Cad. B4 Blok 164 Sefaköy, Küçükçekirmece, İstanbul
Matbaa Sertifikalı No: 120 58

Dağıtım

Turkuaz Dağıtım
Tel: 0216 585 90 00

Yazı Göndermek İçin

Yazılarınızı "editor@arkakapak.com" adresine gönderebilirsiniz.

Yönetim Yeri

Altunizade Mah. Nuhkuyusu Cad. No:98/4
Üsküdar - İstanbul
Arka Kapak Papenses'in yayınıdır.

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamda da
dahil olmak üzere çoğaltma hakkını Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd.
Şti.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

Mehmet Ali & Akşamsefası

 paparsense

Arka Kapak'ın Aralık sayısı ile siz okurlarımızı selamlıyoruz.

Her ay Türkiye'nin veya dünyanın kültür hayatından bir isim
göçüyor. 7 Kasım günü kaybettüğümüz isim Leonard Cohen
oldu. Sony Müzik'in ifadesiyle "Efsanevi şair, söz yazarı ve
sanatçımız Leonard Cohen'in vefat ettiğini derin üzüntüyle bildi-
riyoruz. Müziğin en saygın ve üreten bireyini kaybettik." Leonard
Cohen şarkı sözünden romana uzanan birçok türde eserler
vermiş, çağdaş Kuzey Amerika kent kültürünün sembollerini
şarkılaştırmış unutulmaz bir isim olarak elbette hafızamızda
yaşamaya devam edecek. Şarkıları da kitapları da raftaki
yerini koruyacak. Kendisini şarkıları, şiirleri, o güçlü sesi ile bu
dünyadan uğurluyoruz.

Bu sayımızda Aralık ayının getirdiği soğuk havayı biraz olsun
dağıtacak ve içimizi ısıtacak bir dosya konumuz var. Türkçenin
zirvesine çıkmış büyük bir yazarın peşine düştük. Evet, Refik
Halid Karay'dan bahsediyoruz. Refik Halid, memleket ve gurbet
hikâyeleriyle, romanlarıyla, sürgünleriyle, anılarıyla bilinse
de en büyük özelliği Türkçesidir. Türkçeye, Türkçe edebiyata
gönül veren herkes için Refik Halid sihirli bir Türkçe demektir.
Sihir deyince de aklımıza anlaşılmaz, gizli bir dil değil sade,
lezzetli, besleyici bir dil geliyor. Tıpkı anne sütü gibi. *Eski* hikâ-
yesinde küçük bir çocuğun ağzından kurduğu "Çiviler ağzına
batmaz mı senin" cümlesiyle nesillerin hafızasında unutulmaz
bir yer edinmiştir.

Türkçe bugün bizi bir yapan, bizi etrafında toplayan, Türki-
ye'nin bütüncül kimliğini kodlayan bir hakikat olarak önümüzde
duruyor. Refik Halid işte bu Türkçenin büyük müellifle-
rinden biridir. Türkçe yaşadıkça da bu vazifesiyle anılmaya
devam edecektir. Üstelik Refik Halid bu büyük vazifesini
tarihi değiştiren bir filozof edasıyla değil, muhalif tavırla, sivri
dili, yaşamdan zevk almasını bilen ehlikeyif halleri ve insanın
damagında tat bırakan cümleleriyle yerine getirmiştir. Nevi
şahsına münhasır bir gazeteci ve edebiyatçıdır. Hem Osmanlı
hem cumhuriyet yıllarında maruz kaldığı sürgünlerin izlerini
taşıyan eserleri için gönül rahatlığı ile en iyi eserleri diyebiliriz.
Biz de bu büyük yazara ve eserlerine kayıtsız kalamadık ve
Arka Kapak'ın sayfalarını Refik Halid'e açtık.

Dosyamızda Medeni Yılmaz, Özkan Ali Bozdemir, Hasan Öztürk,
A. Ali Ural, Haydar Ergülen, Feridun Andaç'ın harikulade yazıları
yer alıyor. Dosyanın röportajını ise hem hikâye yazarın hem de
hikâye üzerine düşünen Necip Tosun ile yaptık.

Tarık Tufan, Enis Batur, Kemal Varol yine bambaşka kitapları
okurlarıyla paylaştılar. Bu sayının bir başka sürprizi ise Mustafa
Özel oldu. İktisatçı Mustafa Özel, çok sıkı bir roman okuru ve
bir iktisatçı olarak romanlardan çıkardığı analizlerle bilinen bir
isim. Arka Kapak'taki ilk yazısında Tarık Buğra'nın Küçük Ağa
romanını anlattı. Türk Sineması Araştırmaları sayfamızda ise
bu ay Barış Saydam'ın kaleminden ilk Türk yapım şirketi Kemal
Film'i okuyacağız.

Bu ayın editör konluğu Günışığı Kitaplığı'ndan Müren Baykan.
Kapak tasarımcısı sayfamızın konluğu ise Siren Yayınları'nın
kapaklarında imzası olan Nazlım Dumlu oldu. Şimdi siz okurla-
rımızı, dopdolu ve nitelikli içerğimizle baş başa bırakıyoruz. Bir
sonraki sayımızda yani yeni yılda görüşmek üzere...

Herkesi iyi okumalar.

Saygılarımızla
Arka Kapak

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

İÇİNDE NE VAR?

YIL: 2 / SAYI: 15

ARALIK 2016

6

TARİK TUFAN
GÖRMEDEN ÖLMEK

8

ENİS BATUR
JOYCELİ ANILAR

10

KEMAL VAROL
SAVAŞTAN
DÖNENLERİN
ROMANI

12

MUSTAFA ÖZEL
TASNİFSİZ İNSANLAR

14

SEZGÜL KARCIOĞLU
ŞEHİR, MEKÂN,
MEYDAN

16

İHSAN FAZLIOĞLU
OKULT DÜADAN
MANİFEST TOPA

18

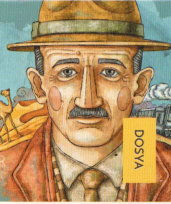
CÜNEYT GÖNEN
HAYAT DERSLERİ

20

KADİR METİN
AKBAŞ
KEŞİN BİLGİ
"RT" LÜTFEN

21

REFİK HALİD KARAY
MEDENİ YILMAZ
ÖZKAN ALI BOZDEMİR
HASAN ÖZTÜRK

DOŞYA

28

A. ALİ URAL
GURBET HİKÂYELERİ
DE MEMLEKET
HİKÂYELERİDİR

30

HAYDAR ERGÜLEN
KİRPİNİN
DİKENLERİ

32

FERİDUN ANDAÇ
DİL SÜRGÜNÜNDE

34

NECİPTOSUN
REFİK HALİD
"SANAT ŞAHSI VE MUHTEREMDİR"
İLKESİNİ BENİMSEDİ

RÖPORTAJ

40

M. ALİ ÇALIŞKAN
KOCAMAN
BİR DÜN

42

MURAT ACAR
BİR AVM VAR
BİZDEN İÇERİ

44

İREM
UZUNHASANOĞLU
YUKIO MIŞIMA

46

İHSAN SÖNMEZ
YEME DE
YANINDA OKU...

48

EKREM SAKAR
İTİDAL ÇAĞRISI

50

MÜGE YILDIRIM
YAŞAMIN UCUNA
YOLCULUK

52

MUHİTTİN ŞİMŞEK
ANADOLU'DA
ARALIK

54

BETÜL ŞÜKÜR
FÜSUN'UN ANNESİ:
DİDEM MADAK

56

HAKAN İSMAİL
ŞİRİNER
AMERİKALI BİR 'SELF
MADE MAN' TEMSİLİ

59

FIRAT DEMİREL
TEKNOLOJİNİN
FİRTİNALI YÜZÜ

60

NİHAL YORMAZ
AFORİZMALARIN
EFENDİSİ STENDHAL

62

TUĞBA COŞKUNER
İLHAM VEREN YAZAR
SİNAN CANAN

66

ALEV KARAKARTAL
İNSAN İNSANIN
YURDUDUR

68

ÇOCUK EDEBİYATI
ÜMİT YAŞAR ÖZKAN
ADNAN SARAÇOĞLU
RABİA GÜLCAN KARDAŞ

72

ARKA BLOG
SEDA EROĞLU
BEHÇET AKGÜN
ZEYNEP ERDUN
HANDAN YİĞİT

76

GÜLER BEK ARAT
KAN KIRMIZI:
BİR RESSAM VE
ŞAİR BULUŞMASI

80

TUĞBA GÜNER
YORGOS
LANTHIMOS

82

PERDE

90

TÜRK SINEMASI
ARAŞTIRMALARI
BARİŞ SAYDAM

91

EDİTÖRÜN MASASI
MÜREN BEYKAN

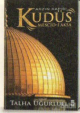
92

TASARIMCININ KAPAĞI
NAZLI DÜMLÜ

2016 KASIM AYINDA HANGİ YENİ KİTAPLARI OKUDUK

1- Dedemin Bakkalı
Şermin Çarkacı

2- Arzın Kapısı
Kudüs
Talha Uğurluel

3- Başarı Bilgesi
Mümin Sekman

4- Kanadı Kırık
Kuşlar
Ayşe Kulin

5- Mor
Kahraman Tazecoğlu

2016 YILI KASIM AYI ÇOK SATAN YENİ KİTAPLAR

6	Sakın Oraya Gitme	Can
7	Saftirik Greg'in Günlüğü 11	Epsilon
8	Arkadaşıma Veda	Doğan
9	Mutluluk Kürleri	Hayykitap
10	Görmeden Ölmek	Profil
11	Geliştiren Anne-Baba	Remzi
12	Unutulacak Şeyler	Tuti
13	Motto	Kapı
14	Yolculuk	Taze
15	Harry Potter ve Sırlar Odası - 2	Yapı Kredi
16	Gizli Bahçe	Can Çocuk
17	İki Mükemmel Hata	Ephesus
18	Aklımla Dalga Geçme	Can
19	Sonsuzluğa Nokta	Everest
20	Yalnız Değiliz	Profil
21	Solucan 3: Veda	Ephesus
22	Tarih-i Siyasi	Ötügen
23	Varsın Olmasın	Hayykitap
24	Hayatın Kıyısında	Pegasus
25	Watchmen	İthaki
26	Kimyager	Epsilon
27	Bildiğin Gibi Değil - Osmanlı	Can
28	Oğuz Kağan Destanı	Yeditepe
29	Doğa ve Öznellik	Klasik
30	Bozkırın Atları Yaman Ölür	Erdem

2016 YILI KASIM AYI EN ÇOK SATAN İLK 25 YAYINEVİ - SEPET FREKANSLARI (%)

1	Yapı Kredi Yayınları	17,87
2	Can Yayınları	12,89
3	İş Bankası Kültür Yayınları	11,57
4	İftişim Yayınevi	10,17
5	Everest Yayınları	7,37
6	Doğan Kitap	5,59
7	Kırmızı Kedi Yayınevi	5,48
8	Timaş Yayınları	5,15
9	Pegasus Yayınları	4,70
10	Metis Yayınları	4,63
11	Sel Yayıncılık	3,39
12	İthaki Yayınları	3,61
13	Alfa Basım Yayım	3,38
14	Profil Yayıncılık	3,14
15	Ötügen Neşriyat	2,90
16	Can Çocuk Yayınları	2,88
17	Dergah Yayınları	2,88
18	Destek Yayınları	2,83
19	Kabalcı Yayınevi	2,57
20	Ayrıntı Yayınları	2,34
21	Ephesus Yayınları	2,31
22	Remzi Kitabevi	2,29
23	Taze Kitap	2,27
24	Kolektif Kitap	2,22
25	Epsilon Yayınları	2,15

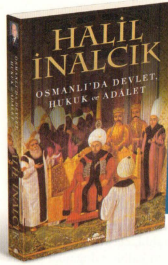
2016 sonbaharında yayın hayatına başlayan Kronik Kitap, tarih alanında dört önemli eserle okuruna 'Merhaba' diyor.

Kronik

OSMANLI VE İSLÂM TARİHİNİN EN ÖNEMLİ MÜESSESESİ: KADILIK

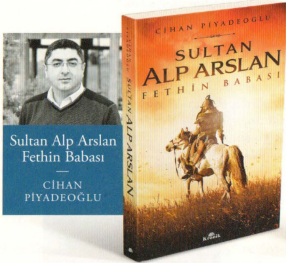
Türkiye'de tarih denilince akla ilk gelen isim İlber Ortaylı'nın kaleminde Osmanlı hukuk tarihinin merkezinde yer alan ve üzerine pek konuşulmayan kadıları anlatan önemli bir çalışma...

OSMANLI'NIN ÜÇ BÜYÜK GÜCÜ: DEVLET, HUKUK, ADÂLET

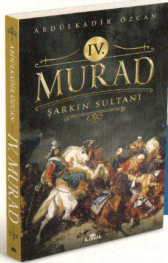
"Bu kitabı okuyanlar umuyoruz ki, Osmanlı Devlet-i 'Aliyye'sinin (İmparatorluğunun) birçok millet ve dini, altı yüz yıl nasıl bir arada tuttuğunu ve nasıl idare ettiğini öğrenmiş olacaklar."

Halil İnalcık

SELÇUKLU FETİHLERİNİN BABASI, TÜRK EFSANESİ SULTAN ALP ARSLAN

Sultan Alp Arslan üzerine hem akademik ihtiyaçları karşılayacak hem de alıcı üslubuyla tarih severlerin merakını giderecek bu çalışmayla, geri planda kalmış Selçuklu tarihini ile Sultan Alp Arslan yeniden gün yüzüne çıkıyor.

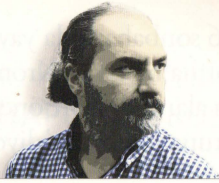
ZAMANIN İSKENDER'İ, ŞARKIN SULTANI BAĞDAT VE REVAN FATİHİ IV. MURAD

"Abdülkadir Özcan'ın vesikalara dayanarak hazırladığı bu kıymetli çalışma tarihteki en büyük mareşallardan IV. Murad'a dair birçok bilgiyi tazeleyecek."

İlber Ortaylı

"GÖRMEDEN ÖLMEK" DİYE BİR YARA

Tanık Tufan

Şair İbrahim Tenekeci'nin yeni şiir kitabı "*Görmeden Ölmek*" okuyucusunun karşısına çıktı. Cümleyi şöyle kurayım; arkadaşım İbrahim'in yeni şiir kitabı çıkmış.

"Şiir eleştirisi" yapabilecek bir kuramsal bilgiye sahip değilim. Bir şiirin dilini, imge dünyasını, anlam katmanlarını, üslubunu, formunu çözümleyecek bir kuramsal altyapıya da sahip değilim. Bir edebi tür olarak şiirin dönerselliği, ait olduğu gelenek, biçem denemeleri gibi özelliklerine de vakıf değilim.

Bütün bunları izah ettikten sonra bu yazının İbrahim Tenekeci şiirine dair bir tahlil, eleştiri değil, Tenekeci'nin şiirini okuyan birinin kalbine doğanlar olarak okunmasını arzu ederim. Her şey bir yana insanın şair bir arkadaşının olması ve onun yeni bir kitabının çıkmış olması yeteri kadar heyecan ve mutluluk verici bir şey.

Daha kitabın adını görünce içimde bir şeyler ezildi. Görmeden ölenlerin acısını düşününce insanın boğazında düğümlenen şeyler... Görmeden ölmek işte; bir sürgünün vatanını görmeden ölmesi, karısının karnındaki bebegini görmeden ölen adamın acısı, sevgilisinin döndüğünü görmeden ölen genç kadın.

Gurbette ölmek. Bir şeyin gurbetinde. Çok sevdiğin bir şeyin uzığında. Çok istediğin.

"İnsan insana anlatamaz derdini
Denedin, olmadı, değil mi?"

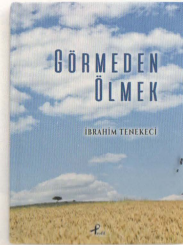
Kitabın içindeki Siper Sanatı adlı şiirin bu dizeleri İbrahim Tenekeci şiirinin kısa bir özeti gibi geliyor bana. Tenekeci'nin bir derdi var, ağır bir derdi var, kutlu bir derdi var, hasılı dert edindiği bir şeyler var ve her kelimesine bu derdin buğusu, hüznü sinmiş. Bu kadar basit, gündelik, yalın bir dil kullanan şairin her dizesinin zihnimize bir ağırlığa sebep olması da bu yüzden.

Bir kelimenin yükü, söyleyenin derdiyle ağırlaşıyor. Kelime kimin ağzından dökülmüşse, onun derdinden bir parçayla düşüyor önümüze.

Bir derdi olan adamı düşünün, bunca şiir yazmış, bunca söz söylemiş derdinin üstüne ve yine anlatamamış. Biliriz ki dert dile sığmaz. Sığsa o dert olmaz. Dile gelen dert, dert olmaktan çıkar. O yüzden anlatmışsın, olmamış. Tenekeci dize dize anlatmaya, denemeye devam ediyor. Olur ya da olmaz, çok mühim değil.

Ayfer Tunç'tan ödünç alarak söylemek isterim ki, İbrahim Tenekeci'nin şiirinde derin bir "dünya ağrısı" var. Öyle bir ağrı ki ne yana dönsen sızlıyor. İnsanı bir an olsun rahat bırakmayan bir ağrı bu. *Görmeden Ölmek* kitabında yer alan her şiirde kendini hissettiren bir ağrı.

"İnsan nasılsa öyledir dünya", "Ekmeğin aldığı kadmış dünya", "Dünyanın suyunu gidersen eğer / boğulur kalırsın haberin olmaz", "İşte dünyadassın, dinmemiş yasin", "Açıktan satılan bir şeydir dünya", "Dünya unuttur seni, yalnız kalırsın", "Gözleri görmeyen birinin, baba / Gezmeye gitmesi diyorum, dünya", "Kendime diyorum, olunca akşam / Bir gün daha uzaklaştım dünyadan."

Görmeden Ölmek
İbrahim Tenekeci
Profil Kitap

Hüsrev Hatemi'nin Grili Çocuk şiirinde geçen “*Bu iş bitti Hafız Burhan Bey / Bitti beyefendi / Sükût lûtfen*” dizelerini her okuduğumda geçmişte kalan güzel şeylerin yarası sızlıyor içimde. İbrahim Tenekeci şiiri de bir şeylerin bittiğini, geride, geçmişte kaldığını, bir daha dönmeyeceğini, en acı veren kısmı da bu, bir daha hiç dönmeyeceğini, görmeden öleceğini hatırlatan bir şiir.

Köye giden cenaze, soğumuş sofra, annesiz evler, ölmeden önce içilen son su, Finanskent Cami, eskimemiş bir pişmanlık, sıkılğan harfler, kederli ekmek, ekmek ve kalp, ekmek ve yara, ekmek ve dünya, zeytine uzanan çaresiz çatal, bulutlar geçerken yağmıyan yağmur, geceleyn indigin bilmediğin şehirler.

Böyle şeyler işte. Üzücü şeyler. Çünkü “*İnsan üzgündür, insanlar bilmez.*”

İbrahim Tenekeci'nin şiirleri üzücü şiirler. Çünkü üzgün bir adam. Her fırsatta dile getiriyor bu üzümlüğünü. Doğduğun evin yıkılıp yerine ruhsuz bir apartman dikilmesi gibi şeyler hissettiriyor okuyanlara.

Yeni bir hayat başladı ve bu hayatın içinde hüznülü kadınlara, zayıf çocuklara, hastalara, kırdı yetişen çiçeklere, ihtiyarlara, servi ağaçlarına pek yer yok. *Görmeden Ölmek*, dünyanın kıyısında durmanın, yeni bir hayata alışamamanın, gitmenin ve dönmemenin, yalnız kalmanın şiirlerinden oluşuyor. Bir ömrü, düzenli bir el yazısıyla temize çekmek gayreti diyelim.

Görmeden Ölmek kitabında göze çarpan özelliklerden biri de İbrahim Tenekeci'nin dostlarına seslenip durması. Kitabı, şiirleri ithaf ettiği dostları, şiirlerin içinde ismini andığı dostları epeyce dikkat çekiyor. Bu yanıyla bir dertleşme kitabı olarak da görülebilir. Bir şairin etrafındaki dostlarına içini açması. Bir şairin yarasını göstermesi. Bir şairin yanında ağlayabileceği insanlar araması. Bir şairin kırık kalbini açması. Bir şairin sofrasını bölüşmesi.

Bu kadar üzümlüğün içinde umut yok mu? Umut hep var.

İbrahim Tenekeci şiirlerinde “temiz kalmış” ve “iyiliği barındıran” şeylerin izini sürebilmek mümkün. Bizatihi şiirin kendisi temiz ve iyidir. Umut şiirin içinde bir cüzdür; ona içkindir ve her dizesinde buram buram kokusu salınır.

Çünkü Allah var. Ezelden ebede uzanan mutlak bir hakikat var. Umut var.

Mehmet Ali & Akşamsefası

Çünkü “Allah’ın adıyla ısınan evler” var. Çünkü “Allah yardım etti, uyudun biraz.” Çünkü “Yarım kalan her şeyi tamamlar Allah.”

“Rabbim, biraz daha bağışla beni” diye yakarıyor şair.

Bizi de bağışlasın biraz daha. Amin. ■

““

BERBEYAT

1

Kaderden kısaydı, ömürden uzun
Rabbim, döndürdün, kalbimi sana.
Ne insanlar, ne insanlar, binlerce yıldır
Herkesi kurtarıp kendisi ölen,
İsmail demedim, gelmedik daha
Günlerce gidersin ve varamazsın
Yetişmek ne mümkün, onun hatırına
Kalmışsın, düşün, hep dört yaşında.
Susmuşlar, susmuşlar, durmadan seni
Üzdüğümüz bir şey, hatırladıkça
Güzel başlayıp öyle bitmeyen
Elimizden gelmeyen, daima giden
Sınra yığılmış gibi göçmenler
Ağır hastalar ve yorgun sabah
Abhbabı olmayan yoksul bir yemin
Zeytine uzanan çaresiz çatal
Bunu bulamayan kaç kişi vardır,
Sesine doğru baktığımız o
Güneşten erken – hayret ve beves
Babasının gözleri, elleri evladının
Kimseden geriye kalmayan kadim
Derdini kirlara açan çiçekler
Düşmemiş fakat düşecek yaprak
Hastanın uykusu ve durgun baba
Kandiller yapıyor gibi harflerden
İnsan üzgündür, insanlar bilmez
Duyarsın, duyamazsın, onu sen.

İbrahim Tenekeci

””

JOYCE'LU ANILAR

Enis Batur

Bilge ve İrfan Sancı, yayını 2016 yılı Kasım ayına denk gelen Joyce'un *Finnegan'ın Uyanışı*'nin hazırlıkları hızlandığında, yanlış anımsamıyorsam yazbaşıydı, çevirinin bir bölümünü bana iletip yorumlarımı almak istemişlerdi; yayın tarihi yaklaştığında ise bir biçimde "işin içinde olmam" isteğiyle bir önsöz yazmam konusunda ısrarlı davrandılar, ne yalan gönlümü okşadı yaklaşımları: "Jim-Session"u öyle yazdım, ama motor ısıtırken, masamda, an geldi gözlerim boşluğa daldı, "Joyce'lu Anılar"ı mı düşünüm bir süre ve aklımdan, önsöz sonrası, onları yazmak fikri geçti, her ne kadar -ilk bakışta- oldukça garip bir niyet gibi görünse de:

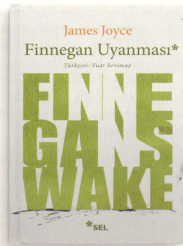
Öyle ya, hemen akla gelecek şey, 1952 doğumlu birinin 1941 başı ölmüş biriyle ilgili "anılar"ından sözetmesi ne anlama gelebilirdi? Bana kalırsa abes bir soru bu: Okuryazarın Homeros'la, Yunus Emre'yle, Dante'yle doğrudan bağlantılı, hayatında *anı kışakları* vardır, olur: "Yapı'ta ilk karşılaşmadan başlayan, farklı dönemlerine dağılan yakınlaşma odakları, bir başına bir *ilişkinin* kişisel anatomisini ortaya koyar. Her okurun tıkabasa dolu bir anı *deposu* yer etmiştir belleğinin kıvrımlarında, okur bir de yazarsa, ikinci bir depodan dem vurmak gerekir.

"Joyce'lu Anılarım"ı önceleyen bir kalem de "İngilizce Anılarım"dır ama. Öğrenim gördüğüm okulda, zorunlu ikinci yabancı dil (ne tamlama!) eğitimi Orta ikide başladığına göre, 1966-67 ders yılında ilk adımlar atılmış. Sağlamca bir altyapı verildiği suradan anlaşılabilir: 1971'de ODTÜ'ye kaydımız sonrası, rastlantıyla aynı bölümde olmayı seçen üç aynı liseden sınıf arkadaşının, hazırlık sınıfında okumalarının gerekip gerekmediğinin belirleneceği İngilizce sınavından yüksek not almaları bir gösterge sayılabildi.

1971-72 kavgasında, ne kadarı bu nedenle bilemem, Anglosakson edebiyatına ilgilim öne geçmişti: Şiirde Pound, Eliot, Cummings, Yeats; nesirdeyse Joyce ve Beckett gözdelelimdi. Gelgelelim, İngilizcem o yapıtlarla teke tek özgün dillerinde derinlemesine tanışmam için yeterli değildi, ulaşabildiğim Fransızca çevirilerinden enikonu destek alıyordum. 1972 yılında yaşadığım deneyim ölçü verebilirdi: Ellmann'ın Joyce monografisini zorlanmadan İngilizceden, buna karşılık *Ulysses*'i yanyana, iki ayrı yabancı dilden

okumaya çalışıyordum — romanın özgün dil versiyonunu çevirisini elimin altında olmasa okuyamaz, sökemezdim. Bu okumaların 1973 ilkyazında Paris'e gitmemde birinci elden etkisi olduğuna değinmiştim.

İşin ilginç tarafı, Paris'teki ilk altı ayım boyunca Anglosakson edebiyatına yoğunlaşmamın sürmesi, giderek, çift dil üstünden de olsa, artmıştıydı: *Eros ve Hgades*'in arkasında yeralan toy ama atak "kaynakça" işaretleri gösteriyor. 1975 başı, tek sayı çıkabilen *Yazı* dergisinin ilk sayısında benim isteğim, Naz Karan'ın çevirisiyle çıkan *Giacomo Joyce*'la aynı dönemde karşılaşmış, Joyce'un üç ciltlik mektup külliyatını da edinerek eksiklerimi tamamlamıştım. Joyce'la ilgili ilk yazım, Şiir ve İdeoloji'nin ilk basımında yer almazdan önce bir dergide yayımlanan "Casanova Joyce'tur, doğru anımsıyorsam 1976'da yazmıştım o denemeyi, bir daha kitaplarım almazdım: Okuduğum üst metinlerin etkisi ağır basıyordu ve özgün katkı çok sınırlıydı, hiç yayımlanmamış olmalıydı o acemi deneme. Buna karşılık, 1972'de ODTÜ Kütüphanesinden aldığım (suç duyurusu: Hâlâ kitaplığımda!) *A Skeleton Key* eşliğinde "Finnegans Wake'de Osmanlıca-Türkçe Kullanımı"

Finnegan Uyanması
James Joyce
Çev. Fuat Sevinç
Sel Yayıncılık

başlıklı denememi *Yeni Dergi*'ye yollamıştım, Mehmet Fuat Türkiye için "çok soyut" kalacağı gerekçeyle yayımlamayı reddetmişti, sonunda kaybolup gitmişti yazım.

1980'lerin ikinci yarısı, *Gergedan* dönemi, *Modern Dünya Edebiyatı Antolojisi*'ne "Giacomo Joyce"u, Selçuk Yönel çevirisi bir öyküyü ve *Ulysses*'ten Murat Belge'nin *Yeni Dergi*'de 20 yıl önce çıkışı çevirisini koymuştum. *Gergedan* kapatılmadan Beckett'in *Bütün Öyküleri* önsözümle yayımlandığı için, "Shem ve Sam" başlıklı bir dosyanın hazırlığını yürütüyordum, Beckett dosyamızın peşisıra: Derginin ömrü yetmedi.

Ulysses'in Türkçeye çevrilmesi 'operasyonu'nda, her ne kadar "yerinde kim olsa bunları yapacaktı" yargısıyla karşılanmış da olsam sonrasında, kararınca bir payım olduğunu bilen biliyor. Çevirisini Nevzat Erkmen tamamladığında, bir gün belki "Nasreddin Hoca'lı Anılarım"ı da yazarım, ben yayınevinin dışında, bir tür fetret dönemindeydim. Dizinin kuralı gereği, bir sorumlunun redaksiyonunu üstlenmesi ve önsöz yazdırılması söz konusuydu –anladığım kimseyi ikna edemedim– kapım çaldı, kabul ettim: Dört ay sürdü redaksiyon çalışması, 1972'deki çift dilli okumamın yerini bu kez üçdillisi almıştı, bir dolu öneri getirdim Erkmen'e, sanırım çoğunu onayladı. Kitap okur önüne çıktığında altı aylığına Paris'teydim; yayınevinin 500. kitabı olarak seçilmişti *Ulysses*, bu nedenle de bir kokteyl düzenlenmiş, konuklar ağırlanmış, konuklardan biri, Orhan Pamuk, aktarana bakılırsa biraz da alkolün etkisiyle, uluorta görüşünü dile getirmiş: "Neden yarım yamalak İngilizcesi olduğu halde önsözün Enis yazmış?" Döndüğümde anlatılmıştı; hem içlermiş, hem eğlenmişim. Birkaç ay sora, gene bir kokteyde Orhan'ı uzaktan farkettim, bakışlarımızın keşişmesine çaba gösterdiğimi anladı tabii, ne de olsa zeki adam, epey bir siftindikten sonra yanıma geldi, kibar ama soğuk davrandım, "sana aktardıklar değil mi?" dedi. Gene soğuk, mesafeli, kibar, çoktan hazır ettiğimi saklayacak halim yok, birkaç cümle kurdum: "Birincisi, *Ulysses*'in çevirisine tek kelime yabancı dil bilmeyen birinden, örneğin Yaşar Kemal'den önsöz istenebilir. Tıpkı senin Dostoyevski'ye pekâlâ önsöz yazabileceğin gibi. İkincisi, ben senin yarım yamalak Türkçenle roman yazmana karişör müyüm?" O gün bugün aramızda hep kara kediler dolaştı, oysa kara kitaplar dolaşması daha akıllıca olurdu.

Sonra, dostlar Joyce üzre çalışmayı sürdürdüler. Armağan Ekinci *Ulysses*'in yepeni bir çevirisini tamamlayıp Norgunk'a teslim ettiğinde, Gültekin çiftiyle konuşmuşlar, Alpagut benden kitabın başına kısa ve yoğun bir metin koymak istediğini söyledi, bir anlamda simgesel biçimde *orada* olmamı –keyifle ve gururla dedim, yazdım ve *oraya* kondu(ruldu)m. 2015'de bu kez *Palto* yayıncım Hüseyin Kaya'nın

diğerini kırmadım, *Dublinliler* de önsöz kervanına katıldı. Ve son, acaba son mu, "Jim-Session"la *Wake*'le umarım perdeyi kapattım. Her defasında Joyce'a dönmemi getirdi bu zincirleme-önsöz kuşağı, okuma açılımları daha önce görmediklerimi görmemi sağladı, borç hanesine yeni kayıtlar düşürmü.

Rahat durmuyorum da hani: Türkiye bitti, Fransa'ya uzandım: "Jim-Session"u yazma sürecinde, Joyce'un son dönem mektuplarını bir kez daha arşınlarken, dikkatimden kaçmış bir ayrıntı-olgu öne çıktı: Zürih'te öldüğünde kente geleli bir iki hafta olmuştu, öncesinde Joyce, eşi ve torunuyla bir yıl boyunca Allier bölgesinde, peş peşe iki otelde yaşamış, mektuplarını o noktadan göndermiş, yanıtlarını aynı noktada almıştı. Fransa'daki yayıncılarımdan biri, Patrice Rötig yarı yarıya Parisli yarı yarıya Saint-Pourçain'liydi, Allier'nin göbeğinde küçük bir şehir; üzenmedim, yazıp ona Joyce'un Allier Mektupları'nı ufak bir kitap yapmasını önerdim. Patrice, dört-beş kez önsöz ve sonsöz ısmarlamıştı bana, tek tasam proje aklına yatarsa önsözünü yazmamı beklerse diye şimdiki.

"Joyce'lu Anılar"ım işte böyle. Düşünüyorum da, yola "Zenon"la başladığımı şimdi fark ediyorum. Birkaç okuyazar anadaman daha biçim alıyor ölümdede: Schopenhauerli, Nietzsche'li, Kierkegaardli, Mallarmeli, Bartheli anılara Cemal Süreyalı, Ferit Edgüli, Bilge Karasuolu olanları katarsam hayat ile yazının ortakyaşar boyutları iyice belirginleşir diye düşünmeden edemiyorum. ■

SAVAŞTAN DÖNENLERİN ROMANI

Kemal Varol

Hayat, ileriye aktığını düşünürken aslında hep geriye doğru işler. Bunu en iyi âşıklar ve savaşanlar bilir. Hafıza denilen kuyuda birikenler çoğu zaman geri teper. Geleceğimizin yolları geçmişin hatalarıyla yeniden biçimlenir. Aşkta da böyledir, savaşta da. İkisinde de hiçbir zaman ders alınmaz. Aşk ve savaş, kazanmak için değil, yaralanmak için vardır sanki.

1968 yılında Vietnam Savaşı'na çağrılan ve pek çok arkadaşının aksine savaştan sağ olarak dönen Tim O'Brien'in yazdığı *Taşındıkları Şeyler* adlı romanı, savaşlar çağının nelere sebep olduğunu, belleğin, anımsamanın o ağır yükünün insana neler ettiğini, eninde sonunda bir hikâyeye dönmüş o zalim zamanların geride nasıl bir tortu bıraktığını anlamak için bulunmaz bir roman.

Sayfalar boyunca yalnızca bir bölümün askerinin yanlarında taşındıkları eşyalardan söz eden o şahane kurgusu mu, yirmi yaşlarda savaşa çağrılan gencecik bir çocuğun gidip gitmemekteki o tereddüdü mü, dinmeyen yağmurlar ve helikopter sesleri mi, Tim O'Brien'in bir savaş hikâyesini aynı zamanda büyük bir edebiyat metni olarak gün yüzüne çıkarmasındaki başarısı mı, Avi Pardo'nun o etkileyici çevirisi mi bu kitabı başucu kitabım yapan, bilemiyorum. Ama *Taşındıkları Şeyler*'in son büyük savaş romanı olduğuna kuşku yok.

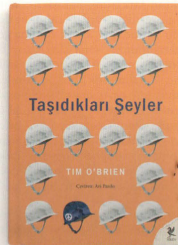
Yalnızca Vietnam Savaşı'nın o kirli yüzünü göstermekle kalmıyor roman. Savaştan geriye çoğu zaman bu kirli görüntüler kalmaz çünkü. Daha doğrusu muktedirler her zaman bu görüntülerin izlerini silmekte mahirdirler. Ama bellek en küçük ayrıntıları bile bir yere gizler. Ne olursa olsun, silinen görüntülerin yerine hafıza denilen başka bir görüntü dikilir. Günün belli saatleri veya gecenin herhangi bir vaktinde ya da yıllar sonra yeniden gün yüzüne çıkıp bizim geleceğimizden de hesap sorar geçmişimiz.

Tim O'Brien, bölükteki askerlerin ruh hallerini benzersiz bir ustalıkla çizerken savaşın kendisinden çok bu bellek parçalarını bırakıyor geride. Vietnam'a sevgisini görmeye gelen genç bir liseli kızın geri dönmeyip bu korkunç savaşın bir parçası olmasını da, yakılan köyleri de, askerlerin sadece can sıkıntısından öldürdükleri hayvanları da, arkadaşları birer ikiye öldürülürken geride kalanların hayatlarına nasıl devam ettiklerini de okuruz romanda. Ama sayfalar boyunca savaştan söz etmesin rağmen *Taşındıkları Şeyler* bir

savaş romanı değildir bana kalırsa. Unutmanın ve çok sonra şiddetli bir şekilde yeniden hatırlamanın romanıdır bu kitap.

Tipki aşkta olduğu gibi. Bazı anları unutamazsanız. Geçmişteki herhangi bir an başka bir şekle bürünüp yeniden karşınıza çıkar. Yaşarken anlamını düşünmediğiniz tüm o olaylar bir gece omzunuza dokunup sizi uykunuzdan eder: "Gerçek bir savaş hikâyesinde genellikle anlam bile yoktur ya da anlamın ancak yirmi yıl sonra, uykunda çıkarırsın. Uyanıp karımı sarsar ve ona hikâyeyi anlatmaya başlarsın, fakat sonuna geldiğinde anlamını unuttuğundur yine. Uzunca bir süre öylece yatıp hikâyenin zihninde tekrar gerçekleşmesini seyredersin. Karının solğunu dinlersin. Savaş bitmiştir. Gözlerini kapatırsın. Gülümser ve içinden, Tanrım, neydi bu hikâyenin anlamı, diye geçirirsin."

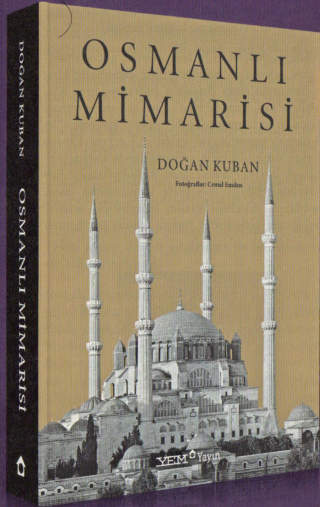
Dünyada savaş ve şiddetin bunca yüceltiği günümüzde, geride nasıl bir tahrifatın kaldığını hatırlamak ve bugünüme yapışan o anlamın izini bulmak için haber bültenleri yerine, kulağımızı savaştan sağ çıkanların ve edebiyatın kendisine çevirmek gerekiyor belki de. Tipki *Taşındıkları Şeyler* adlı bu benzersiz romanda olduğu gibi. ■

Taşındıkları Şeyler
Tim O'Brien
Çev. Avi Pardo
Siren Yayınları

OSMANLI MİMARİSİ

Doğan Kuban'ın, Osmanlı mimarlık tarihini kültür ve sanatla iç içe geçmiş bir biçimde, şimdiye kadar yapılanlardan farklı bir anlayışla ayrıntılı olarak ortaya koyan başyapıtı...

2. BASKI
YENİ BOYUT

DOĞAN KUBAN

Editör: Gülçin İpek

Fotoğraflar: Cemal Emden

Kapak Tasarımı: LOM Creative

19,5x27 cm, 720 sayfa, kuse kâğıt

Özenle bir araya getirilen akademik verilerin yer aldığı geniş kapsamlı bu kaynak kitap, özel çekilmiş 1.000'e yakın fotoğraf, mimari çizim, gravür, tablo ve haritanın yanı sıra Osmanlıca-Türkçe Mimarlık Sözlüğü de içeriyor.

 dekar 'IN KATKILARIYLA.

TÜM SEÇKİN KİTAP SATIŞ NOKTALARINDA

Mehmet Ali & Akşamsefası

YEM Yayın
www.yemyayin.com

 facebook.com/YEM.Yayin

 twitter.com/YEMYayin

Genel Dağıtım:

YEM Kitabevi

Online sipariş:

www.yemkitabevi.com

TASNİFSİZ İNSANLAR

Mustafa Özel

Gençlerle roman okumalarım aldığım tepkiler Sokratik bir çağrışım yapıyor. Yunan bilgesine nasıl “felsefe yapmak suretiyle gençlerin ahlakını bozuyorsun!” denildiyse; bana da örtük veya açık “*bu işin manevî boyutunu düşündün mü?*” diyorlar. Araya müstehcenlik imasını sıkıştıranlar bile var!

Sokrat kendini savunmadı, ben de savunmaya-
cağım! Fakat ne yapmak istediğimi biraz daha
vuzuha kavuşturmalıyım.

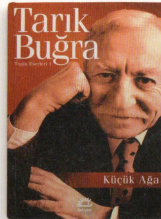
Öncelikle, okuyabildiğim ve hakkında az çok
konuşup yazabildiğim romanlar genelde 1700-
1950 dönemine ait. Yirminci yüzyılın ortalarından
itibaren “gençlerin akıl ve ahlaklarını” doğrudan
etkileme işlevi büyük ölçüde romandan sinemaya
geçti. Televizyon işin tuzu biberi oldu; internet ise
hepsinin üstüne tük dıkti. Hayatım boyunca bin ro-
man okumuşsam, bunlardaki toplam müstehcenlik,
günlük bir gazetenin veya bir saatlik bir TV mag-
azin programının müstehcenlik dozunun yarısını
bulmaz!

Roman, fesada uğramış bir topluma tutulan
aynadır. Rousseau’ya göre, romancı röntgencidir.
Bozulmuş sosyal bünyenin röntgenini çekmek sure-
tiyle, tedaviye zemin hazırlar. Toplumsal dönüşüm-
lerin mahiyet ve yönünü en iyi gösteren tarih
kaynağı, romanlardır. Ziya Gökalp, bunu yüz yıl
önce derinden kavramıştır: “*Roman, tarihten daha
doğru bir tarihtir, demişler. Bence roman müşahhas
bir sosyolojidir. Sosyolojinin en derin meselelerini
romanlar halletmektedir. Bu zamanda sosyolog
olmayan bir yazarı iyi bir romancı olamaz. İyi bir
romancı olabilmek için memleketimizin sosyolojisi-
ni, milletimizin ve asrımızın psikolojilerini tetkik
etmiş olmak lazımdır... Roman bizim için tatlı bir
mekteptir. Bu mektepte muhtaç olduğumuz her şeyi
öğrenebiliriz. Bir mektep ki biz evimizde oturu-
rken o ayağımıza gelir. Bizi hem eğlendirir hem
malumatlı kılar.*”

Son aylarda belirli romanlar üzerinden ulus/mil-
let/medeniyet meselelerini yeniden “okumaya”

çalışıyorum. Özellikle Kurtuluş Savaşı’nın hemen
öncesi ve biraz sonrasında odaklanan romanların,
2000’lerin Türkiye’sini çok iyi “yansıttıklarını”
düşünüyorum. Cümle mantıklı olmadıysa, tersine
çevirip, bugün yaşadıklarımız sanki o gün yaşanan-
ların bir karikatürü diyebilirsiniz. Her iki dönemde
de, biteviye şu sorunun cevabı aranıyordu: Bir dev-
letimiz var veya olacak mı? Olacaksa, bu nasıl bir
devlet olacak? Daha aşağı düzeyden bodoslama
soru ise şuydu: Bu süreçte “bizim” kazancımız ne
olacak? Bu sonuçların hakiki roman *kahraman-
ları* olduklarını belirtmeme lüzum var mı?

Tarık Buğra, *Küçük Ağa* romanında, geç Osman-
lı’nın genç vicdanı diyebileceğimiz İstanbullu Ho-
ca’nın bakışıyla hem Anadolu halkının, hem Ku-
vayı Milliye’nin, hem de başta Çerkez Ethem olmak
üzere vicdan ve hamiyet sahibi “seyyar kuvvetler”in
psikolojisini yansıtmaya çalışır. Çerkez Ethem
meselesini, muhtelif tarih çalışmalarıyla karşılaştı-
rma olarak ayrıca ele alacağım. Burada romancının
daha ziyade “büyük mücadele sonrasında insan
manzaraları” diyebileceğimiz, sosyolojik analiz-
ini paylaşmak istiyorum. Birkaç istisna ile, hemen

Küçük Ağa
Tarık Buğra
İletişim Yayınları

hemen her kişi veya zümrenin nasıl bir “kâr maksimizasyonu” peşinde koştuğunu ve olan bitenin günümüzdeki gelişmelere ne kadar benzediğini görünce şaşırmanın, bir. “Bence roman müşahhas bir sosyolojidir” diyen Gökalp’in yanılıp yanılmadığına karar verin, iki:

“Ankara bugün için tasnifi yapılmamış bir kitap deposuna benzetilebilirdi, karmakarışık bir yığınak halindeydi. İnsanlar, insanlar, insanlar vardı; bunlar da ani bir göçten sonra bir salona doldurulmuş kitapları andırıyorlardı. Aralarında şaheserler bulunuyor; bilgi ve usul verenleri, yardımcıları, fakat aynı zamanda da pek beyhudeleri, hatta pek zararlıları da bulunuyordu. En faydalısının belki de bir cildi bu köşede, öteki cildi bambaşka bir köşede, aralarında fasikülleri bile oraya buraya sıkışmışları olabilirdi. Ve asıl önemlisi hiçbirisi bulunması gereken yerde değildi, o onun, o da berikinin yerini almıştı, bu şunun yanında olacak iken, gidip kendisiyle ilgisi ilişkisi gösterilemeyecek birinin altına girmişti. Bu durumuyla ona bir değer biçmek güçten de fazla bir şeydi; insana imkânsız geliyordu.

Ankara’da da cephede olduğu gibi Yunan vardı. İstanbul vardı. Kuvayı Milliye vardı, ordu çekirdeği vardı. Kuvayı seyyare ve çeteler vardı, hatta bütün grafiği ve bu grafiğin buhranları ile birlikte İstanbullu Hoca vardı; hepsi de tasnifi kendine göre yapmak için didiniyor, sonucu kendi anlayışının yönüne çevirmek istiyordu. Kısacası savaş burada da aynı hızı, aynı karakteri taşımakta idi.

Kitaplar kendi köşelerini bulabilecek, her köşe kendi içinde doğru sıralamayı bulabilecek miydi? Bu mümkün müydü?

Küçük Ağa (İstanbullu Hoca) tam bir dua psikolojisi ile: *Bu olmalıdır*, diye mırıldandı. Zira kuruluş, cepheden çok ve cepheden önce buna bağlı. Küçük Ağa bunu derin bir endişe ile seziyordu. Biliyordu ki, büyük sarsıntı ve çalkantı devreleri vurguncuları çok şiddetle ilgilendirmektedir. Vurgunla zengin olmak, emeksiz ve liyakatsiz mevki edinmek isteyenler böyle devrelerde pınarın başında kümeleniyorlardı. Böyle olunca da kitapların tasnifi, post ve servet avcılığı ile hakiki iyi niyet erbabının ayırt edilmesi çok güçleşirdi. Üstelik birinciler dalavere ile, hile ve iftira ile ikincileri yıpratmaya çalışır, savaşların en vahşisi, en kallesi suyun altında, fakat gaddarlığı azalmadan, ara vermeden devam eder giderdi.” (Tariik Buğra: *Küçük Ağa*, İletişim, 2016, s. 460-2.) ■

Mehtmet Ali i Akşemsefasi

SOKAKTA BAHAEDDİN ÖZKİSİ

Bahaeddin Özkisi, toplumumuzun yaşadığı trajik değişimin hayatın en küçük sahnelerinden olan “sokak”ta bile bütün şiddetle kendisini hissettirdiğini, poliseye bir maceranın eşliğinde anlatıyor. Köse Kadı, Uçtaki Adam ve Göç Zamanı kitaplarıyla okuyucunun yakından tanıdığı, Türkçenin büyük kalem ustalarından B. Özkisi, bu kısa romanında bütün bireyleri adeta tek tek bir köşede sıkıştıran ve üstüne çullanan “değişim”i tüyler ürperten bir gerilim içinde sunuyor. “Hatırlıyorum, sakin sokağımızda ilk değişme insanı sersem eden bir biçimde kendini göstermişti. O günden başlayarak her şey, itibar edilen bütün değerler, evler, evin içinde yaşayanlar, kadınlar, erkekler, gençler, yaşlılar hep değişmiş durmuşlardı. Değişme, sokağımızda durmak bilmeyen ve devamlı büyüyen bir yuvarlanma şeklinde başladı, sonra da durmadı, dinlenmedi. Halbuki insan böylesine sakin ve kenar bir sokakta bu kadar köklü değişiklikler olmaz sanırdı.”

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.

www.otuken.com.tr

twitter.com/otukennesriyat facebook.com/otukennesriyat

BİR HAYAT TARZI OLARAK ŞEHİR, MEKÂN, MEYDAN

Sevgül Karcıoğlu

"Bir şehrin silueti bir insan profili gibi hatta ondan çok daha fazla ölçüde bilgi verir ve izlenim uyandırır. Şehrin dokusu ise yüzlerdeki çizgiler, vücut hatları ve hatta alışılmış davranışlar gibi, o şehri kuranlar ve o şehirde yaşayanlar hakkında ipuçları verir."

Sadettin Ökten

Şehirler, kentsel mekânlar ve meydanların varlık ve oluşumları, o mekânda yaşayan kişilerin dünya görüşü ve hayat tarzlarıyla doğrudan ilişkilidir. Hasan Taşçı'nın, 2012 yılında tamamladığı *"Kent Meydanı Kent Kimliği İlişkisi; Üsküdar Meydanı Örneği"* doktora tezinden uyarlanan bu kitapta, şehir-mekân ve meydan ilişkisi detaylıca ele alınıyor. Kaknüs Yayınları'ndan çıkan kitap, *"Bir Hayat Tarzı olarak Şehir, Mekân, Meydan"* olarak isimlendirilmiş, kapağında ise Floransa'daki Signoria Meydanı fotoğrafı yer almakta.

Çalışma, iki bölüme ayrılmış. İlk bölümde, şehir ve mekâna dair kavramsal çerçeveye ele alınıyor. Şehir nedir sorusuna cevap aranırken, tarihi, coğrafi, sosyolojik, kültürel açıdan çeşitli tanımlara yer veriliyor. İlk şehirlerin, ilk insan ve ilk Peygamber olan Hz. Adem ve çocukları tarafından kurulduğundan bahsederek, Habil ve Kabil mücadelesi ve ölüm-hayat dengesiyle şehir ayrı bir perspektifle yorumlanıyor. Kitabın ilerleyen sayfalarında şehrin insanla ilişkisi üzerinden, şehirli-kentli-kırsallı ayrımı yapılıyor. Şehir halkından olana ve şehirde yaşayanlara şehirli ya da kentli deniliyor.

Turgut Cansever, Eflatun'dan alıntılar yaparak insanın en büyük erdeminin şehir kurmak olduğunu belirtmiştir. Kentli bireye erdem yükleyerek kentli ve kırsallı ayrımını yapmıştır. İbn Haldun ise, şehirli kavramına mekânsal olmanın yanında yaşayış biçimine göre anlam yükleyerek, şehirliyi şehirde geniş ve mükemmel bir surette medeni yaşayan diye tanımlamıştır. Farabi ise, insan topluluklarını kâmil ve eksik olmak üzere ikiye, kâmil topluluğu ise büyük, orta ve küçük olarak üçe ayırmıştır. Farabi'ye göre büyük topluluk yeryüzündeki bütün insanlardan ibarettir. Ortancası, yeryüzünün milletleri, küçüğü ise bir milletin topraklarında oturan şehir halkıdır. Şehirden hemen sonra mekân ve kamusal mekân kavramları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, şehrin ilk mekânı olan meydanların tarihsel gelişimi, fiziki unsurları, mekânsal kullanımı,

dönüşümü ve değişimi açıklanıyor. Meydanlar, Yunan öncesi, Roma Dönemi, Sanayi Devrimi Öncesi ve Sonrası, İslam Geleneğindeki Hali, Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri ve son olarak Cumhuriyet Türkiye'si'ndeki şekli ile ele alınıyor. Bu kısımda kitap fotoğraflarla da desteklenmekte... Batıda meydan baskın bir konumda iken, Batı dışı şehirlerde meydanın bu kadar baskın konumda olmadığını görüyoruz. Paris'in kentsel dönüşümünde, planlamanın meydanlar üzerine yapılması ve her sokağın bir meydana çıkması meydanların Batıdaki etkisine örnek sayılabilir. İslam geleneğinde ise şehir ve meydan kavramlarını anlayabilmek için İslam medeniyetinin nasıl bir dünya tasavvur ettiğini ve şehre bakışını incelemek gerekir. İslam şehirlerinde özel hayatın gizliliği ve mahremiyet esas alındığından, şehirde sokaklar meydana nazaran daha önemli konumda. İmajdan çok işlevselliğin öncelendiği İslam şehirlerinde, cami avluları meydan olarak kullanılıyor.

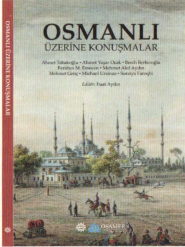
Son olarak ise, meydanların temel fonksiyonları sıralanıyor ve dünya genelindeki çeşitli meydanlar örnekleniyor. Moskova'daki Kızıl Meydan, Arjantin'deki Mayo Meydanı, İran'daki Özgürlük Meydanı, İstanbul'dan ise Taksim ve Beyazıt Meydanları hakkında bilgilere yer veriliyor. Kitapta, dipnot ve kaynakçanın kullanılması, referans kaynaklara ulaşma açısından da kolaylık sağlıyor. Sonuç kısmına yer vermeyen çalışma, şehir literatürüne şehir-mekân ve meydan üzerine önemli bir katkı sağlıyor. ■

"Hiç kimseye ait olmayan bir kente insanların sürekli olarak kendilerinden, hayat hikâyelerinden bir iz bırakmaya çalışır."

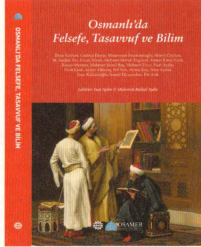
Richard Sennett

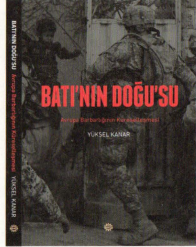
Şehir, Mekân, Meydan
Hasan Taşçı
Kaknüs Yayınları

Ahmet Tabakoğlu, Ahmet Yaşar Ocak, Berch Berberoglio, Feridun M. Emecen, Mehmet Akif Aydın, Mehmet Genç, Michael Ursinus, Suraiya Faroqhi
Editor:
Fuat Aydın

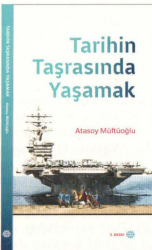
İlhan Kutluer, Gürbüz Deniz, Muammer İskenderoğlu, Semih Ceyhan, M. Nedim Tan, Ercan Alkan, Mehmet Mehdi Ergüzel, Ahmet Emre Polat, Kenan Mermer, Mehmet Samil Baş, Mehmet Uyar, Fuat Aydın, Scott Rank, Ayten Altıntaş, Nil Sarı, Ayten Koç, Sena Aydın, İnan Kalaycıoğlu, İsmail Dinçarslan, Efe Arık.
Editörler:
Fuat Aydın & Mükerrrem Bedizel Aydın

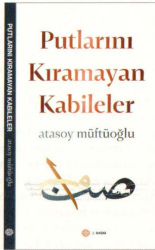
Kitabın alt başlığı olan 'Avrupa barbarlığının küreselleşmesi', ile yazar, Batı uygarlığının özine vurgu yapıyor. Batılı düşüncelerin bütün dünya çapında yaygınlaşması ve sorgusuz kabul görmesi, gerçekte kitapta ayrıntılı olarak vurguladığı gibi Avrupa barbarlığının kendini zora ve aldatmaya dayalı biçimde küreselleştirmesi yüzündendir.

WWW.
MAHYA
yayincilik.
com.tr

Vakti kuşanmak için gereken uyarı ve önerilerine devam eden yazar, Tarihin taşrasında yaşamının bir kader olmadığını kanıtlamaya çalışıyor.
"Her tarihsel dönem, yeni bir dil, yeni bir tarz, yeni bir strateji ve yeni özneler ister."

Mehmet Ali & Akşamsefası

OKÜLT DUADAN MANİFEST TOPA

NOUMENAL OLANDAN PHENOMENAL
OLANA MODERN BİLİM

Ihsan Fazlıoğlu

Temmuz 2003'de kaleme aldığım "Batılı Bilincin Top Korkusu" adlı yazıda [Akıllı Türk Makul Tarih, s. 76-80] Martin Luther'in duasına karşı Türkleri durdurmak için özel top isteyen Alman soylusu ile Luther arasındaki konuşmadan hareket ederek Batılı bilincin derinliklerinde seyreden korku üzerinde bir çözümlemeye bulundum. Benzer konularda telif ettiğim kimi yazılarda da Galileo Galilei'nin "Teleskobu ciddiye alın; çünkü Osmanlı ordusunun gelişini önceden tespit etmemize imkân verir." cümlesini sıkça tekrar ettim ve bahusus Kepler'in astronomi-astroloji çalışmalarının, kaynaklara dayalı olarak, biraz da Türklerin geleceğiyle, dolayısıyla Avrupalıların kaderiyle ilgili olduğunu belirttim [Örnek olarak bkz. *Sözün Eşiğinde*, s. 29-30]. Bu ve benzeri örneklerden hareketle "Modern bilimin ortaya çıkmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi de Türk korkusudur." cümlesini kurdum... Batı Avrupa'da uzunca bir süreç sonucunda gelişen, XX. yüzyılın başında da *bilim devrimi* adı verilen bu olgunun, temelde *Kilise* denilen *hayat görüşünün* ürettiği *dünya tasavvurunu* sarsan üç temel bunalıma, İslâm medeniyetinden gelen *bilgi bunalımı* ile Yeni Dünya'nın keşfi ve benzeri durumların Batı Avrupa'da yarattığı *malumat bunalımı* yanında Türklerin yarattığı *teolojik bunalıma* bağlı olduğunu vurguladım [*Sözün Eşiğinde*, s. 28-35].

Hiç şüphesiz tarihi bir olgu ve olay tek bir değişkenle açıklanamayacak kadar karmaşık ve çetrefilli bir ilişkiler ağı oluşturu. Tipki tabiattaki gibi hayatta da "her şey her şey ile ilişkilidir" ilkesi gereği çok değişkenli bu yapının bazı unsurlarının, daha iyi açıklamak ve çözümlemek, dolayısıyla daha doğru anlamak ve anlamlandırmak adına öne çıkartılması, öncelenmesi, diğer unsurların ihmali ve iptali anlamına gelmez. Tersine, "her şey imkân ile mümkündür." deyişinin fehvasınca şeyi mümkün kılan imkânlardan bir tanesini daha iyi tebarüz ve tezahür ettirmek; billurlaştırmak; kısaca daha derin idrâk icindiri... Öte yandan böyle bir vurgu ilmi bir etkinliği yalnızca hâricî şartların belirlediği bağlamsal bir rasyonaliteye ya da basit bir biçimde sosyal bir

inşaya indirgemek anlamına da gelmez. Hiç şüphesiz Hessen-Grossman tezi çerçevesinde bilimsel bilginin epistemolojik çözümlemesinde siyâsî, iktisâdî ve ictimâî şartların birer unsur oldukları izahatın varestedir; ancak bu hem en genel anlamıyla bilimsel teorinin hem de özel anlamıyla bilim dallarının minimal rasyonalitelerini ve kendilerine has nazarı lisanlarının varlığını red etmek demek değildir. Çünkü İbn Heysem gibi düşünüyoruz: *Bilgi, itibâr ile hakikatin terkibidir*; bu nedenle belirli bir mekan-zaman içinde mukayyet dahi olsa asgari bir makûliyet/minimal bir rasyonaliteye her daim sahiptir. İşte şimdiye değin çizilen çerçevede aşağıda Türk korkusunun yeni bilme tarzının teşekkül sürecindeki rolü üzerinde, bizâtihi o dönemde kaleme alınmış bazı kaynaklardan hareketle somut bir tasvir yapmayı deneyeceğim...

Niccolò Tartaglia (ö. 1557), *Quesiti et Inventioni Diverse* adlı 1546 tarihinde yayımladığı eserinde, daha önce bir *topçunun* "ateşlenen bir topun gideceği mesafenin" hesaplanması hakkında kendine sorduğu sorular üzerinde "*teorik*" olarak düşündüğünü; ancak 1537 yılında Türk Sultanı Süleyman'ın Hristiyanlığa yönelik bir saldırı hazırlığı içinde olduğunu öğrenince tespitlerini ve keşiflerini derhal kaleme alarak yayımladığını belirtir. Tartaglia'nın 1537'de yayımladığını söylediği kitap *Yeni Bilim* (*Nova Scientia*) adlı balistik ile ilgili çalışmasıdır ve bir top güllesinin güzergâhının matematiksel çözümlemesini ele alan bilenen ilk eserdir. Eserin atılan top güllerinin hareketleri çerçevesinde incelediği en önemli konu doğal olarak *hareket* sorunudur. Tartaglia *Quesiti*'de devamlı *Nova*'nın yeni sorulara yol açtığını, bu soruların da kendisini ateşli silahlar, mühimmat ve balistik konularında yeni araştırmalara ve küçük icatlar yapmaya yönelttiğini belirtir [Niccolò Tartaglia, "Various Questions and Inventions," *Mechanics in Sixteenth-Century Italy: Selections from Tartaglia, Bedenetti, Guido Ubaldo and Galileo*, ed. Stilman Drake and I. E. Drabkin (-London: The University of Wisconsin Press, 1969), 98-99.] Tartaglia'nın 1537'de yayımladığı eserin adının *yeni bilim* olması yanında konuları da özel

bir dikkat ister: *Top ve hareket...* Bundan daha önemli olan kitabın kapagındaki resimlerdir: Resimde dikkat çeken ilk özellik büyük olan birinci avluya açılan küçük kapının bekçisinin Eukleides olmasıdır; mesaj açıktır: Yeni bilimin dili matematik, özelde de geometridir. Avluyu çevreleyen duvarların kenarlarında ise matematik bilmedikleri için içeri giremeyen insanlar mevcuttur. Büyük avlunun içinde Orta Çağ'ın yedi sanatını tahsil eden bilginler, Tartaglia'nın yeni bilimini seyretmektedirler; yeni bilim bir top, ateşlenmiş gülle ve çizdiği yörünge ile temsil edilir. İçerdeki küçük ve duvarları daha yüksek avlunun kapısında ise Platon ile Aristoteles durmaktadır; burada da mesaj açıktır: Platon ve Aristoteles'in temsil ettiği nedenlerin bilgisini veren *scientia(episteme)* hem daha öeldir hem de Platon'un elindeki afişte de yazıldığı gibi "Geometri bilmeyen içeri giremez." Resmin altındaki yazı ise her şeyin özeti gibidir: "Matematik bilimler der ki: Kim şeylerin çok çeşitli nedenlerini bilmek istiyorsa bizi öğreysin; o zaman yol herkese açıılır."

İhtiyacı ve bu ihtiyacın *niçin* sorusunun yanıtlarını veren *nedenlerin bilgisinin* ertelenmesine yol açması ve *nasıl bilgisini* öncelemesi... Daha teknik bir deyişle *nedenlerin/özlerin bilgisini* veren Aristotelesçi *Scientia* ile bu yaklaşımın İbn Sina'nın etkisiyle gelişen gizli, duyusal olarak algılanan ancak istidlâli olarak araştırılamayan *okült nitelikler* ile ilgili soruları ve bu soruları kendine konu kılan kadim doğa felsefesinin önce ihmal sonra da iptal edilmesi; yerine doğadaki ilişkileri veren zâhiri/manifest nitelikleri kendine konu kılan matematiksel-empirik-mekanik bilimin yavaşça yükselmeye başlaması... Bu sürecin sonucu açıktır: Hem Tartaglia hem Galileo hem de daha sonra Newton'a sorulacak tüm niçinli/nedenli soruların âcil durum (:Türklerin ilerleyişi) karşısında öncelikle ertelenebileceği, sonra ihmâl edilebileceği, daha sonra da iptal edilebileceği ileri sürülecektir. Bunun yerine etkisi açık ve seçik olan ilişkilerin nasıldığını tasvir ve temsil eden matematik bilimlerin verdiği çözümlerin yeterli olacağı vurgulanacaktır.

Bir vecde olarak şöyle denebilir: Modern bilim biraz da Luther'in hem nedenleri hem de sonuçları açık-seçik olmayan ve istidlâli olarak idrâk edilemeyen *okült duasının (noumenal)* yerini, zamanla açık-seçik ve etkisi matematiksel olarak tasvir edilebilen *manifest topa (phenomenal)* bırakmasıdır*.

* Kaynaklar konum/Watki yayıncılarından dolayı değeri genç meslektaşım Engin Koca'ya teşekkür ederim.

Topun ve balistiğin *hareket kavramı* üzerindeki çalışmaları nasıl tetiklediği açıktır; nitekim Galileo'yu *hareket* üzerine çalışmaya yöneltten temel etken de "bir top güllüsünün hareketini kontrol edilebilir kılma" ihtiyacıdır [Matteo Valleriani, *Galileo Engineer*(Dordrecht: Springer, 2010), s. 193-211]. Hemen tüm bilim tarihçileri modern bilimin ortaya çıkmasında on altıncı ve on yedinci yüzyıllardaki teknik ve ekonomik rekabetin önemli olduğunu zaten düşünürler. Nitekim topçulukla ilgili gereklilikler Galileo'nun *serbest düşme* ile ilgili araştırmalarının da kökeninde bulunur. O kadar ki, bir mühendis olarak Galileo dönemindeki savaş teknolojisinin taleplerine uygun olarak pek çok mekanik model geliştirmiştir. Denebilir ki, mekanığı yeni hareket bilimi olarak kurmasının arkasında da yine devrin, özellikle ateşli silahlar ile ilgili teknolojik talepleri vardır [Edgar Zilsel, *The Social Origins of Modern Science*(Dordrecht: Springer, 2003), s. 5]. Galileo'nun *De Motu* adlı hareketi konu alan eserini dönemin teknolojik başkenti Venedik'e gittikten sonra kaleme alması bir tesadüf olmasa gerekir. Bu çalışmalarıyla Galileo ilgisini balistik ve gemi yapımı gibi teknolojik konulara yöneltmiş; özellikle balistik konuları kendisini hareket, sarfak ve eğik düzlem sorunlarına yönlendirmiştir; bahusus yatay atış hareket teorisinin geliştirilmesinde balistik araştırmaları önemli bir rol oynamıştır.

Şimdiye değin Tartaglia ve Galileo etrafında dile getirilen düşünceler, başta top olmak üzere ateşli silahlar ile diğer teknolojik çalışmaların hareket teorisini nasıl beslediği konusunda önemli bir fikir verebilir. Ancak bu teknik arka-plan yanında söz konusu çalışmalar daha önemli bir kavramı doğurmuştur: Türk ordusunun ilerleyişi karşısında *âcil çözüm* bulma

SOSYAL BUKALEMUNLARDAN HAYAT DERSLERİ

Cüneyt Gönen

Zihin nerede olmak isterse orasıdır; kendi içinde cehennemi cennete, cenneti de cehenneme dönüştürebilir.

Arka Kapak / John Milton, Kayıp Cennet, 1667

Bir tramvay düşünün, rayların üzerinde sıkışmış ve kaçamayacak durumda olan beş kişinin üzerine son sürat gelen... Neyse ki siz ordasınız ve bu kişilerin hayatını kurtarabilecek güç ve imkânâ sahipsiniz. Elinizin altında rayı değiştirecek bir kol ve tek hareketiniz ile bu hayatları kurtarabilirsiniz. Tabi bunun bir de karışıklığı olacak; diğer rayda sıkışmış bir kişi bulunmakta ve eğer tramvayın yönünü makasalarsanız bu kişi ölecek. Makası değiştirir misiniz? Peki, yeterince stres ve baskı altında kalmadıysanız senaryoyu biraz daha dramatize ederek kişiselleştirelim: Aynı durum için bu sefer makası değiştirebilme imkânına sahip değilsiniz, tramvayın altından geçeceği köprü üzerindeki şışman bir adamın arkasında duruyorsunuz. Beş kişinin hayatını kurtarmanın tek yolu bu kişiyi köprüden tramvayın önüne itmek ve vagonları raydan çıkarmak... İttiğiniz kişinin bu durumda öleceği kesin. Onu iter misiniz?

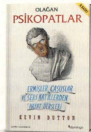
Kevin Dutton, modern çağ psikopatlarının koordinatlarını belirlemek için *Olağan Psikopatlar* kitabının girizgâhını oyun kuramı üzerinden Philippa Foot'un ortaya attığı ve Judith Jarvis'in çeşitlendirdiği yukarıdaki "vagon dilemması" ile yapıyor ve hemen ardından bilimsel arkeolojiye dikkatlerimizi kaydırarak bilimsel, sosyolojik ve felsefi ayrıntılarla psikopatlığın tanımını tekrardan belirliyor. Dutton, psikopatlığın etimolojik tabularını yıkarak sanıldığının aksine psikopatların sadece kişilik bozukluğu olan seri katiller, şiddete meyilli suçlular ve gelişmiş içgüdülere sahip saldırganlar olmadığını; psikopatik eğilimde olup da aramızda topluma faydalı hizmetlerde bulunan, toplumu koruyan, savunan ve zenginleştiren pek çok kişinin de olduğunu iddia ediyor.

Davanıza bakan avukatın, kendinizi emanet ettiğiniz doktorun, size iş delege eden yöneticinizin, oy verdiğiniz siyasetin ve hatta manevi rehberinizin birer psikopat olabileceğini düşünmek rahatsız edici olsa da Dutton, psikopatlığın siyah-beyaz gibi düşünülemeyeceğini ve özelliklerini dercelenecek bir yelpazenin olduğu ayrımını yaparak yürekleri biraz da

olsa su serpiyor. Acımasızlık, vicdansızlık, empati yoksunluğu, patolojik yalancılık, soğuk kalplilik skalanın en keskin kısmında; farkındalık, korkusuzluk, odaklanma, zihinsel sağlamlık, pragmatiklik ise skalanın diğer kör kısmında yer almaktadır. Nasıl oluyor da modern yüzyılda mantar gibi türeyen ve tek tornadan çıkmış gibi aynı nakaratı tekrarlayan kişisel gelişim kitapları, başarı için bireyin bu nitelikleri kuşanması gerektiğini öğütüyor peki? Dutton, bu noktada galiz kriminal ve ahlaki yasal davranışın arasında duran ipince çizgiye işaret ederek kişinin hangi tarafta yer alacağının, kişilik bozukluğunu karakterize eden donanımın kullanım şekli ile belirleneceğini ve başarının sırrının bu "aracı doğru kullanmak" tan geçtiğini söylüyor.

Tüm bulguları alt alta koyduğumuzda, dünyevileşen toplumda yüksek dönüşüm hızına uyum sağlamak adına erdemli davranışların başarı sağında kurban edilebileceği gerçeği, toplumsal değerlerin kimyasını değiştirerek bizi sosyolojik bir paradoksla burun buruna getiriyor: "Modernleşme ile birlikte toplum daha mı psikopatlaşıyor?" Bu ajite soru, Dutton'ın derin literatür taraması ve kapsamlı saha çalışması ile oluşturduğu kitabında cevabını bulmaya çalışıyor.

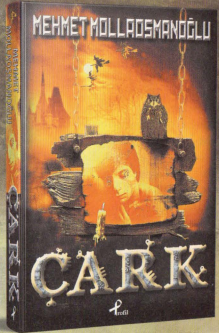
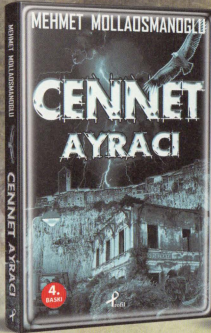
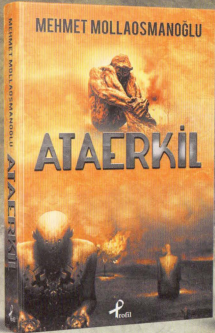
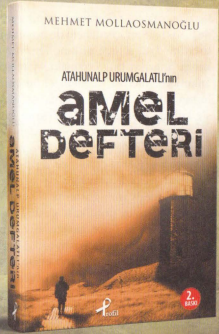
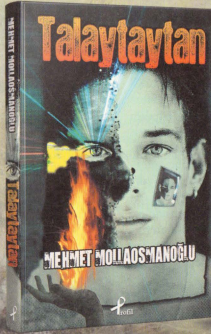
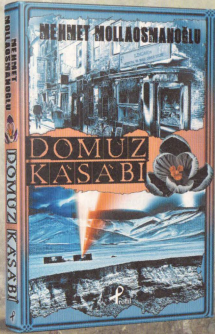
Merak edenler için tramvayolojinin cevabı: İlk durum için "evet" dediyse -ki karar sürecinde beyninizin prefrontal korteksi ve posterior korteksi yoğun mesaiye başlıyor- ikinci durum için "hayır" dediyse -ki bu süreçte amigdalanız ve orbitofrontal korteksinizin alarm zilleri çalması gerekiyor- korkmayın siz normal bir bireysiniz. Ama ikinci durum için de "gözünüzü kırpmadan evet" diyorsanız ve beyninizinizi ıyartı vermesi gereken ilgili devreleri zifiri karanlık ise maalesef psikopatik eğilimdesiniz. ■

Olağan Psikopatlar
Kevin Dutton
Çev. Cem Duran
Domingo Yayinevi

mehmet mollaosmanoğlu kitaplığı

Biz Romana İnaniyoruz

www.profilkitap.com

KESİN BİLGİ “RT” LÜTFEN

Kadir Metin Akbaş

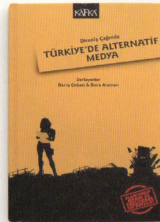
Gazete, radyo, televizyon ve nihayet internetin keşfi ile birlikte hem içerik hem de boyut olarak şekil değiştiren medya, içinde bulunduğumuz iletişim çağında kendi alternatifini üretmekle yüzleşiyor. Adına salt anlamda “medya” denen fenomenin artık insanog-lunun bilgiye/ habere ulaşma isteği karşısında yetersiz kaldığı görülüyor. Medyanın göstermek istediği veya ticari ideolojik sebeplerden dolayı göstermek zorunda kaldığı parçanın dışında da görülmesi gereken bir şeylerin olduğuna dair oluşan şüphe, alternatif bir medya arayışını da beraberinde getiriyor. Kitleler, medyanın göstermesi gereken şeylerin haricinde bir yayın politikası güttüğünü fark ettiğinde, medyaya karşı önce güvensizlik, ardından nefret duygusu hissetmeye başlıyor. Alternatif medya ise kitlelere “medyadan nefret etme, sen medya ol” diyor. Peki, bu nasıl mümkün olacak?

İletişim bilimi iki akademisyen Barış Çoban ve Bora Ataman, işte bu sorunun cevabını bulmak için yola çıkmışlar ve ortaya “Direniş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya” başlıklı derleme kitap çıkmış. Üç ana bölümden oluşan kitap, itici gücünü, 2013 Haziran ayında Taksim Gezi Parkı’nda başlayan ve tüm ülke sathına yayılan sokak eylemlerinden alıyor. 533 sayfalık kitapta, bu eylemlerde ana akım medyanın konumlanışı karşısında öfkelenen geniş kitlelerin seslerini duyurmak için sarıldıkları yeni medyanın nasıl bir şey olduğu, kimler tarafından oluşturulduğu, nasıl bir çalışma sistemine sahip olduğu, neyi hedeflediği, neleri başardığına dair detaylı inceleme yazıları yer alıyor. Kitaptaki makalelerin yarısı –ki toplam 21 makale var- Gezi Parkı Eylemleri’ni alternatif medya perspektifiyle ele alıyor. Kitap; Gezi Medyası, Alternatif Gazetecilik/Dergicilik ve Alternatif Medya, Alternatif Kültür başlıklı üç bölümden oluşuyor.

Ülkemizde henüz emekle aşamasında bir akademik alan olarak çalışılan alternatif medya üzerine kale alınmış bu kitabın en önemli özelliği, alternatif medya terimini klasik medya çalışmalarında olduğu gibi sağlam bir bilimsel temele oturtması ve ardından, alternatif medyanın geniş kapsamlı görünür/ kullanılır olduğu Gezi Olayları ile saha çalışması kapsamında harmanlaması. Kitabın ana düşüncesi; alternatif medyanın, Gezi Eylemleri sırasında başlıca

bilgi ve iletişim aracı olduğunu savunması, protestocuların geleneksel medyadan bağımsız olduklarını ve alternatif medyalara yoluyla kendi iletişim kanallarını oluşturabileceklerini göstermiş olduğunu altını çizerek öne sürmesidir. Gezi Parkı Olayları, bu açıdan da değerlendirilebilir. Protestolarda aktif biçimde yer alan ve ana akım medyanın ilgisizliğine maruz kalan vatandaşlar, hem bilgi alabilmek hem de seslerini duyurabilmek için artan düzeyde alternatif medyaya yöneldiler.

Gezi Eylemlerinde protestocular “kesin bilgi yayılım” gibi fenomen bir cümlelin tedavüle girmesine vesile olsalar da, doğru enformasyonun yanında yanlış/ yanlış/ çarpıtılmış/ abartılmış enformasyon da servis edildi. Belki de bu durum, alternatif medyanın çözmesi gereken en önemli problemlerden biri olarak önümüzde durmakta. Bu tarz çalışmalarla, işte bu mayınlı alanlar yeniden gözden geçirilmiş olacak. Büyük bir emek ve kolektif bir çalışmanın ürünü olan kitap, alternatif medya konusuna ilgi duyan, bu konudaki birikimi merak eden herkes için önemli bir eksik gidermekte. Umarım bu kitap, Toplum içinde gerçek anlamda demokratik, özgürlüğü, yenilikçi ve yaratıcı bir kültürün yeşertilmesine katkı sağlar.

Direniş Çağında Türkiye’de
Alternatif Medya
Kolektif
Kafka Yayınevi

REFİK HALİD KARAY

Refik Halid Karay, memleket ve gurbet hikâyeleriyle, romanlarıyla, sürgünleriyle, anılarıyla bilinse de en büyük özelliği ve eseri Türkçesidir. Bugün bizi biz yapan, bizi etrafında toplayan, Türkiye'nin bütüncül kimliğini kodlayan bir hakikat olarak Türkçe dilinin büyük müelliflerinden biridir. Türkçe yaşadıkça Refik Halid de bu vazifesiyle anılmaya devam edecektir. Karay, muhalif tavrı, sivri dili, yaşamdan zevk almasını bilen ehlikeyif halleri, insanın damağında tat bırakan cümleleri ile nevi şahsına münhasır bir edebiyatçıydı. Hem Osmanlı hem cumhuriyet yıllarında maruz kaldığı sürgün yıllarının izlerini taşıyan eserleri için gönül rahatlığı ile en iyi eserleri diyebiliriz.

TÜRKÇENİN GÜCÜ: REFİK HALİD KARAY VE ÖYKÜCÜLÜĞÜ

Medeni Yılmaz

"Türk edebiyatı, onun ölümü ile eşsiz bir sanatçısını kaybettir. Refik Halid'in ölümü, edebiyat tarihimize Fecr-i Ati'nin en parlak bir ışığının sönmesi." ¹

"Türkçenin en iyi yazarı" olarak tanımadığı Refik Halid Karay'ın 1965 yılındaki ölümünün ardından işte bu notu düşüyor şair arkadaşı Halit Fahri Ozanoğlu. Gerçekten de Refik Halid Karay denginde, akıldaki beliren ilk şey, onun harikulade zengin sözcük ve deyimlerle desteklenmiş Türkçe kullanımıdır. Bu muhteşem Türkçesinin en belirgin olduğu kitapları da "*Memleket Hikayeleri*" ve "*Gurbet Hikayeleri*" adlarındaki iki öykü kitabıdır. Bu öykü kitaplarına geçmeden evvel Refik Halid'in, bu derece canlı ve orijinal bir üsluba hangi aşamalardan geçerek sahip olduğu üzerinde durmamız gerekecek. Yine bunun için de onun hayatına değinmeye öncelik tanımamız gerekecek.

Refik Halid Karay

1888'de İstanbul'da doğan Refik Halid Karay, hem anne hem de baba tarafından gayet soylu bir çevreden gelir. Babası, Maliye Başveznecisi Mehmet Halit Bey, annesi Kırım Hanları soyundan gelen Ruhsar Hanım'dır. Her ikisi de Osmanlı sarayına yakın olan bu ebevepleri sayesinde Karay, her istediğini gerçekleştirdiği ve mükemmel bir eğitim aldığı bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Hatta Refik Halid'in kişiliğinin ve edebî yeteneğinin gelişmesinde en büyük rolü annesi Ruhsar Hanım oynamıştır diyebiliriz. Zira annesi ona sürekli eski zamanlardaki yaşayış biçimlerini ve geleneklerini anlatmıştır. Ama Bu Kırım soyundan gelen annesi, Karay'a eski zamanları anlatırken öylesi duru ve canlı bir İstanbul Türkçesi kullanmış ki, bu üslup, Refik Halid'in ileriki yıllarda Türkçeyi en iyi kullanan yazarlardan biri olmasını sağlamıştır. Nitekim, değerli edebiyat tarihçisi Nihat Sami Banarlı da şu tespitle bulunur: "*Refik Halid, güzel Türkçesini Kırım Hanları neslinde olan annesinden, ev ve mahallelerindeki İstanbul ve aile lisanından öğrenmiştir.*" ²

Galatasaray Lisesi'ni yarıda bırakarak memuriyet hayatına başlayan Karay, özellikle mizah ve eleştiri konusunda kendi döneminde "Kirpi" takma adıyla

ün yapmış ve yaptığı sert eleştiriler sebebiyle ömrünün büyük bir bölümünü Sinop, Ankara, Çorum ve Bilecik gibi çeşitli illerde sürgünde geçirmiştir. İşte bu sürgün yıllarında Anadolu halkını yakından gözlemleme imkânına kavuşmuş olan Karay, Memleket Hikayeleri'nin ilk öykülerini de bu sürgün yıllarında kaleme alır. Öyküleri öylesi ilgi çeker ki, başta Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin olmak üzere, döneminin önde gelen yazarları tarafından desteklenir. Hatta Ziya Gökalp, hükümete yakınlığını kullanarak onun birkaç kere sürgün affı almasını ve yeniden özgür olmasını sağlar. Aynı tarihlerde Mustafa Kemal önderliğinde milli mücadele başlayınca, yazarlarıyla bunun ümitsiz bir çaba olduğunu dile getirir ve İstanbul hükümetini destekler. Ama mücadele başarıya ulaşınca, yeni kurulan TBMM tarafından meşhur "Yüzellilikler" listesine girerek yurtdışına sürülür. 1938 yılına kadar tam 15 yıl Halep ve Beyrut'ta sürgün hayatı yaşar. Ama Refik Halid Karay bu sürgün döneminde de boş durmaz ve gazetecilik yapmaya devam eder. Genel af kanunuyla yurda dönünce politik tavrını bir kenara bırakarak kendisini tamamiyle yazarlığına adanır. Halep ve Beyrut sürgünlerindeki günlerini öyküleştirerek, "*Gurbet Hikayeleri*" adlı ikinci öykü kitabını yayımlar. İlki kadar olmasa da bu da büyük başarı kazanır. Sonrasında birçok roman yazar ancak ne kadar iyi romanlar yazarsa yazsın Refik Halid Karay, hep "Kirpi" takma adlı hicivcileri ve "*Memleket hikayeleri*" adlı öykü kitabıyla anılır. Nitekim, daha yaşadığı dönemde (1949) yayımlanmış bir edebiyat tarihinde de buna vurgu yapılır: "Refik Halid, romanlar, tiyatro eserleri yazmayı da tecrübe etmişse de bu yazılarında ne hadiseleri tahlil eden mizahi yazıları, ne de hikayeleri derecesinde muvaffak olmuş sayılmaz." ³ denir.

Memleket Hikayeleri

Refik Halid Karay denginde aklı gelen ilk yapıt olan *Memleket Hikayeleri*, aynı zamanda Türk edebiyatının da en önde gelen öykü kitaplarından biri sayılmaktadır. Yayımlandığı yıldan (1919) beri tazelğini koruyarak günümüze kadar gelen bu yapıtta toplam 18 öykü yer alır. Öykülerin büyük çoğunluğu sürgünde bulunduğu yıllarda yazılmıştır. Dolayısıyla ilk dikkati çeken şey, kasaba insanını tasviridir. Zira

o döneme kadarki hiçbir yapıtta köy ve kasaba insanı bu derece derinlemesine ele alınmamıştır. Devrinin en etkili profesörlerinden ve şairlerinden olan Sabri Esat Siyavuşgil, “*Bana o hikayeler, bugün, Anadolu’nun insan ve cemiyet hayatı hakkında yazılmış ve yazılacak en azametli psikoloji ve sosyoloji eserlerinden daha etraflı, daha derin, daha dolu ve daha gerçek geliyor. Oyle sanıyorum ki, bu hikayeleri okumadan Anadolu’yu anlamaman, anlamaya çalışmanın imkanı yok.*”⁴ diyerek hikayelerin kudretini özetliyor.

Gerçekten de okunduğunda görülecektir ki, öykülerde yer alan her bir karakter, gerçek hayata abildigince yakın çizilmiştir. Özellikle “*Yatık Emine*” adlı öyküsü, başarılı çevreysiyle filme de uyarlanmış ve diğer öykülere nazaran daha öne çıkarılmıştır. Öykülerde karakterlerin gerçekliği yanında, köy ve kasaba hayatı da gerçekçi tasvirlerle okura sunulmuştur. Mesela Türk edebiyatında fabrika-işçi-patron ilişkilerindeki sorunlar, ilk defa bu öykü kitabında ele alınmıştır. Ayrıca Refik Halid Karay, diyaloglarda bazen şive farklarını da göz ederek, kahramanlarını İstanbul Türkçesinden uzaklaştırmıştır.

Haliyle bu da metnin gerçekçiliğini arttıran bir unsurdur. Cümleleri genellikle kısadır; bağlaçlar, edatlar gibi uzun cümlelerin olmazsa olmazı onun öykülerinde yer almaz. Onun bu süsten, yapmacıktan ve gösterişten uzak dili, başta “*Sade Lisan*” akımı yazarları olmak üzere, kendinden sonra gelen pek çok yazarı etkilemiş ve onları da benzer üslubu kullanmaya teşvik etmiştir.

Refik Halid Karay’ın öyküleri, “*Maupassant tarzı*” da denen olay öyküsü türündedir. Bu öykülerde kahramanların psikolojik dünyasına, olaylar karşısındaki tutumuna pek değinilmez. Olaylar sadece dış görünüşleriyle verilir. Hemen hemen tüm öyküleri mekan tasvirleriyle başlar. Onun öncelikli amacı, kahramanları bir mekanda resmetmektir, onların yerini çizmektir. Refik Halid Karay, “*Yatık Emine*” dışında hemen hemen tüm öykülerinde bu düstura uyar. Yalnızca “*Yatık Emine*” adlı öyküsünde, kahramanların ruhsal dünyasına az çok değinmiştir. Yine bütün öyküleri kronolojik çizgide ilerler: Giriş, gelişme ve sonuç.

Ancak onun öykülerinin çok önemli bir farkı var; Beklenmedik sonlar... Refik Halid Karay’ın bazı öyküleri, öykülerdeki sıra dışı finalleriyle meşhur O’Henry’yi aklı getirir. Tıpkı onun öykülerinde olduğu gibi, Karay’ın bazı öyküleri de (mesela *Sarı Bal*) beklenmedik şekilde sonlanırlar. Dolayısıyla Karay, öykülerinde kurguya da önem verir.

Toparlayacak olursak Refik Halid Karay, kuşku yok ki Türk edebiyatının en büyük isimlerinden biridir. Romancı, denemeci, eleştirmen, gazeteci, mizah yazarı, tiyatro yazarı, öykücü ve politikacı gibi pek çok sıfatı barındırsa da, edebiyat tarihçilerimizce öykücü yanı öne çıkarılmış ve bu türün edebiyatımızdaki önde gelen isimlerinden biri sayılmıştır. İstanbul Türkçesini gösterişten uzak kullanım biçimiyle de dilimizin en usta yazarlarından kabul edilmektedir. Yazımıza dostu büyük şair Halit Fahri Ozensoy ile başlamıştık ve yine onun Karay’ın ölümü üstüne söylediği sözleriyle noktalayalım: “*Ne kadar üzgünüm. Gözümün önünde onun o dost çehresi ve kulaklarımda sanki yine işitiş gibi olduğum o biraz sert, biraz madeni sesi. Fakat o ses, sonra, birdenbire yumuşar, öyle tatlâşır ve gözleri öyle bir çocuk saffeti ile insana bakardı ki... Candan bir baktıştı o.*”⁵

Dipnotlar

1. “*Edebiyatın Geçiş*”, Halit Fahri Ozensoy, Türkiye Yayınevi, İstanbul/1967, s. 259.
2. “*İstanbul Türk Edebiyatı Tarihi*”, Nihat Sami Baran, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul/1971, s.1205.
3. “*Türk Edebiyatı Tarihi*”, Hıfzı Tefik Güneşay, Remzi Kitabevi, İstanbul/1949, s. 240.
4. “*Edebiyatımızda Seyre Hikayeler*”, Refika Taner - Asum Bezirci, Gülen Yayınları, İstanbul/1981, s. 36.
5. “*Edebiyatın Geçiş*”, Halit Fahri Ozensoy, Türkiye Yayınevi, 1967, sayfa 262.

REFİK HALİD “İSTENMEYEN” SÜRGÜN

Özkan Ali Bozdemir

Refik Halid Karay'ı yalnızca memleket hikâyeleri anlatan bir yazar olarak anmak eksik olur; o, aynı zamanda bir yere ait olamama durumunu en iyi anlatan edebiyatçılarımızdan biri, belki en önemlisi.

Arka Kapak / Özkan Ali Bozdemir

Refik Halid Karay, özellikle Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında gerek siyasi düşünceleri gerekse politik tavrı nedeniyle dışlanan, yaşadığı coğrafyadan uzaklaştırılan; ancak sürgün edildiği onca yıl içerisinde edebiyata ve insana olan inancını hiçbir zaman kaybetmeyen önemli bir yazar. Bu açıdan yaşamının büyük bir bölümünü gurbette ve sürgünde geçiren Karay'ı, karşılaştığı onca zorluğa ve baskıya rağmen yine de sözünü sakınmayan bir muhalif olarak değerlendirebiliriz. 1912'de İttihat ve Terakki'nin “İstenmeyenler” listesine alınıp Sinop'a sürgün edilmesi yeni bir yaşamın içine sürüklenir Karay. Bu tarihten sonra yazdığı eserlerde büyük bir kırılmanın ve dönüşümün izlerine rastlamak mümkün. Sinop sürgününden yaklaşık yedi yıl sonra İstanbul'a

dönen Refik Halid, belki de en önemli eseri sayılan *Memleket Hikâyeleri*'ni kaleme alır ve o tarihe kadar sıklıkla işlenmeyen Anadolu yaşamını büyük bir ıstaklık ve gözlem gücüyle anlatmaya başlar. Refik Halid'in edebiyat anlayışı tam olarak bu dönemde netleşmeye başlar. Ertesi yıl yazacağı ve aynı zamanda ilk romanı olan *İstanbul'un İç Yüzü*, hem farklı tekniği hem de işlediği konu itibarıyla Karay'ın edebiyat anlayışını önemli ölçüde işaret eder. Romanın farklı parçalarla birleştirilmiş düzensiz kurgusu, o tarih için bir milat elbette. Alışlagelen hikâye anlatma biçimi, belki de ilk kez *İstanbul'un İç Yüzü* romanıyla değişiyor diyebiliriz. Hem kurgusundaki farklılık, hem de farklı yaşam biçimlerini en ince ayrıntısına kadar resmetmesiyle öne çıkan bu roman, yalnızca Refik Halid'in değil, edebiyat tarihinin de en önemli yapıtları arasında sayılır.

Refik Halid'in gerek politik yazılarında, hikâyelerinde; gerekse romanlarında belirgin kırılmalar ve dönüşümler yer alır. Yaşadığı hayatın güçlükleri bir şekilde eserlerine dahil olur yazarın. İttihat ve Terakki hakkındaki görüşleri, sürgüne gittiği şehirlerde tanıdığı insanlar, oradaki kültürel yozlaşma, siyasi rant her zaman büyük bir yer kaplar eserlerinde.

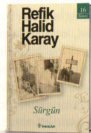
Özellikle meşrutiyetin ilanından sonra hem Anadolu'daki hem de İstanbul'daki halkların yaşadığı değişimlere büyük önem verir Karay. Hep bir karışıklık, öncesi/sonrası şeklinde yorumlayabileceğimiz durumlar vardır eserlerinde. İstanbul'un İç Yüzü bu anlamda yerinde bir örnek. Refik Halid, insanların yaşam biçimleri ve dünya görüşlerinin hızla değişmesini çoğunlukla politik iklimin bir sonucu olarak değerlendirdir. Yaptığı karşılaştırmalar hiciv ve mizah ağırlıklı olsa da dönemin gerçekliğini tüm çıplaklığıyla anlatır aslında. Üstelik yaşanan sıkıntıları ve haksızlıkları öfke veya hüznle değil, neredeyse bütünüyle komik, alaycı ve keskin bir mizahla ele alır. Yaşadığı sürgünler, Karay'ın edebiyat anlayışının oluşmasında büyük ölçüde etkili olur elbette. Sansür ve sürgün arasında şekillenen bir hayatı yaşamak zorunda kalır Refik Halid. Yazdığı ilk roman olan *İstanbul'un İç Yüzü*, Cumhuriyet döneminde *İstanbul'un Bir Yüzü* olarak değiştirilir örneğin. *İstanbul'un İç Yüzü* için yazının başlarında belirttiğim dağınık düzen, belki de yazarın dağınık yaşamıyla birebir örtüşüyor için de önemli. Onca şehir değişikliği sonucunda "göçebe" bir hayat yaşamaya zorlanan yazar, gittiği şehirlerde yeni insanlarla, yeni hayatlarla karşılaşır ve elbette önceki yaşamından da yavaşça uzaklaşmaya başlıyor. Refik Halid için burada iki büyük kırılmadan söz edebiliriz: İlki Sinop, diğeri de Beyrut sürgünlüğü. Beyrut yılları elbette daha çetin geçecektir. Sinop'ta her ne kadar aynı dili konuştuğu insanlarla karşılaşsa da Beyrut yazar için tümüyle uzak ve yabancı bir coğrafya. Sonraki yıllarda yayımlanan bir diğer önemli romanı *Sürgün*'de bu yabancılaşmanın ve uzaklaş(tırıl)manın izlerine rastlamak mümkün. *Sürgün*, Refik Halid'in belki de tek otobiyografik romanı sayılabilir bu anlamda. *Sürgün*'de, Beyrut'a gönderilen bir yüzbaşının yaşama tutunma mücadelesine yer verir yazar. Burada sürgün olma halini, yani bir yere tutunamayacağı birçok açıdan inceler Karay. Öncelikle mekânsal bir vurgu söz konusu. Yani farklı bir coğrafya, farklı doğa, sesler ve görüntüler... Sonra da karakterlerdeki parçalanmayı ele alır Karay. Aidiyet duygusu, bu duygunun hangi şekillerde yitirildiği, unutulduğu devamlı olarak öne çıkan bir konu. *Sürgün*'ün başkarakteri Hilmi Efendi İstanbul'dan Beyrut'a gönderildiğinde ilkin coğrafyadaki farklılığın etkisiyle bocalar. Sonraysa kültürel farklılıklar, yaşam biçimleri... Tüm bu değişim nihayetinde Hilmi Efendi'de büyük bir kırılmaya sebep olur. Özellikle konuşulan dilin farklı olması, belki de bu zorlukların en büyüğü. Kimi kez Arapça düşünür, Türkçe konuşur; bazen de tersi. Ve Hilmi Efendi yavaşça kendi köklerinden, ailesinden uzaklaşır, oradaki insanlardan biri olmaya, yani aynılışmaya başlar.

Mehmet Ali & Akşamsefası

Hilmi Efendi'nin Beyrut sürgünlüğü şüphesiz ki Refik Halid'in yaşadıklarıyla büyük benzerlikler taşıyor. Karakterinin başka bir şehirdeki çirpışmalarını en çok lisan farklılığıyla betimleyen Karay, yeni bir coğrafyaya ait olmanın veya kendini yerel halktan biri gibi hissetmenin gereği olarak dili, yani lisanı öne sürer. Belki de duygusal anlamda büyük yıkımlar yaşamasa Hilmi Efendi, fakat bir birey olarak yaşama tutunabilmesi, kendi varlığını ispat edebilmesi için ortak bir dil yani düşünce zemini kurmak gerektiğine inanır. Oyle ki sürgüne gönderildiği şehirlerde ne zaman yeni bir insanla tanışsa ilkin onun hangi ırktan veya milletten geldiğini sorgulamaz, konuştuğu dilin ne olduğunu dikkat eder ve ilişkilerinin ancak bu kanalda ilerleyebileceğini düşünür.

Sürgün romanı, özellikle mekân ve dil ilişkisini kültürler arasındaki farklılıkla birlikte irdeleyen ve bunun sonucunda aidiyet kavramına çok yönlü bir bakış getiren özgün bir eser. Üstelik Refik Halid, yaşadığı sürgünlüğü karakterleri üzerinden dile getirirken kendi hayatında dile ne kadar önem verdiğinin de altını çiziyor böylelikle. Dolayısıyla Hilmi Efendi ile Refik Halid arasındaki ortak bağın gücü biraz daha ortaya çıkıyor burada. Hicbir koşulda anadilinden vazgeçmeyen, onca şehirde yaşamasına rağmen eserlerini her zaman kendi dilinde yazan Refik Halid, dil ve esaret arasındaki ilişkiyi de açıkça ifade ediyor aslında. Yaşanan olayların veya duyguların değişikliği karşısında bireyi ayakta tutan tek gerçeklik olarak düşündüğü, konuştuğu dilin varlığına inanır Refik Halid. Sürgün bir kimsenin yaşamı, zevkleri, becerileri veya hisleri bir yere kadar engellense bile, dilinden vazgeçirelemediği sürece hiç kimse tutsak sayılamaz demek ki.

Refik Halid Karay'ı yalnızca memleket hikâyeleri anlatan bir yazar olarak anmak eksik olur; o, aynı zamanda bir yere ait olamama durumunu en iyi anlatan edebiyatçılarımızdan biri, belki en önemlisi. Üstelik onca sürgün karşısında yine de jymserliği ve mizahı elden bırakmayan, "istenmese" de kabul edilen, saygı duyulan büyük bir yazar. ■

Sürgün
Refik Halid Karay
İnkılap Kitabevi

ÖDÜLÜ DE CEZASI DA KALEMİ OLAN YAZAR: REFİK HALİD KARAY

Hasan Öztürk

"Ben, yaratılıştan bir yazarım; bunun için yazı yazmaktayım. Ve yazı yazmanın ilmi kısımları hakkında hiçbir bilgiye sahip değilim. Yani ben alaylı bir yazarım." diyen 1888 doğumlu Refik Halid, ilk öyküsü 1909'da *Muhit*'te yayımlandığında yirmi yaşlarındaki delikanlıdır. Geleceğin öykü, roman ve mizah yazarı genç Refik Halid, o yıllarda nasıl ol-duysa kendisinin de yer aldığı ve bir biçimde edebi-yatı dünyasına adım attığı *Fecr-i Atî'yi*, "*Toplaştıkça sonu gelmez münakaşalarla oyalanırdık. Edebiyat, aramızda kaybolup gitmişti. Nizamname yapmak, reis seçmek gibi daha esaslı meşguliyetlerimiz vardı.*" sözleriyle anlatır. Bizdeki "sürgün edebiyatçıları" listesinin başlarında yer alacaklardan biri olan Refik

Halid, bir devrin kapanışından sonraki dönemde yayımlanan çok sayıda romanıyla edebiyatımızda kendisine önemli bir yer edinmişse de henüz yolun başındayken yayımlanan öykülerinin toplandığı *Memleket Hikâyeleri* (1919) ve yine aynı yıllarda yayımlanan romanı *İstanbul'un Bir Yüzü* (1920) ile anılmalıdır öncelikle.

Tanpınar, "1908'den sonra Türk edebiyatının asıl büyük hususiyeti"ni, Ruşen Eşref'le konuşmasında "Biz dili bulduk. Şimdi balkı öğreneceğiz ve adileşmeden kendimizi halkla meşgul edeceğiz." diyen Refik Halid ve dönemindeki başka yazarlarla birlikte "yavaş yavaş da olsa bilhassa hikâyenin İstanbul'dan

ve imparatorluk merkezinden memlekete doğru açılması" olarak görürken *Memleket Hikâyeleri* kitabını önemsemiştir kuşkusuz. Henüz yirmili yaşlardaki yazarın edebiyat çizgisi için Tanpınar'ın bu belirlemesine, Mevriyet sonrasında "dili bulmuş" olduğunu söyleyen Refik Halid'e, İttihat Terakki'nin sürgünü gönderdiği bu yazara, "Türkçeyi en güzel kullanan yazar" unvanını veren Cemiyet yazarlarının (Z.Gökalp ve Ö.Seyfettin) katkısını da eklemeğe yarar var. Türkçeyi iyi kullandığından nerdeyse söz birliği edilmiş yazarın, imparatorluğun merkezinden Sinop'a sürülmesi ve ardından da cumhuriyetin devletinden çıkarılması, onun dilinin gücüne kanıt sayılmalı bence yoksa nasıl rahatsız edebilirdi iktidar güçlerini de cezalandırırdı?

Refik Halid, henüz yolun başlarındaiken bir hayli hırpaladığı İttihat Terakki'nin, 1913'te kendisini Sinop'a sürgünü anlatırken Parti'nin, "iş İttihat Terakki'yi korumak ve adam öldürmek" olan "bir öksürük için ortaya beş leş seriver[en]" ve "indlerinde insanın sinek kadar değeri" olmayan "gözük pek" silahşorlarından söz eder ki bu, bir dönemin siyaset anlayışını olduğu kadar kalemle var olan yazarın, yalnızca kalemiyle karşı koymak durumunda olduğu gücün boyutunu açıkça gösterir. Neyse ki Refik Halid'in beş yıllık sürgünlükten kurtuluşu da İttihat Terakki'nin fikir babası yazarı Ziya Gökalp aracılığıyla olmuştur denilebilir. Anadolu sürgünlüğünün son durağı Bilecik'ten, iktidarın yayın organı *Türk Yurdu* için İstanbul'a öykü gönderen yasaklı Refik Halid'in, iktidarın lütfuyla yayımlanabilen öyküsünün altındaki adı sadece R.H.'dir. *Türk Yurdu*'ndan sonra *Yeni Mecmua*'da öyküleri yayımlanan Refik Halid, iznle geldiği İstanbul'da Ziya Gökalp'ın himmetiyle sürgünlükten kurtulur ve İttihat Terakki'nin dergisinde sürekli yazar.

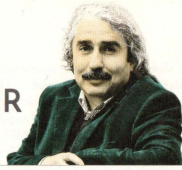
Yüzyılın ilk çeyreğinde imparatorluk dağılır, yeni bir rejim kurulur ancak siyasal iktidarların yazarlara yönelik baskıcı tutumları değişmez. Türkçeyi en iyi kullanan yazar olduğu söylenen Refik Halid, bu kez "Yüzellilikler" listesindedir ve on altı yıl sürecek bir cezalandırma ile 1922'de Türkiye'den çıkarılır; *Memleket Hikâyeleri* yazarı, *Gurbet Hikâyeleri* diyarındadır artık. Anadolu sürgünlüğünün Sinop'a başlayan sorunları, bu kez Beyrut'ta çıkar Türkçesi güzel yazarın karşısına: *Hasret ve yokluk*. İttihat Terakki'nin, "bir öksürük için ortaya beş leş seriver[en]" adamlarının yerini cumhuriyet rejiminin tetikçi yazarları almış, Refik Halid'in arasından linç kampanyası başlatılmış, adıyla birlikte kitapları da yasaklı sayılmıştır Türkçesi güzel yazarın. Rejimin

seslerinden Halit Fahri Ozansoy, yurt dışında tanıtım amacıyla hazırlanan Fransızca Türk Edebiyatı Seçkisi'nde "büyük Türk inkılabına çok uzak sayılabilecek bir sanatkar" saydığı Refik Halid'in yer almasına şiddetle karşı çıkar. (Benzer bir linç kampanyasının, birkaç yıl sonraki sürgün romancı Halid'e Edip için de geçerli olduğunu anımsayalım.) 1938'de yürürlüğe giren af yasasıyla, kuruluşuna tanık olmadığı devlete dönebilen Refik Halid Karay, bundan sonra "ölçülü" diliyle yazan ve "kalemle geçinen" yazar kalmaya özen gösterir. 1941'de, gençleri uyaran yazısındaki "politikaya dair fikir yürütürken - fikir varsa şayet- sağı solu kollamak, faldodan kaçınmak ve iş aşmaktan çekinmek, her şeyden evvel, bir vicdan ve millî selamet kaygısudur" sözü, onun pahalıya mal olan deneyiminin ürünü olmalı.

Onun, "Türkçeyi en güzel kullanan yazar" olduğunu söylemek yeter, bu güzel dille ne'ler söylediğini bilmeye pek de gerek yoktur çünkü ucu her birimize dokunur onun söylediklerinin. *Memleket Hikâyeleri* kitabının Anadolu'nun orta yerinden çıkarılmış, "hikâyenin İstanbul'dan ve imparatorluk merkezinden memlekete doğru açılması"na kanıt öyküleri, imparatorluk sonu ile cumhuriyet öncesinde ruhu iflas etmiş toplumun hikâyesidir. *Boz Eşek* ve *Şeftali Bahçeleri* öykülerinden daha etkili nasıl yerebilirirdi, devlet adına halkı hizaya sokan bürokrasinin iflasını. Toplumsal yaşamdaki ahlaki değerlerin iflası değil midir *Sarı Bal* öyküsü, üstelik köklü mazisi olan bir toplumun değerleridir tel tel dökülen? Oğuz Atay'ın *Beyaz Mantolu Adam*'ıyla anılması gereken *Yatık Emine*, bir toplumun vicdanının/vicdansızlığının sorgulanışdır ancak her birimiz kenara çekilir de hiç birimiz Emine'yi yokluğa/ölüme mahkûm eden kasaba halkından biri görmeyiz kendimizi. Bütün zamanların zayıf-güçlü çatışmasının öyküsü *Hakkı Süki* güçlülerinin, suçlarını ustalıkla örtbas edişlerini ve bir biçimde iktidar nimetinden yararlanmalarını, nasıl olup da egemenlerin haksızlıklarını görmezlikten geldiklerini anlatır ki bu öykü için ne yazılsa azdır. Ayrırımsız, her dönemin siyasal iktidarına yakın medya patronlarının, öyküdeki amele kâtibi Hasip Efendi olup olmadıklarını sormalarını isterdim kendilerine. Öykülere, Mevriyetçi harp zengini İsmet'in çevresindeki olaylarla İttihat Terakki'den Cumhuriyet'e uzanan dönemin siyaset ve ahlak düşkünlüklerini anlatan *İstanbul'un İç Yüzü* eklendiğinde yalnızca geçinmek için yazamayan Refik Halid için karışımıza. Yeri gelmişken, *Hülya Bu Ya...* ütopyasını da anmadan geçmeyelim. ■

GURBET HİKÂYELERİ DE MEMLEKET HİKÂYELERİDİR

A. Ali Ural

Eski şerbetçilerin şıkırtılarına benzer Refik Halid'in dili, Türkçe'nin sâkisidir geldiği uzaktan duyulur, susatır üslubuna çin çınlarıyla gümüş kâselerinin. Güğümünden gül şurubu içmeyenler kekeler dururken bir kelimeyi, o arka arkaya sıfatlar takarak o kelimeye, fesinden püsküller uçuşur. Başka yazarların üslubunda sakil duran bu sıfatların onun cümlelerine neşe ve ahenk kattığını görenler, nesrin şirle olan akrabalığına imrenmişler, o ailenin bir ferdi olabilmek için nice rüyalarını feda etmişlerdir.

Ömrünün on beş yılını çöllerde geçirmiş bir adamın sâkiliği doğrusu pek anlamlı, pek münasiptir ehl-i dil nazarında. Refik Halid biraz da susuzluktur çünkü onlar için. *Eskici* öyküsünde İstanbul'dan Filistin'e gönderilen beş yaşındaki Hasan'ın Türkçe'ye susuzluğunu anlatırken hikâyesinin orasına burasına yerleştirdiği "susuyordu" kelimesiyle iki manayı aynı kâsede sunarak, susanların susuzluğuna tercüman olmuştur Karay. Böyle bir edibi kim sevmez!

Ben severim. Yalnız yedi yıl Arabistan çöllerinde kavurlurken çiviler ağzına batmış bir şair olarak değil, memleketini deliler gibi sevdiği için de severim Refik Halid'i. Bakmayın "*Memleket Hikâyeleri*" ve "*Gurbet Hikâyeleri*" diye ikiye ayırdığına öykülerini; bütün hikâyeleri memleket hikâyeleridir. Öyle olmasaydı Hasan'la beraber ağlar mıydı eskici, memleketten söz edilirken. *Sakallarından kayan yaşlar, Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici dökülür müydü?*

Hasan da Refik Halid'ti, eskici de. Birinde özlemini duyduğu ana dilinin çağırıştırdığı çocukluğu vardı, diğerinde "*Bir kabahat işledik de kaçtık,*" cümlesinin ele verdiği sürgünlüğü. Antikacı hikâyesinde Şeyh Efgani'nin kılık değiştirmiş bir İngiliz subayı olduğunu bir bakışta sezen de o değil miydi! *Bu bakışta bir "görüyorum" manası vardı,* diyerek ferasetini ifşa eden... Fener hikâyesinde Bedevi'ye Osmanlı Sultanı'na dua etmesini söyleyen subay da Refik Halid'ten başkası olamazdı. Öyle ya fenerin sönmesini istemiyorsa Ebu Ali, dua etmeliydi Osmanlı'ya.

"*Testi*" de bir susuzluk öyküsü olup Lübnanlı bir gence dönüştürmüştü yazarı. Ölse de bir şelalenin

altında ağzını açarak kana kana su içmekten geri durmayacağı çölün çocuğu. "*Zincir*" bir köpeğin hikâyesi gibi görünse de bağlılığının kendisine yük olduğunu sanan insana ayna tutuyordu. Sahibinin kudretiydi köpeği heybetli ve korkutucu kılan. Ah, ne hazin cümleldi o; *Köpek zincirini arıyordu.* "*Gözyaşı*" hikâyesine gelince; o hikâyeye gelmek kolay değil. *Eski şekerlenmiş şuruplar kadar donuk, fersiz, katı, suyu çekilmisse o gözlere hırsız girmişti.* Çehov'un "Acı" öyküsünden daha acıklıydı "*Gözyaşı*." Çünkü orada yalnız kaybedilen bir evlat değil, son evladının da öldüğünden habersiz, "*Kalk Ali, kurtulduk Ali,*" diye çocuğuna sarılan bir ana vardı.

Gurbet Hikâyeleri'nde nefes nefese memleketine koşuyordu Refik Halid. "*Keklik*" bir av hikâyesi miydi sahi! "*Nazlı*" gerçekten "*Nazlı*," tuzaga düşürülen keklikler gerçekten "keklik" miydi! Yavuz Sultan Selim'in Kuşçular Çarşısı'ndan beş yüz altına satın aldığı kekliği bilmiyor olamazdı Refik Halid hikâyesini yazarken. Başka keklikleri güzel ötüşüyle tuzaga düşüren bu keklik için satıcı üç yüz altın istemiş, tebdili kıyafetle alışveriş yapan Yavuz Sultan Selim, beş yüz altın verip satın aldıktan sonra kafasını koparmıştı kekliğin. Kuşçu şaşkınlık ve dehşetle bağır-mıştı tanımadığı müşterisine, "En maharetli kekliği öldürdün, yazık değil mi be adam!" Bunun üzerine şu cevabı vermişti Yavuz: "*Kendi soyuna ihanet edenin akıbeti budur!*"

Gurbet Hikâyeleri'nde bir köpek daha var; "*Bir kabahat işleyip yad illere düşen*" Osman'ın sokakta bulup sahiplendiği köpek. "*Birbirlerinden hazzedişlerinin sebebi de bir yurd yavrusu, bir dert ortağı oluşlarıydı,*" diyordu Refik Halid bu iki yaralı dostu anlatırken. Osman'ı sınır dışı ederken köpeğini yanına almasına izin vermiyor, bir ağaca bağlıyorlardı onu. O kadar hastaydı ki Osman, çığırleri sökülüyordu öksürürken. Refik Halid'in psikolojik tabliller yerine bir ressam gibi tablolar yaptığını söyleyenler haklıydı: "*Osman öksürüyordu. İngiliz çavuşu piposunun dumanını seyrediyordu.*"

Refik Halid memleket hasreti çekerken, memleketinin düşmanlarını hikâyelerine taşıyıp teşhir etmekten de geri durmuyordu. "*İşte Lavrens'i tanıyan adam!*" cümlesiyle başlayan "*Lavrens*" adlı öyküsü

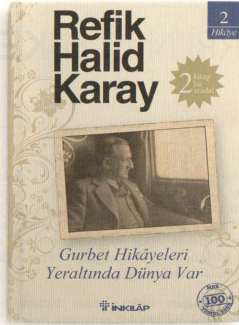
de bu hikâyelerden biriydi. Bir Bedevi falcısıyla karşı karşıya getirmişti Karay Lavrens'i. Onurluydu falcı. Çağırdığında İngiliz'in ayağına gitmemi, ancak yanına geldiğinde falına bakmaya razı olmuştu. Kendisine verilen altını kabul etmeyip eliyle iten esrarengiz adam şu yakıcı kelimeleri söylemişti ona: "*Kan! Gazve! Altın!*" Gülümseyerek kendisini dinleyen Lavrens'e açıklamıştı sonra bu üç kelimeyi: "*Ya Emir! Döküştün kan, yaptığın gazve, saçtığın altın Fırat gibi boşa akıyor.*"

Gurbet hikâyeleri aslında memleket hikâyeleridir, diyorsak sebebi var. "*Güzel kadın gözlerine en çok yaraşan ziya, oynamak mum ışığıdır,*" cümlesiyle başladığına aldanıp "*Kaçak*" adlı hikâyeyi sakın bu muhtevanın dışında bırakmayınız. Birkaç satır sonra şu cümleyi okuyacaksınız çünkü: "*Büyük harbin başlangıcında Muş elimizden gitti; kütamla beraber kendimi Moskof elinde esir bulmuştum...*" Donmak üzere olan bir Türk subayının hikâyesiydi bu. Bir de "*Güneş*" vardı kitapteki öyküler arasında. Donmaktan yanmaya götüren bir köprüydü "*Güneş*". Arabistan'ın hâlâ keşfedilmemiş yerleri olduğundan söz ederken, "*Avrupalı ayağı basmamış bir haritasız dünya kıyısı idi,*" diyordu Karay. Sonra hikâyenin bir yerinde, "*Gün gelip de çölleri, böyle, otokarlar, uçaklarla kolayca açacağımızı düşündükçe kaybettiğimiz o yerlere büsbütün yanarım,*" cümlesini sarf ederek farkında olmaksızın -ya da olarak- kaybedilen memleket topraklarında yaşadığını itiraf ediyordu.

Kitabın sondan bir önceki hikâyesinin adı "*İstanbul*." İşin dönüp dolaşıp İstanbul'a geleceği beliydi, Refik Halid'in on beş yıl sonra İstanbul'a geleceği besbelli. Bu kez bir çöl batakhaneğinde tanıştığı kadının ağzından dile getiriyordu memleket hasretini: "*O kayık gezintileri, ay mehtabı, Sarıyer, Bentler, ya Sultansuyu? Buradaki ormanı hatırlıyor muydu, böğürtlenlerle örtülü ufaklı mırıldılı dere-sini! Yosun tutmuş kocaman kestane ağaçlarını? Daima ıslak duran ve basınca ökçeler gömlülen kırmızı toprağım, sarı papatyalar ve çadır çiçekleriyle donanan çayırımı...*"

Refik Halid Karay'a cennet düşleri gördürmüştü çöl. Mahrumiyetin boyasıyla yeniden ve yeniden boyamıştı İstanbul'u. Fakat bütün bu yoksunluklar içerisinde bir teselli vardı onun. İstanbul'dan uzak kalsa da İstanbul Türkçesi'nden bir olusun ayrı düşmemiş, haddeden geçmiş bir dille çiçekler açtığı eserleriyle şu sözleri söylemişti Cemil Meriç'e: "*Refik Halid bir kaynaktan fıskıran su kadar bıraktı... Evet Refik Halid'i çok beğeniyordum ama onun gibi yazmak, bayağılığa düşmeden tabii olmak, o yaştaki bir insan için erişilmesi güç bir hayaldir...*"

Mehmet Ali & Akşamsefası

Doğrusu Cemil Meriç'in Karay'ın üslubunu kaynak-tan fıskıran berrak bir suya benzetmesi manidardı. O da sezmiş olmalıydı bu coşkun ruhun susuzluğunu.

Peki, nasıl elde etmişti bu şurubu dil simyacısı? Cepap: "*Bir İçim Su*"ya katarak bütün dil ıtırırını. Plastik çiçekleri ateşe verip kır çiçeklerini derleyerek. İç sesler arayarak kulagını bir deniz kabuğu gibi metne dayayıp. Naima'ya, Nedim'e, Şeyh Galib'e ses ve mana merdivenleriyle yükselerek. Victor Hugo'nun, Lamartine'in, Maupassant'ın kazanlarını kaynattıkları edebi iksirden tadarak. Kelime hazinelerini bir bir ele geçirebilmek için "*Açıl susam açıl,*" diyerek kamuslara. Nefesi daraldığında Dede Korkut'un kapisından rüzgâr alarak...

Yine de emin olamamıştı yazdıklarından. Öldükten sonra gazetelerin hakkında neler yazacağını merak eden Refik Halid önce hastalandığına sonra öldüğüne inandırmıştı Türk basınına Halep'ten yalan haberler uçararak. Ölümler manşetleri gazeteleri doldurduğunda büyük bir keyifle hakkında yazılanları okumuştur Karay satır satır. Yıllar önce genç bir gazeteciye verdiği mülakatta düşmanlarından çok yaşıyarak intikam alacağını söyleyen Refik Halid'in hasetçileri artık rahat bir nefes alabilirlerdi. Tabii İstanbul'a dönene kadar.

Günümüz yazarlarını öldükten sonra haklarında yazılacakları okuyabilmek için böyle bir zahmete girmelerine gerek yok artık. Zira herkes yazdıklarından emin olduğu için başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğünü merak etmiyor. ■

KİRPİ'NİN DİKENLERİ

Haydar Ergülen

Taşbaskısı değil ama halk baskısı, ince kapaklı, sinemalar için yapılan fenerlerin benzeri bir resim işçiliğini taşıyan kapaklarıyla “En Güzel Aşk Mektupları” ve “Yüksek bir Türk kızına takdimimdir” girişiyle başlayan asker mektuplarının yer aldığı “Asker Mektupları”, en sevdiğim mektup seçkileri. Yeni baskıları yapılsa keşke.

Orada okuduğum mektuplardan birinin başlığı, “Evvelce ihmal edilmiş bir genç kıza mektup”. Selim İleri duyarlılığında ol(a)madığım için, ne yazık ki eskiye pek az bakabiliyorum. “Yenide bakacak ne buluyorsun ki?” diyenler olabilir ama, ben eskiye de yeniyi de bakmak taraftarıyım. Bu nedenle elbette hikayelerini, romanlarını okuduğum, hem kim unutulabilir ki *Memleket Hikayeleri*’ni, Refik Halid Karay’ın yazılarını okumaya bir kaç yıl önce başlayabildim ne yazık ki! “Okumak bir iltipadır” denildiği gibi, Refik Halid de “müptela”sı olunacak bir yazar, ki bu hikayeleri, romanları için bin kere söylenmiştir, ben yazıları için söylüyorum bu kez.

Refik Halid okumak bir saadettir. Yazının saadeti baki, okurun da saadetidir. Bunu en son 13. cildi, *Güzel Sanat Suçları* adıyla yayımlanan “*Memleket*

Yazıları” için de söylüyorum. 3 yıldır Tuncay Birkan tarafından İnkılap Kitabevi için hazırlanan bu toplamın yarısını okudum, bir-iki de yazdım, daha da yazarım. Refik Halid okuttuğu kadar yazdıran da bir yazar.

Uslu bir yazar değil, hiç de olmamış. İlk sürgünü İttihat Terakki’den yemiş, sivri dili, dikenli yazıları, iğneli sözleriyle dolu hiciv ve taşlamaları nedeniyle soluğu Anadolu’da almış. Bu hicivleri “Kirpi” adıyla yazmış. Beş yıl çeşitli şehirlerinde kalmış Anadolu’nun ve bu ceza *Memleket Hikayeleri* gibi eşsiz bir ödülle sonuçlanmış. Anadolu toprağı yazarlarımız için her zaman bereketlidir, bir koy beş al dedikleri gibi tam!1. Cihan Harbi’nin sonunda ancak sevgili İstanbul’una dönebilmiş. Evet, *Memleket Hikayeleri*’nin büyük yazarı, yazıları da “*Memleket Yazıları*” üstbaşlığıyla toplanıyor ama, öncelikle İstanbul yazarı.

İkinci sürgünü ise daha uzundur, 1922-1938 arası yaşadığı Halep’ten öncecek ve ömrünün sonuna kadar, dergi ve gazetelerde hemen her konuda yazacaktır. Bu yazılar şimdi 18 cilt olarak tasarlandı, İstanbul, edebiyat, hatıra, tarih, dil, yemek, doğa, mizah, iç ve dış siyaset, sanat gibi temalar etrafında yapılacak kapsamlı seçkiler bir bir yayımlanmaya başladı.

İlk olarak *Mutfak Zevkinin Son Günleri*’ni (İnkılap, 2014) okudum bu diziden. Ölmeden önce yapılacak şeylerden biri bence mutlaka bir Refik Halid romanı, hikayesi ve yazısı okumak olmalı. Aç karnına ya da tok karnına fark etmez, bu kitabı okursanız, olağanüstü bir yemek ve yazı ziyafetinde bulursunuz kendinizi. Tabii dil zevki ayrıca başbaşa hiç bitmeyen bir şölen. Doğrusu kitaplar da bu şölen duygusuyla hazırlanmış, hiçbir şey eksik olmasın diye her şey sunuş var kitaplarda hem de uzun önsözler.

Külliyattan iki kallavi kitap, biri Türkçe üzerine, *Türkçenin Tadı ve Ahengi*, diğeri de edebiyat üzerine, *Edebiyatı Öldüren Rejim*. İlkinin önsözünü Şavuş Kılıç yazmış, ikincinin Behçet Çelik, ikisinin de sunuşu Tuncay Birkan’dan.

Her iki kitapta da dikkatimi çeken, Karay’ın bugün neredeyse unutulmuş bir yazar olan Muallim

Türkçenin Tadı ve Ahengi
Refik Halid Karay
İnkılap Kitabevi

Naci'nin otobiyografik yapıtı *Ömer'in Çocukluğu*'ndan hareketle ilk edebiyat zevkine varmış olması ve bunu dile getirmesi. Aynı zamanda da bu kitabın kendisine "iki büyük hakikat"ı sezdirmesi. Bu hakikatların ikisi de "dil"le ilgili: "Konuşulan lisanı yazıya geçirmek ve kendi başından geçenleri bu lisanla yazmak." Sonradan birçok yazıtı üzerinde de aynı "hayırlı tesir"i yaptığını öğrendiği bu iki hakikatin izinden gider Karay dilde ve yazıda.

Lisan konusunda öncüsü olan Muallim Naci, "*dil devriminin yoktan var olmasına hizmet etmiş, Türkçenin istiklali için savaşmış bir inkılapçı, bir inkılap müjdecisi*"dır Refik Halid için. Ve onun dil görüşlerini benimser doğal olarak. Her dilin bir diğerinden sözcükler aabilmesi gerektiği fikrini destekler, "*Söz ne kadar tabii söylenir, ne kadar tabii yazılırsa o kadar latif olur.*" Arapça ve Farsçadan aldığımız sözcükleri, "o dillerdeki kaidelere uymaksızın dilediğimiz gibi" kullanma hakkımızın olduğu düşüncesine de katılıyor. Ve en ilginç de, adeta 'gevelemeye hayır' der gibi, "vevelemeye hayır" demesi, ki sonraki yıllarda da, tıpkı, "gibi" edatı kullanımının şiiri zayıflattığı yolundaki görüşe benzer bir biçimde, "ve" kullanımının fazlalığından şikayet ediyor: "*Lisanımızın tabiiğini muhafaza için dikkat olunacak şeylerden biri de 've'nin az istimalidir. Bizim 've'ye ihtiyacımız o kadar azdır ki bir muharririmiz, içinde bir tane olsun 've' bulunmamak şartı ile bir cilt yazabilir!*"

Savaş Kılıç, "Sömürge'ye yüz müstemleke fedat!" başlıklı önsözünde, "dil reformu karşısında", Refik Halid'in "ılımlı tasfiyecilik" konumunda olduğunu söyler. Bu, bir anlamda, Ömer Seyfettin'in 1912'de *Genç Kalemler* dergisinde başladığı "Yeni Lisan" hareketinin görüşlerini benimsemesi ve sürdürmesidir.

Bu bahiste "Bizim Türkçemizde Tat ve Ahenk" başlıklı yazısından bir alıntı yapalım: "*Ben sadece bizim Türkçemizi bilirim ve bu Türkçenin çeşitli Türkçelerin hepsinden daha güzel olduğuna da inanırım. Anadolu, Türkçe için bir süzgeç vazifesini görmüştür. Asya'daki ucu-bucağı bulunmaz koca Türkçe gölünün bereketli, fakat taşlı topraklı suyunu durulaştırıp içilir hale getiren tasfiye makinesi Anadolu'dur ve tadına tat katan hassasının da İstanbul vermiştir. Türkçenin kökü nereden olursa olsun, ister Kaf Dağı'nın ardında veya dünya tavannın altında...Çeçği vatanımızda açmıştır.*" (Refik Halid Karay, *Türkçenin Tadı ve Ahenği*, İnkılap, 2015, s.148)

Edebiyatı Öldüren Rejim'in önsözü ise Behçet Çelik'ten, "Yarım yüzyılı aşan mütebessib bir edebiyat tanıklığı". Çok önemli saptamaları var Çelik'in ve bunlardan en önemlisi de aslında yazıya, dile bir ahenk ve zevk penceresinden bakan Karay'ın 'neşe

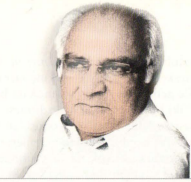
Edebiyatı Öldüren Rejim
Refik Halid Karay
İnkılap Kitabevi

hali'. Onca sürgüne, gurbete karşın hem kendi neşesini hem de yazının neşesini kaçırmayan, buluşlar yapan, dille oynayan, klişenin değil elbette sözcüğün hakiki anlamıyla "keyifli" bir "keyif" yazarı Karay. Her zaman kendini yazının mutfağında gören bir yazar. Zaten bunu dile getirirken de mutfağı işin içine sokuyor: "*Lisan bir kiler ve mutfaktır; yazı yazmak reçel kaynatma usulündeki kaidelere riayettedir; reçel eserinizdir; fikir o reçeldeki hassadır. Peki, üslup nedir? Çilek sepetidir; reçelin lezzeti, manzarası, bilhassa tanelerinin seçme, iri, pürüzsüz, diri, iyi istifi olmasıdır. Sepetten seçiş, işte üslup...*" (Refik Halid Karay, *Tanıdıklarım*, Semih Lütfi Kitabevi, s.110). Karay "Üslub'u Müdafaa" yazısında, üslubunu böyle tatlı benzetmelerle savunuyor işte.

Yahya Kemal'in "*Türkçeye yeni bir çeşni vermiş, hemen hemen daima neş'eli ve canlı*", Yakup Kadri'nin "*Doğuştan iyimser*" ve Ruza Tefviki'nin "*Hayatı hususiyesinden daima neşeli, daima hoş sohbet, nükte pervaz, fatin ve ülfet bezmini kahkahasile dolduran nikbin, epikürüst bir adamdır*" dediği Refik Halid Karay'ın yazdıklarında bir "sanat tebessümü" hiç eksik olmamıştır ama... "Edebiyatı öldüren rejim"i de o yazmış ve güçlü bir biçimde uyarmıştır: "*Totaliter rejimlerin güzel sanatlardan çoğunu, hele hüriyete en fazla ihtiyaç gösteren edebiyatı öldürdüğüne artık şüphe kalmadı...Şu var ki bu rejimler gösteriş olarak dünyayı hayran bırakan saraylar, fabrikalar, tersaneler, otostratlar yapıyorlar amma gene gösteriş olarak dünyanın hayran kalacağı bir edebiyat yaratamıyorlar...Edebiyatı öldüren rejim, insanlık için tehlike teşkil eder.*" Bu yazıyı İtalyan ve Alman faşizminden bahisle 1945 yılında yazmış ve sözünü ettiği tehlike hala büyük tehlike! ■

DİL SÜRGÜNÜNDE VAR OLAN BİR ANLATICI: REFİK HALİD KARAY

Feridun Andaç

Refik Halid Karay sürgünlüğü, sürgünlükte geçen hayatını/hayatları değerlendirirken; sürgünlüğe dayanamamışların, bundan iz almamışların, dönüşlerinde silinip gidenlerin yazgısından buruklukla söz eder. Onun şu sözleri ise hep dokunaklı gelmiştir bana ki, sizinle paylaşmadan edemeyeceğim: “Zira ben de bunlardan hiçbiri olmadı. Hem dayandım, hem dayattım, biraz ürktüm, epeyce tutuldum. Anadolu’da geçirdiğim birinci sürgünlüğümünden Memleket Hikâyeleri ile geldim, Ziya Gökalp tarafından kayırıldığımdan, ters yüz çevrilmekten kurtuldum. Gerçek gurbette yaşadığım ikincisinden ise Sürgün romanıyla dönmenden önce, Büyük Atatürk’ün misafiri olarak yanına çağrılmak gibi, -hatırladıkça göğsümün kabardığını duydum- yüksek bir iltifata eriştim; fakat resmi affı bekledim.”

Bir de *Gurbet Hikâyeleri* vardır Karay’ın o dönemin derin izler taşıyan anlatıları olarak. Ama bence, Refik Halid Karay denince; tüm bunlardan geçerek gelip *Bir İçim Su* kitabında duruluyorum. Bir anlatı senfonisi, oda müziği gibi... Her bir sözün, tümce-nin tınısı, anlamı sizi hemen sarmalıyor. Türkçeyi bu denli içli, dokunaklı, pürüzsüz anlatan çağının bir başka yazarını hatırlamak zor bunları okurken... Yıl 1924’tür. Okuyalım şunları:

“Sıcak günleri, ter kokan insanlarla, insan kokan şehirlerden uzakta geçirmek için yaylada, meşe ve çamlar arasında kuytu bir yamaca çadır kurmuş-tum.” (“Çadırda”)

“Damlaları zincir gibi halkalanmış, yine zincir gibi şakırtılı ve ağır bir yağmur altında Amuk Ovası’nı geçiyoruz.” (“Daha Güzel Olmalı”)

“Teni amber, nefesi bergamot kokan, sesinde erga-nun ahengi ve yürüyüşünde bayrak dalgalanışı sezi-len bu misilsiz güzel, kabil midir herkes gibi anası-nın karında kapalı yetişip bildiğimiz çirkin şekilde dünya yüzüne çıkmış olsun?” (“Bir İçim Su”)

“Işıkların toprağı olan gece! Sen el ile tutulmaz, ayak ile basılmaz, ağırlığı duyulmaz, nereden çıktığı belli olmaz, boşluklarda asılı kudsi bir tarlasın. Senin üzeri-ne ışıkdan tohum atılır, şulelerden başaklar, şüadan

ağaçlar yetişir. Boşluklarında ziya hasat ederiz. Göz-lerimizin nimeti, rubumuzun gıdası da sen olursun.” (“Geceye Kaside”)

Refik Halid Karay bize, Türkçe nasıl düşünülür/duyulur/hissedilir ve yazılır’ı gösteriyor. Bir yazar bütün geçmişiyse vardır. Yaşadıkları, düşündükleri, inandıkları ve yazdıklarıyla. Refik Halid Karay, bu anlamda, çok kimlikli/çok yüzlü bir anlatıcı. Fık-radan geziye, öyküden romana, anıdan denemeye edebiyatın birçok türünde yazmış, ürünler vermiş bir anlatıcı. Sanırım, onu, daha çok “gazeteci” diye nitelendirmek kolaycı yanımız, ya da o edebî biriki-mini göremememiz, üzerinde pek duramamamızdan kaynaklanıyor.

Andığım *Bir İçim Su* deneme kitabı akkor vari bir ya-pıt. Hissederek, düşünerek, kendini katarak yazılan bir türün başyapıtı da denebilir. Karay’ı bu çizgide tutan, - getiren demiyorum - yaşama kültürüdür. Yazıya adanmışlıktır. O sürgünlüklerinde bile yazıdan kopmamış; hatırlayarak, tutunarak, baş ederek, dayanarak ve dayatarak yazmıştır. Tüm bunlar bir yazar için vazgeçilmez yazı ilkeleridir de.

İlk Adımdan Sonrasi

Kendisine asal iş/ugraş seçtiği “muhabirlik”teki ilk adımı “Servet-i Fünun”da başlar. Bir iş’te tutunması için kardeşi onu derginin maş-baasına getirir. Ahmet İhsan (Tokgöz) aile dös-tudur. O ilk günün zorluğunu şöyle anlatır: “O gitti; kardeşim de gitti, ben de tabir heyeti oda-sında tanımadığım dört kişi ile yapayalnız kaldım: Mütercim Bedrettin, muhabir İsmail, Suphi, bir Er-menice mütercimi, bir de zabıt. Önüme Fransızca bir telgraf ajansı kâğıdı uzattılar, ‘tercime’ dediniz’ dediler. Yazdım, çizdim, tekrar dizdim, tekrar boz-dum, ezildim, büzüldüm, kan ter içinde kaldım, yine de tam bir marifet gösteremedim. Fakat bir hafta sonra ağıştım. Hem mütercimlik, hem muhabirlik, hem musabihlik, hulâsa isimsiz gazetecilere mahsus ne iş varsa, hepsini yapıyordum. Henüz adam, sanım malum değildi ve imzama gibi gazetelerde göreme-miştim; belki de birçokları gibi hiç göremeyecektim. Acaba nefsim için bu daha bayırlı mı olurdu? Husus

ile İngiliz komisyoncu seyahate çıkmamış olsaydı da matbuat yerine ticarete girmiş bulunsaydım, hayatımı daha rahat, daha emin, refahlı ve belâsız mı geçirdim? Belki... Amma ne yapalım ki olan oldu ve ilk makalem intişar etti: “Sakım Aldanma, İnanna”.”⁽¹⁾

Görülebileceği üzere Karay’ın yazı hayatı gazeteye makale yazarak başlar. Giderek muharrirliği bir meslek olarak benimser. Meşrutiyet’in ilanı onun yazı hayatına başlama tarihidir: 1908-1939. “Bu otuz bir senelik yalnız başlangıçta ve ortasında topu topu bir buçuk senelik memuriyet hayatım var; üst tarafını yalnız muharrir olarak geçirmişim. Geçinmişim. Mebus bile olamamışım. Demek ki itibarla yüzde doksan üççeyrek su katılmamış muharrir benim.” İlk imzalı yazısı ise 1909’da (“Ayşe’nin Talihî”) “Muhbir” dergisinde çıkar. “İlk acemilik yazım” dediği bu öyküsü *Memleket Hikâyeleri*’nde yer alır.

Karay, asıl ününü öyküde değil, “mizahî makale”de yapar. “Kirpi” imzasıyla yazdığı yazıları onu bir ânda öne çıkarır. Dünyu Umumiye Direktörü Âli Bey’in (1844-1899), Teodor Kasap’ın yayımladığı “Diyoben” mizah gazetesindeki mizahî yazıları onu etkiler. “Diyebilirim ki Âli Bey’in anabartıları benim dimağında, kapalı bir bucreyi açtı; başımın karanlık bir köşesine ışık ve hararet saldı; mizah tohumunun filizlenmesine sebep oldu.” Bunu “Resimli Kitap”, “Servet-i Fünun”daki yazıları izler. “Tercüman-ı Hakikat”e arada bir (1878-1921) başmakaleler yazar. O, o günlerde, “mizah benim işim değil,” dese de; “Kalem” adlı mizah gazetesine “Kirpi” imzalı mizahî yazılar yazmaya başlar, ardından “Cem” dergisinde sürdürür. İttihatçıların hedefindedir. Çünkü yazdığı yazılarından onun muhalif/eleştirel kimliği ön plandadır. Refik Halid bu yazılarından dolayı Sinop’a sürgüne gönderilir. Bir süre Bilecik’te kalır, yazılarını buradan sürdürür. İstanbul’a döner. Ziya Gökalp’in desteğiyle “Yeni Mecmua”da yazmaya başlar. “Vakit”, “Tasvir-i Efkâr”, “Zaman” gibi gazetelerde yazar.

Mondros Mütarekesi günlerinde Hürriyet ve İtilaf Fırkası’na girer. Bu kez, yanlış bir gazetecidir artık. Millî Mücadele karşısındaki tutumu onu İstanbul’dan koparak Lübnan’a yaşamaya sürükler. Bu onun ikinci sürgünlüğüdür.

Sürgünde Var Olmak

Karay, 1927’de, Cumhuriyet’in yeni yönetimini eleştiren yazılarını burada yazmaya sürdürür. Artık sürgündedir, ülkeye dönemez. 1938’deki genel afı yurda dönebilir ancak. Bu kez, “Tan” gazetesinde yazmaya başlayacaktır. Bu dönem 1965’e kadar aralıksız sürer. İlk romanını 1918’de (İstanbul’un İç Yüzü), ilk öykü

kitabı *Memleket Hikâyeleri*’ni de 1919’da yayımlar. Yazılarını da 1911’de *Kipri’nin Dedikleri* adıyla çıkarır. “Kirpi” takma adıyla yazdığı yazılarında beliren muhalif kimliği onu yeni bir yöne iter. 1913 Sinop sürgünlüğü bir dönemdir Karay için. Edebiyata dönmüştür. İkinci sürgünlüğünde ise bu yanı daha ağır basacak, dönüşünde *Gurbet Hikâyeleri*, roman ve denemeleriyle okurun karşısına çıkacaktır.

Ziya Gökalp’in ona açtığı kapı, öyküye başlangıcında etkilidir. Öyle ki, “Yeni Mecmua”ya gönderdiği (“Sarı Bal”, Şaka”) öykülerini Bilecik’te yazar. Karay, dergide yayımlanan öyküsünü ancak sürgünlük dönüşünde görebilecektir. “Herkes ne derse desin, neye zâhip olursa olsun, ne mâna verirse versin, ‘Yeni Mecmua’ benim ruhumdan da dinlendigi lâtiif, serin, sakın bir çınar altıydı.”

Karay, işgal İstanbul’unda *Aydede*’ adlı haftalık mizah gazetesini çıkarır (1922). Millî Mücadele’yi hicveden yayın çizgisi nedeniyle, 150’likler listesine girer. Sürgünlük dönüşünden on yıl sonra, Mayıs 1948’de “Aydede”yi yeniden çıkarır, ama ömrü kısa sürer, Ekim 1949’da 125. sayısında kapanır.

Türkçenin Tınısı

Refik Halid Karay’ın yazı dünyasında öne çıkan bir yanı da denemeciliğidir. Öyle ki, gündelik gazete yazılarına sinen bu bakış, bir süre sonra bu yazı biçimiyle onu üslupçu bir yazar kılar. Bir sözden bir dünya kurabilen, bunu da denemenin söyleyiş biçimiyle yazan Karay, aynı zamanda öğreticidir de. ■

⁽¹⁾ Kendi Yazıları ile Refik Halid Karay, *Hikmet Münir Elciçioğlu, Sonuç Lütfi Kitabevi, 1948, 9 s.*

Bir İçim Su
Refik Halid Karay
İnkılap Kitabevi

REFİK HALİD “SANAT ŞAHSİ VE MUHTEREMDİR” İLKESİNİ BENİMSEDİ

Röportaj: Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan, M. Ali Çalışkan, Ümit Yaşar Özkan

Dosya konumuzda hikâyeleriyle ünlü bir yazarımızı ağırlarken söyleşimizi de Türk öyküsünün ve hikâyeciliğinin en iyi fotoğrafını çekenlerden birisi olarak Necip Tosun’la gerçekleştirdik. Tosun, kendi kaleme aldığı öykülerinin yanı sıra hem öykücülüğe yönelik kuramsal bakış geliştirmesi hem de özellikle genç öykücülerin eserlerini tasnif ve analiz edip edebiyat severlerin dikkatine sunan çalışmaları ile tanınıyor. Necip Tosun’la hem Türk öykücülüğünü hem de başta Refik Halid olmak üzere birçok önemli isimli konuştuk.

1998 yılında ilk öykü kitabı olan *Küller ve Uçurumlar* yayımlandıktan sonra 2005 yılında da *Otuz Üçüncü Peron*, 2014 yılında da *Ansızın Hayat* isimli öykü kitaplarını yayınladı. Biz de sizi yazdığınız öyküler ve öyküler üzerine geniş kapsamlı yazılarınızla biliyoruz. Öykü ve hikâye kelimelerini genelde belli kesimler, ikisini özellikle birbirinden ayırt etmek için kullanabiliyor ama sanki öykü sözcüğü, hikâyeyi de içinde barındıran, onu da kapsayan bir tür. *Öykümüzün Sınır Taşları* isimli kitabınızdan hareketle öykü-hikâye ayrımına nasıl bakıyorsunuz?

Aslında bu sorunun cevabı olaya nasıl baktığımızla ilgili bir durum. Öncelikle kastettiğimiz bir

“yazınsal tür” ise arada bir fark yok. “Öykü” derken de “hikâye” derken de aynı yazınsal türü adlandırırız. Ancak dilsel gelişmeler sonucu kelimelerin yeni anlam boyutlarıyla düşünüldüğünde arada farklılık koymak da mümkündür. Bu anlamda öykünün günümüzdeki aldığı yeni biçim düşünüldüğünde bu metinlere öykü demenin daha doğru olduğunu düşünüyorum. Örneğin Mevlâna’nın *Mesnevi*’sinde anlattıkları öykü değil de hikâyedir. Buna karşın Rasim Özdenören’in günümüzde yazdıklarına öykü denmelidir. Bir başka deyişle geleneksel edebiyatımızda bir yazınsal tür olarak algılanmayan bu tür anlatılara hikâye denmesinde bir sakınca yoktur ve doğrusu da

budur. Ancak modern biçimiyle yazınsal bir tür olarak ortaya çıkışıyla birlikte bu metinlere öykü denmesinin daha doğru olduğunu düşünüyorum.

Bilindiği gibi Türk edebiyatında “hikâye” çok geniş anlamlar içeren bir kavramdır. İlk dönemlerde roman için bile “hikâye” terimi kullanılmıştır. Örneğin Halit Ziya’nın “roman” üzerine yazdığı kuramsal kitabının ismi *Hikâye*’dir. Daha sonra roman terimi kullanılsa bile aynı anlamda hikâye teriminden de vazgeçilmemiştir. İlerleyen zamanla birlikte edebiyat dünyamızda “roman” ve “hikâye” terimleri gerçek anlamlarında kullanılmaya başlanmıştır. Son dönemlerde hikâye yerine öykü terimi yaygınlık kazanmıştır. Dil tartışmalarına girmeden söylersek, “hikâye” yerine “öykü” sözcüğünün benimsenmesi, bu anlamda yerinde olmuştur. Çünkü daha çok anlatılan şey, olay ve konuyu kapsayan bir terim olan hikâye, öyküyü içermekle birlikte, gündelik dilde geniş bir anlam alanı olduğu için yanlış anlaşılmalara neden olmaktaydı. Oysa modern bir form olan öykü, hikâyenin belli bir disiplinle anlatılmasıydı. Böylece öykü sözcüğüyle birlikte, yeni form olan öykü de yeni adına kavuşuyordu. Artık roman, öykü değil hikâye anlatıyor; roman da öykülerden değil, hikâyelerden oluşuyordu. Dildeki bu gelişme karşısında öykü sözcüğü farklılaşmıştır.

Bu farklılığı şöyle de açıklayabiliriz. Eğer sokakta bir trafik kazası oldu, beş kişi öldü dersek ve bu olayı da anlatırsak bir hikâyeden söz edebiliriz. Ancak o trafik kazasını bireysel bir dramdan yola çıkarak ele alır bir edebî disiplinle yazarsak öykü yazmış oluruz. Bu anlamda hikâye “anlatılan” bir şey, öykü ise “yazılan” bir şeydir. Bu nedenle “hikâye” sözcüğünün geleneksel anlatılarımızdaki anlatma biçimlerinden biri anlamında kullanılması daha yerinde olur. Günümüz yazınsal tür anlamında ise bu anlatılara öykü demek yerindedir.

Öykülerinizin size ait olduğu, sizin kaleminizden çıktığı duygusunu veren en önemli imzanız nedir? Bilerek yaptığımız ve o öyküyü sizin kılan?

Öyküde ritim, şiirsellik, dil yetkinliği ve çağrışım zenginliği ile bir öykü evreni kurmaya çalışıyorum. Bu öğelerin modern öykünün oldukça önemli vasıfları olduğunu sanıyorum. Geleneksel anlatılarımızdaki ruhu, modern anlatıların biçimiyle örtüştürerek yeni yapı inşası peşindeyim. Bu çağın atmosferine denk düşen bir biçim kaygısı ile parçalanmış, çarpılmış, yitik çağdaşlarımın aynı yerde buluşmak istiyorum. Geçmişimle, bütün bir birikimle de bir tema yakınlığı içerisinde olmak istiyorum. Öyküde arayışım sürüyor. Yazma serüvenim de, kendi dilimi

bulma çabalarım da. Ama sonuçta yaptığım şeylerin hakikatle bir bağlantısı olsun istiyorum. Bütün bunları başarabildiğim öyküler beni yansıtan, temsil eden öyküler.

Şiirin doğuda, romanın batıda yükseldiğini biliyoruz. Öykünün coğrafyasını konumlandırmamız gerekecekse işe nereden başlayabiliriz? Edebiyattaki Doğu-Batı ayrımı öyküyü nasıl konumlandırır? Ya da konumlandırır mı?

Her anlatı, doğmuş olduğu medeniyeti, kültürü, çevreyi, birikimi dile getirir. Çünkü kültür/edebiyat, içinde yaşanılan çağın, medeniyetin, zihniyet ve anlayışın bir ürünüdür; doğmuş olduğu iklimi yansıtır, onunla biçimlenir. İyi şüpheşiz doğduğu toprakların verimidir. Efsaneler, masallar, hikâyeler o topraklara ait korkuların, umutların, duyguların, hikmet ve düşüncelerin söze, yazıya aktarılmasıdır. Kuşkusuz çevresi bile insanı biçimleyen, medeniyetin ürettiği edebiyatı, sanatı etkilememesi, belirlemesi düşünülemez. Bu nedenle sanatçının hayatı ve çevreyi idraki metne, esere yansır; eser, yaşadığı çevreyi, atmosferi seslendirir. Batı anlatılarında, şiirlerinde imrakların çağlıtı, ormanlar ve dağlar konuşurken, Şark anlatılarında çöl rüzgârları eser, güneş yakar. Batı’da ancak *İlyada*, *Odyssea* üretilir, Şark’ta *Binbir Gece Masalları* ve *Leyla ile Mecnun*... Türk topraklarında ise kahramanlık destanları: *Manas Destanı*. Bu nedenle destanlar, masallar, hikâyeler her zaman medeniyetin ortak dili, duyarlığı olmuşlardır.

Ancak sanat, içinden doğduğu toplumu, çevreyi, olayları bir tarihçi gibi değil, yeni bir anlayışla, kendi doğasında özümseyip yeni bir biçim ve dille inşa eder. Goethe Alman, Baudelaire Fransız, Dostoyevski Rus dünyasının ve birikiminin bir yansımasıdır. Yunus Emre, Mevlânâ, Bâkî, Fuzulî, Şeyh Galip ve Mehmet Âkif gibi şairlerimiz bizim medeniyetimizin sesidir.

Burada belirleyici olan o topraklara ait kutsallar, inançlar ve dindir. Çünkü sanat ve edebiyat tarihsel süreç içerisinde kutsalla hep iç içe olmuştur. Her hikâye doğmuş olduğu medeniyet dilini yansıtır. Ait olduğu kültürü, çevreyi, birikimi dile getirir. Bunlar insanlığın evrensel yanlarını anlatırlarında birbirine yaklaşır, kutsalla bağ kurduklarında ise ait oldukları medeniyeti yansıtarak farklılaşırlar.

Batı’da resim, heykel gelişirken, Doğu’da ağırlıklı olarak anlatı sanatlarının gelişmesi kuşkusuz bir medeniyet algısının sonucudur. Bu bağlamda Doğu ve Batı sanat anlayışındaki farklılık resme bakışta daha da netleşir. Resim, Batı sanatının merkezindedir.

Batı daha çok kendini “resimle” anlatmıştır. Din, siyaset, düşünce hemen her şeyi, Batı, resim üzerinde beğemiştir. Her dönemde resim dini yorumlamış, Hristiyanlıkla yan yana yürümüş, aynı serüveni yaşamıştır. Kilise ve resim iç içe girmiş, büyük bir mesaj taşıyıcısı olmuş, hatta giderek dinin görsel malzemelerini, ikonlarını üretmiştir. Kilise sanatın/resmin gücünü sonuna kadar değerlendirmiştir. Çizilen suretler bir kutsala dönüşmüş, tüm kutsal kişilerle resmedilmiştir. Dönemin tüm ünlü ressamı kilise için resimler üretmiş, anlaşmalar yapmışlardır. Ancak resimlerin tümünün bir “hikâye” anlattığı, bir olaya, bir kıssaya ya da tarihsel belgeye yaslandığı görülür. Her resim apaçık bir hikâye anlatır. Pek çok oyun “hikâye”si resimle anlatılmıştır. Bazen tek resimle de yetinilmemiş, ebatları farklı dizi resimlerle hikâye resmedilmiştir.

Doğu medeniyetinde ise resim ve heykelin put olarak algılanması (böyle yorumlanması) sonucu getirilen yasaklar iki önemli gelişmeye neden olmuştur. Öncelikle yazıyla resim yapmak yoluna gidilmiş sonuçta “yazı-resimler” ortaya çıkmıştır. Böylece yazı ile resim birleşmiş ve yeni sanat yorumları doğmuş, minyatür, tezhip ve yazı-resimler üretilmiştir. Bu resim yasağı algısı (yorumu) öte yandan da “anlatı” geleneğini, söz kültürünü beslemiş, geliştirmiştir. Batı, hikâyesini çizerek resme aktarırken, Doğu tümüyle sözde yoğunlaşmış, bütün dikkatini buraya vermiştir. Doğu anlatıcağı her şeyi hikâyeyle ifade etmiş, destanlarda, masallarda, halk hikâyelerinde, hayatı, ahireti yorumlamıştır. Doğu hikâyeleri tümüyle bu medeniyetin bütün unsurlarını, coşku ve acılarını hikâyeyle ifade etmiştir. Medeniyetin bütün hassasiyetleri, gelişim ve durgunlukları hikâyelerde yer bulmuştur. Çünkü Doğu’da kıymetli olan sadece ve sadece sözdür.

Şiire, vezne, kafiye, hikâyeye, güzel söze düşkün Doğu toplumu hayatı ve ahireti anlatmak, anlatmak, hikmetleri kavramak için vaaz ve risaleler dışında sanata, hikâyeye, şiire tutunmuş, onunla medeniyet algısını açıklamıştır. Batı medeniyeti için resim sanatı neyse Doğu medeniyeti için hikâye odur.

Edebiyattaki ideoloji angajmanını konuşursak neler söylersiniz?

Türkiye’de, edebiyatımıza siyasetin yansımaları ve siyasi anlamda kırılma 1950’lerde başlıyor; gerilere doğru gittiğimizde 1940’larda 1935’lerde, o dönem edebiyatının tümü daha kapsayıcı, Sait Faik, Necip Fazıl, bunlar arkadaşları; Sait Faik’in Büyük Doğu Dergisi’nde hikâyeleri yayımlanıyor ama ne olduysa 1950’lere gelindiğinde, soğuk savaşın etkisiyle hem

dünyada hem de Türkiye’de bir kutuplaşma başlıyor ve edebiyatta çok derin bir yarılma oluyor. Sait Faik’e farklı bir gözle, Orhan Kemal’e farklı bir gözle bakılıyor. Orhan Kemal sol, sosyalist çizginin bir öykücüsü olarak Sait Faik’in karşısına çıkarılıyor. Sait Faik aslında kendisini bir ideolojik angajman içerisinde sınırlamıyor. Daha çok hümanist çizgide diyebleceğimiz tabiat, doğa vurgusu ağırlıklı bir edebiyat anlayışı benimsiyor.

Sezai Karakoç - Cemal Süreya arkadaşlığı da iyi bir örnek, ideolojik farklılığa rağmen ikisi de iyi arkadaşlar.

Evet bu da güzel bir örnek. Siyasetin bu kamplaşmada bir çözüm üretmediği anlaşılıyor. Çünkü siyaset kendi argümanları içerisinde doğrularını dayatan ve bu ayrışmayı da aslında keskinleştirmeyi isteyen bir yapı. Sözelimi, siz bir siyasetçi partiyensiz kendisi sesinizi duyabilecek o insanları bir çatı altında toplamak istiyorsunuz. Dolayısıyla çok fazla köprü atma siyasetçilerin işine gelmiyor ama edebiyat değişimiz şey farklı bir dil konuşuyor; daha yumuşak, sokak dilini aşan bir dil. Türkiye’nin çıkışının da doğal olarak ben bu edebiyat diliyle mümkün olabileceğini düşünüyorum. Örneğin bir dğerini ancak edebiyatın diliyle anlayabileceğini, siyasetin diliyle artık farklı kesimlerin birbirlerini anlayamayacağını ama edebiyatın, yumuşak, naïf dilinin insanların birbirlerini anlamasında bir ortak zemin oluşturabileceğini düşünüyorum ve buraya daha çok vurgu yapılması gerektiğini düşünüyorum. Edebiyat, bizi ayıran değil, birleştiren bir görev üstlenebilir. Sait Faik de burada aslında her kesmin üzerinde ortak anlaşabileceği isimlerden biri. Peyami Safa’nın onun için dile getirdiği, “Bohem şehidi” kavramı bu anlamda iyi bir tanımlamadır. Yoksa, bu ülkede üretilen edebiyata, sol edebiyat ya da sağ edebiyat gibi ayırıcımlar getirilmesi son derece yanlış. Eğer Türkiye diyorsak -Ben Öykümüzün *Sınır Taşları*’nı yazarken 100 öykücü seçtim. Burada her görüştün her siyasi anlayıştan insanlar vardı. Kemal Tahir de var, Orhan Kemal de var, Sait Faik de var, Rasim Özdenören de var, Mustafa Kutlu da var. Eğer siz edebiyatı tek gözle görürseniz; yani sadece Bilge Karasu’yu, Kemal Tahir’i, Orhan Kemal’i, Nezihe Meriç, Leylâ Erbil, Tomris Uyar’ı alırsanız o bizim öykücülüğümüz olmaz. Türkiye’de bu yanlış yapıldı mı? Yapıldı. Çok açık ki Türkiye’de sol egemen bir kültürel iktidarı sürdürdün uzun süre. Şiirde Sezai Karakoç uzun süre yok sayıldı mesela. Şiir antolojilerinde bile yer almadı. Cahit Zarifoğlu yer almadı. Ama şimdi bu aynı yanlış tersinden yapılmamalı. Ne siyasi iktidara sahip olduğunda ne de kültürel iktidara sahip olduğunda Ülkü Tamer, Edip Cansever, Cemal Süreya,

dışlanmamalı. Bu ülkede üretilen bütün şiir, roman, edebi eserler kuşatıcı bir şekilde Türkiye'nin ürettiği edebiyat olarak algılanmalı. Sait Faik'in hiçbir insanı zaafı, siyasi seçimi onun iyi bir edebiyatçı olduğunu göstermez. Onun edebiyatına bakmalıyız. Ürettiği metne bakmalıyız. Metin, eğer güzelse biz buna sahip çıkmalıyız. Onun ideolojisini, siyasi görüşünü, insanı zaaflarını hatta, yargılamamalıyız. Aynı şekilde Sezai Karakoç'un şiirine, Rasim Özdenören'in, Mustafa Kutlu'nun "bu gerici, yobaz" diye damgalanmasına karşı çıkıyor isek Sait Faik'in de Bilge Karasu'nun da Kemal Tahir'in de siyasi görüşünden dolayı ürettiği metne karşı durmamamız gerekir.

Sait Faik, insanların içerisine çıkıp bir kahvede muhabbet etmeyi kendisine zul görmüyor ama bugün birçok öykücü, edebiyatçı şu an politik anlamda beyaz Türk olarak nitelendirilen duruşa da sahiptir. Sait Faik'in *Alemdağında Var Bir Yılan* kitabı, İkinci Yeni şairlerinin kendilerine çıkış noktası olarak kabul ettikleri kitapların biridir. Çünkü dil olarak orada çok başka bir şey yapıyor Sait Faik. Mesela, Sait Faik hep sokaklarda, insanlarla haşır neşir oluyor, hümanist bir tarafı var, 50 kuşağının çizgisine baktığımız zaman, dil olarak sürdürüyorlar belki ama daha farklı bir yerdeler. Leyla Erbil'in duruşuna baktığımızda daha bir tepeden bakış var orada. Daha yargılayıcı bir bakış var; Sait Faik'te onu görmeyiz. İçeriden biri. İdeolojik bir yanılma değil aslında, Türkiye'deki elitlerle çevredekilerin arasındaki yanılma bir anlamda edebiyata da yansıyor mu?

Aslında orada bana kalırsa 1950 öykücülüğünde Leyla Erbil, Onat Kutlar, Erdal Öz gibi daha çok varoluşluk etkisi altındaki o yenilikçi edebiyatın Sait Faik'le eklemlendiği yer bireyselleşmedir. Sait Faik *Alemdağ'da Var Bir Yılan* isimli öyküsünde insanın bireyselleşmesini vurguluyor. Dolayısıyla İkinci Yeni hareketini bireyselleşme bakımından etkiliyor. Burada aynı zamanda fantastik öğeler var, oradaki sembolik ve simgesel anlatım varoluşluk öykücülüğünü etkiliyor. Ferit Edgü'nün de "eklemlenmek" diyerek ısrarla üzerinde durduğu kavram bu.

İkinci Dünya savaşının getirdiği bunalımdan ortaya çıkan varoluşçuluğun İkinci Yeniye ve o dönem öykücülüğüne yansımaları yapay bir varoluşçuluk getirmedi mi?

Aslında temel problem şuydu. 1950'deki İkinci Dünya Savaşının acılarını yaşayan Albert Camu ve Sartre gibi varoluşçuların bunalımları çok gerçekçi bir bunalım. Umutsuzlukla birlikte Tanrıdan kopuş varoluşçuluğun temel vurgusu olmuştur. Kilise

paramparça olmuş, Kilisenin bunlara söyleyebileceği hiçbir şey kalmamış. Dolayısıyla bu süreç doğal bir şekilde edebiyatlarına yansımıştır.

Tanpınar'ın *Huzur*'u, Atılın'ın *Anayurt Otel*i ya da Güntekin'in *Eski Hastalık* gibi romanlarında karışımıza çıkan "imkânsız" aşk teması, yazarların genellikle içinde yaşadıkları zamanın toplumsal, siyasal ya da kültürel açmazlarının çözümsüzlüğüne dair bir umutsuzluğun simgesi olmuştur. Sizin öykülerinizde aşk o kadar da baskın değil. Ama öte taraftan "*Hikâyesiz aşk ölmeye mahkûmdur*" diyorsunuz.

Aşk ve hikâye birbirine çok yakışır. Hikâyesiz aşk ölmeye mahkûmdur. Bu yüzden her ölümsüz aşk bir hikâyeye ihtiyaç duyar. Onların aşkını hikâyeye dile getirir. Yaşanmış bir aşkın kanıtı yaşanmış olması değildir, anlatılmış, dile gelmiş olmasıdır. Yani yazıya geçirenler bu aşkı biçimler. Yaşanan aşklar değil, öyküsünün bulan aşklar kalıcı olur, yarınlara taşar. Bu anlamda önemli olan aşkın bu kadar yoğun bir şekilde işlenmesi değil, öykünün gerektirdiği nitelikle olup olmamasıdır.

Benim öykülerime gelince... Çok güzel bir tespit; öykü kitaplarında aşk baskın değil, belli belirsiz. Ama bunun yayın sırasıyla ilgili olduğunu söyleyemiyim. İlk öykülerim, yaşadığım gençlik hallerinin de bir sonucu olarak aşk odaklıydı. Ancak tümüyle aşk öykülerinden oluşan bu ilk dosyama kitaplaştırmadım. İkinci ve üçüncü dosyamda ise aşk baskın değildi ve onlar sırayla kitaplaştı. Dolayısıyla bunlarda aşk öyküleri yok. Ancak şimdilerde yazılan aşk öykülerinin yoğunluğunun da neyin sonucu olduğu düşünülmeli, bu konuya ciddi bir parantez açılmalı. Evet, ortaklık aşktan geçmiyor. Ama anlatılanlar gerçekten bir öykünün aradığı aşklar mıdır, tartışılır.

Refik Halid'in 2014 Kasım'ı itibarıyla ilk yedi cildi yayımlanan (ardından 2015 içinde on bir cildi daha

yayımlanan) *Memleket Yazıları*, yayıncılık dünyasında epey ses getirdi. Edebiyat tarihlerine yazarlığının en rağbet görmüş ama en zayıf tarafıyla (romancılık) geçmeyi kendisi istemiş, nispeten güçlü bir tarafıyla (hikâyecilik) geçirilmiş, ama tartışmasız en güçlü tarafı (denemecilik) hem kendisi hem de başkaları tarafından biraz ihmal edilmiş bir yazar Refik Halid Karay. Türkçeyi harika kullanan ve edebiyatımızda hemen her alanda eser veren Refik Halid'i, tüm kitaplarıyla düşündüğümüzde ortaya nasıl bir tablo çıkıyor? Refik Halid'in Türk edebiyatına katkısını anlatır mısınız?

Refik Halid, değeri sonradan anlaşılacak romanları, öncü, yol açıcı öykü kitaplarıyla, denemeleriyle Türk edebiyatının unutulmaz, emsalsiz yazarlarından biridir. "Sanat şahsi ve muhteremdir" ilkesini benimsemiş olan Halid, Fecr-i Âti topluluğu içerisinde yazın hayatına atılmış, topluluk içerisinde sanat görüşleri gelişmekle birlikte, ilerleyen dönemlerde kendine has bir sanat anlayışı oluşturmayı başarmıştır. İlk kitabı *Memleket Hikâyeleri*nde ağırlıklı olarak Anadolu ve köy gerçekliğini işleyen Refik Halid, ikinci kitabı *Gurbet Hikâyeleri*'nde ise yurt/memleket sevgisini/özlemini işlemiştir. O, yazmadığı her kitabıyla Türk edebiyatına pek çok açılan zengin birikimler kazandırmış oldukça önemli bir yazarımızdır.

Refik Halid, aynı zamanda hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde sürgünle cezalandırılan muhalif bir yazar. Mahmut Şevket Paşa tarafından gönderildiği ilk sürgün yeri olan Sinop'ta "*Memleket Hikâyeleri*", Cumhuriyet'e muhalif olduğu gerekçeyle gönderildiği Suriye'de ise "*Gurbet Hikâyeleri*" eserlerini yazıyor. Siz bu eserleri Refik Halid'in de içinde bulunduğu şartlara bakarak nasıl yorumluyorsunuz? Refik Halid bize özellikle bu kitaplarında ne söylemek istiyor?

"Ben olana, olmuşa, olacağı muhalifim." diyor Refik Halid Karay, bu seçiminin bedelini ömrü boyunca ağır bir şekilde ödemiş, kendi ifadesine göre ömrünün yirmi iki yılını iç (Sinop, Çorum, Ankara, Bilecik) ve dış (Halep, Beyrut) sürgünlerle geçirmiştir. Öykücülüğünün de işte bu sürgünlerle oradaki gözlem ve tanıklıkları belirlemiştir.

Refik Halid Karay'ın ilk sürgünü *Kirpinin Dedikleri* yazılarından dolayı İttihat ve Terakki Partisi iktidarı zamanında olur. Yine kendi ifadesine göre bu sürgünden *Memleket Hikâyeleri* (1919) ile dönen Refik Halid, edebiyattaki asıl ününü yoğun bir ilgiyle karşılanan bu kitapla sağlar. Bu eser, pek çok açıdan "öncü" ve bir "ilk" kitap olarak anılmıştır. Eleştirmenlerce İstanbul dışına taşan konuları

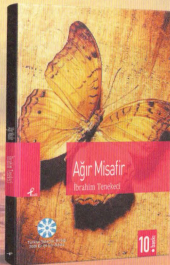
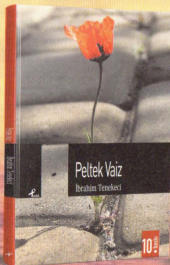
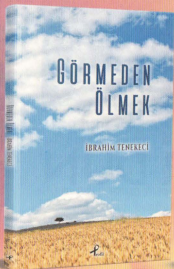
nedeniyle, Türk öykücülüğünün Anadolu'ya/köye açılan penceresi olarak nitelenmiştir. Refik Halid'in ikinci öykü kitabı ise onun dış sürgününün eseridir: *Gurbet Hikâyeleri* (1940). Bu kitapta da Halep ve Beyrut'taki gözlem ve tanıklıklarını anlatmış, oradan memleketine bakmıştır. Kitap, yazınsal değeri yanında oldukça zengin tarihsel, sosyolojik tanıklıkları içerir. Osmanlı'nın yıkılışı, Arapların Osmanlı'dan kopuş sonrası yaşadıkları derin değişiklik ve çarpılma bir edebiyatçı gözüyle metne aktarılır. Karay, sürgünleri hep bir verime dönüştürdüğü için "Refik Halid'i sürmeli ki yazsın..." diyenler bile çıkmıştır. O da anılarında, "dokuz köyden kovulduğumu", "kabına sığmazlık çağını sürgünde geçirmesine" karşın, pek çok sürgün gibi ölü, sönük, sünepe, yılmış, verimsiz kalmadığını, bunu "verim"e dönüş-türdüğünü belirtir.

Eskici hikâyesinde, küçük bir çocuk olan Hasan'ın söylediği benzersiz, harikulade cümledir "Çiviler ağzına batmaz mı senin?" Beraberinde bir anda "Ağlama be, ağlama... be" repliğini hatırlara getirir. Çiviler ağzına batmaz mı senin? Türkçenin o sade ve duru anlatımıyla ne ifade ediyor size?

Eskici, memleket sevgisi üzerine yazılmış öykücülüğümüzün başyapıtlarından biridir. Öyküyü hatırlarsak... Küçük Hasan annesi ve babası ölünce, Filistin'e halasının yanına gönderilir. Ayrı ve yabancı bir ortamda suskunlaşan Hasan, tanıştığı bir eskicinin Türk olduğunu öğrenince uzun süreli konuşmadığı Türkçeyle konuşmaya başlar. Adamın yanından ayrılmak istemez. Altı aydır susan Hasan, durmaksızın konuşmaktadır: "*Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları taze, gevrek, billür sesiyle sürekli konuşuyordu. Aklına ne gelirse, söylüyordu. Eskici hem çalışıyor, hem de, ara sıra 'Ha! Ya' Öyle mi?' gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu; artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli, hem yalıtıyordu; geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.*" Eskici yeni bitiren onun yanından ayrılmak Hasan, bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağını düşünerek ağlamaya başlar. Çocuğu susturmaya çalışan eskici de gözyaşlarını tutamaz. Sürgündeki Karay'ın memleket sevgisini, dil tutkusunu yansıtan emsalsiz öyküsü *Eskici*, öykücülüğümüzün eskimez klasikleri arasında yerini almıştır. Memleketine sadakati tartışılan bir yazarın, memleket sevgisi üzerine en güzel öyküye imza atması, gerçeğe ironik bir gönderme olsa gerek. Selim İleri'ye göre, "*Arabistan'da geçen bu hikâye, anadilin bir hayat, bir yaşama kaynağı olduğunu haykırır durur.*" ■

ibrahim tenekeci şiir kitaplığı

Biz Şiire İnanıyoruz

Mehmet Ali & Akşamsefası

www.profilkitap.com

/profilkitap

/profilkitap

/profilkitap

KOCAMAN BİR DÜN

Mehmed Ali Çalışkan

Bazı filmlerin Türkçe isimlerini orijinal isimden daha çok seviyorum, bunlardan birisi de “Akıl Defteri” filmi. Orijinal adı *Memento* olan film, dünyanın en iyi 100 filmi arasında gösteriliyor. Senaryosunun özgünlüğü ve kurgusunun güçlü yapısıyla 2000 yılında benim kuşağımı derinden etkilediğini ve o yıllarda çok konuşulduğunu hatırlıyorum.

Film *anterograd amnezi* denilen bir tür hafıza kaybına yakalanan bir adamın hikayesi. Bildiğimiz klasik hafıza kaybindan farklı olarak, bu hastalar olaydan önceki her şeyi hatırladığı halde, olaydan sonraki gündelik hayatlarında yaşanan şeyleri bir kaç dakika sonra unutmaktadır. Dolayısıyla bu hastalıkta sorunumuz sadece hafızamızla ilgili değil, aynı zamanda benliğimizi dış dünyada konumlar-ken etrafımızdaki mekan, akan zamanı, zihnimizde oluşturduğumuz imgeleri kalıcı hale getiremediğimiz için yaşama tutunan birey olma özelliğimizi yitiriyor, sadece sağlıklı bir hafızadan değil sağlıklı bir bilinçten de yoksun oluyoruz.

Düşünsenize, böyle bir durumda hareketlerimizin yöneldiği bir amaç da olamayacaktır, çünkü hiç bir zaman ne yaptığımızın farkında olmayacağız, yemek yemek için odadan çıksak, bir kaç dakika içinde

yemeğe ulaşmamış isek, odadan niye çıktığımızı unuttuğumuz için bırakın uzun vadeli hedefleri, kısa bir amacı bile yerine getirmekte zorlanacağız.

Hastalığın trajedisine bu kadar vurgu yapma nedem, insan olma durumumuzu, yani bedenimizi aşan tüm ruhsal kabiliyetimizin hafıza dediğimiz hasletimize ne kadar bağlı olduğunu göstermek. Oyleyse insanı tanımlarken belki “hatırlayan hayvan” gibi bir tanımlamayı şimdilik kullanabiliriz. Platon’un ünlü bilgi teorisi de hatırlama üzerinedir (*anamnesis*). Phaidon diyaloglarında geçtiği şekliyle Platon’a göre, insan idealar dünyasındaki cennetinden yeryüzüne atılmıştır, ve hakikatler hakkında sahip olduğu bilgiyi unutmuştur. Ama zamanla felsefe ile aydınlandıkça zihninde saklı olan kavramlar ortaya çıkar, insan önceki cennetinde hakikatine doğrudan tanık olduğu kavramları birer birer hatırlar. Yani öğrenmek ve bilmek Platon’a göre hatırlamaktır. Unutmuş olmak insanın bir tür lanetidir ve bu lanetten ancak hatırlayarak kurtulabilir.

Memento’yu izlerken Platon’a hak verirsiniz, gerçekten kahramanımız hayatın olağan akışını sadece kısa süreli geçici hafızasında yaşamakta, her şeyi ama her şeyi bir kaç dakika içinde unutmak gibi adeta

bir laneti yaşamaktadır. Filmde Leonard'ın karısı öldürülmüştür, hafızasını kaybetmiştir, bir yandan bu lanetin pençesi altında zamana tutunmaya çalışırken, bir yandan aldığı notlar sayesinde başına gelen şeyleri hatırlamaya ve karısını öldürenleri bulmaya çalışmaktadır.

Evet hatırlamak geçmişe doğrudur, en yeni olandan başlayıp en eski olana doğru zamanda bir yürüyüşür. Dolayısıyla film farklı bir akış tekniği kullanıp yaşananları adım adım geriye doğru sararak, hatırlamanın geriye yönelik doğasına müthiş bir gönderme yapmış oluyor. Film kendi sonuna doğru yürüdükçe siz de zamanda geriye yürüme hissine kendinizi tam olarak kapmış oluyorsunuz.

Filmin "Akıl Defteri" olan Türkçe ismini güzel kılan şey ise, filmde adamın uzun süreli hafıza eksikliği aldığı notlarla gidermesi ve bir nevi hafızasını vücudundan taşırmış olması. Kendi yaşamımızda da bazı şeyleri hatırlamak için notların yardımına başvururuz, ama bu olayda notlar artık hafızaya onun hatırlamasını sağlayarak sadece yardımcı olan bir araç değil, doğrudan hafızasına bir ek olarak, karısının ölümünden sonra yaşadığı her şeyi taşıyan ek bir bellek olarak onun benliğine kişiliğine katılan bir uzvudur. Kahramanımız Leonard, tek başına değil ancak defteri sayesinde Leonard olabilmektedir.

Evet, Platon'a göre unutmak bir lanet, hatırlamak bir aydınlanma, tıpkı Memento filminde tüm o karanlık sahnelerin amnezi hastasının zihnindeki karanlığa, unutmanın verdiği o gündelik acıya gönderme olması gibi. Ancak hatırladığımızda aydınlanırsınız ve ufkunuz genişler, dünya sizin için ancak hatırladığınızda anlam kazanır.

Evet doğru, ama tersini de düşünemez miyiz? Ya aslında hatırlamak bir lanet unutmak ise bir lütfet bir hediye ise?

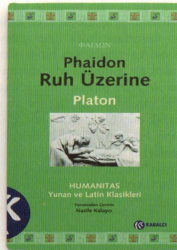
Memento'yu izlediğinizde şu gerçeğin de farkına varıyorsunuz, evet insan geleceğe doğru yürüyor ama yüzü geçmişe dönük. Aslında alınyazımız geçmişten topladığımız yükü sırtımıza geleceğe taşımak. Ama hedefe doğru ilerledikçe, yani geleceğe doğru yürüdükçe geçmişten sırtımıza daha fazla yük biniyor. İnsan hem bu yükün taşıyıcısı hem de ancak bu yükle tanımlanan bir şey. Yani bizim kişiliğimiz geçmişimizin bir toplamı, insanlar gelecekte ne vadettiğimiz ve ne noktaya varacağımızla ilgilenmiyorlar, bizi geçmişte yaptığımız şeylerle tanımlıyorlar.

Neden? Neden geçmişimiz bizim tanımımızda bu kadar önemli? Çünkü başka çaremiz yok. İnsan

kelimesi transendent anlamı itibarıyla her ne kadar bir mahiyete, bir öze veya bir cevhere işaret etse de, tek tek fertler söz konusu olduğunda o mahiyeti görürüz kılacak elimizde hiç bir delil yok. Bir kişinin insanlığı bizim için o kişiyle geçmişte geçirdiğimiz ortak saatlerin, o saatlerde edindiğimiz ortak yaşamışlıklar ve tecrübelerin toplamından ibaret. Bu yüzden fert olan insanı, varsayılan bir tür insanıyet mahiyeti değil, onun geçmişi ancak insan kalıdır.

Sadece karşımızdaki insanı değil kendimizi de tanımlarken geçmişimizi kullanıyoruz. Geçmiş o kadar güçlü ki; yaşadığımız ufak anları da bir canavar gibi daha ne olduğunu anlamaya fırsat vermeden kendine katıyor. İnsan için "anı yaşamak" diye bir şey yok, "anı geçmişe katmak, geçmişini anla büyütmek" diye bir şey var. Gelecek? Göle atılan bir taşın su üzerinde bir kaç kere sektiikten sonra suya teslim olmasını düşünün. Gölün yüzeyi anı temsil eder, kendisi ise geçmiş, taş ise gelecektir. Gelecek kendisine doğru yürüdükçe ana hızla değip dokunan ama akabinde derhal ve kati surette geçmişin bağrına batan bir hülya.

O halde insanın en büyük trajedilerinden birisi de varoluşunun anda değil geçmişte olması diyelim mi? Adına bugün ve yarın dediğimiz bir zaman dilimi olmasına karşılık gerçekte hayatımız dünden ibaret. Kocaman bir dün. Gelecek hızla tüketiyor, dün hızla büyüyor. İnsana "hatırlayan hayvan" demiştik değil mi? Evet bu yüzden bir koyun, bir tilki, bir kuş anı yaşar, ama insan sadece geçmişi. Tekrar düşünün, hatırlamak gerçekten aydınlanmak mı? Kim bilir... ■

Phaidon Ruh Üzerine
Platon
Çev. Nazile Kalaycı
Kabalci Yayınevi

BİR AVM VAR BİZDEN İÇERİ

Murat Acar

Katı olan her şeyin buharlaştığı dönemlerde yaşanan bir hayat ve giderek değişen kalıplar... Üretilen çok tüketilen metaların mecrası olan bir dünya burası. Varlığın bile tüketime indirgendici bir ögütme mekanizması içerisinde her yeni günün trendleri peşinde süregelen bir düzen. Bu düzenin mekândaki izdüşümlerini oluşturan ve giderek her yerde karşımıza çıkan devasa yapı yığınları; AVM'ler... Hayatlarımızın önemli bir kısmını içerisinde geçirdiğimiz bu alanlar sadece ihtiyaç duyduğumuz ürünlerin sergilendiği mekânları ifade etmiyor bugün. Süregelen ekonomi politığın temsil rollerini de üstleniyorlar adeta. Kentlerin geleceğini belirliyor, gelişim yönlerini tayin ediyor. Yeni şehir paradigmasının merkezinde artık eskisi gibi ne tapınak var ne de konak. Artık merkez tüketimin yeni taşıyıcısıdır.

Tuti Kitap aracılığıyla yayımlanan *"İçimde AVM var"* eseri de Sadettin Ökten'in kapitalist paradigmanın merkezinde yer alan ve giderek hayatımızın en önemli öğelerinden birisi haline gelen AVM'lere atıfta bulunduğu ve mekânın kurgulanmasını ışılatmış kalıpların dışına çıkarak değerler ve onların oluşturduğu anlam dünyaları üzerinden okumaya çalıştığı bir kitap. Şehrin en asli unsuru ve kurucusu olan insanın bu âlemdaki varlığını, hayata dair bakışını ve tüm bunların bir sonucu olarak inşa faaliyetini gerçekleştirirken kendisine kılavuzluk eden unsurları ilmek ilmek işleyen Ökten; bunu en hayati kavramlardan birisi olan "medeniyet" üzerinden ele almıştır. Medeniyeti *paylaşılan ve yaşanan değerler bütünü* olarak ifade edersek; ait olunan bir medeniyet en cüzi unsuru olan insanın başlıyarak en külli unsur olan topluma hatta daha da geniş bir kapsayıcılıkla tüm insanlığa hitap eder. Dolayısıyla her medeniyetin kendisine ait bir "ben idraki" başka bir ifadeyle bir "tasavvuru" vardır. Ve bu tasavvur inanılan değerler üzerinden yaşanan mekânı da kurgular.

Ökten; eserinde özellikle bu topraklarda yeşermiş ve dünyaya önemli bir örnek teşkil etmiş Osmanlı Medeniyeti'nin şehir tasavvuru üzerine eğilmiştir. *"Mimarısız Mimarın Eseri"* olarak vurguladığı bu medeniyetin şehrinde; ana unsurların teşkilinden sonra şehrin yaşayanları tarafından özgürce tasarlandığına değinir. Aşkın değer olarak

İslam'ı benimseyen Osmanlı Medeniyeti'nin ana ilkesini inanmak fiili üzerine bina ettiğini ve bu ilke ışığında şehrin medeniyete inanmış insanlar tarafından inşa edildiğini belirtir. Bunun yanı sıra menşei ilahi olmayan ve rasyonel yani beşeri aklın idaresinde olan medeniyet tasavvurlarının da varlığına değinerek ikisi arasındaki farkları gün yüzüne çıkartır.

İnanmak itaat etmekten daha evladdir ona göre. Çünkü bir tarafta isteyerek ve bilfiil varlığını ortaya koyarak şehir inşa eden bir insan varken diğer tarafta ise sorgulamadan sadece otoriteye itaat ederek onun dayatmasıyla şehri şekillendiren bir insan vardır. Ve özgür olanın inanan, aynı zamanda bu inancının gereğince şehrinin inşa eden insan olduğunu ifade eder. Ökten; bu pencereden bakar ve günümüzde medeniyet tasavvurunun artık ilahi olandan beşeri olana doğru geçişini acı bir şekilde resmeder. Artık inanılan ve bu inanış doğrultusunda şekillenen şehirlerin yerini ihtirasa itaat edilen obez ve hırslı şehirler almaya başlamıştır. Bunun ülkemizdeki karşılığı ise iktifa(yetinne) ve nispeti (oran) esas alarak şekillenmiş özgür, süprizlerle dolu organik Osmanlı şehrinin yerine her biri hırs kokan ve birbirinin tekarrüf transparent(açık) ve kapitalist şehir formunun dayatılmasıdır. Bu durum, dayatılan elbise yamalı bir boğça misali şehirlerimizin üzerinde kimliksiz ve aidiyetsiz bir görünüm ortaya koyar. Melez medeniyetler bir şey üretmez der ve ekler Ökten; *"şehirli olabilmek için şehri inşa edebilmek ve bundan daha da önemlisi şehir tarafından inşa edilebilmek gerekir."* Bu yüzden Sadettin Ökten'in çağrısına uyarak yeniden bir inşa sürecine girmektedir; biz medeniyet sahibi şehirlilere yakışın. ■

İçimde AVM Var
Sadettin Ökten
Tuti Kitap

James Joyce

Finnegan Uyanması

Türkçesi: Fuat Sevimay

James Joyce, *Ulysses*'i yazdıktan sonra on yedi yılı aşan bir uğraş sonucu *Finnegan Uyanması*'nı edebiyat dünyasına sunduğunda büyük tartışmalara yol açtı. İngilizce yazılmış en zor eserlerden biri kabul edilen, hemen her türlü konu, anlatım ve karakter kalıbını kırarak deyim yerindeyse cığır açan bu eser, ilk parçası yayınlandığından bu yana akademisyenlerin ve eleştirmenlerin çalışmalarına konu olmaya, üzerine yazılmış sayısız kitapla edebiyat alanında gündem yaratmaya devam etmektedir.

Türkçenin de dahil olduğu yaklaşık kırk dilin dağarcının birleştirilmesiyle türetilmiş sayısız kelime, denizde kum misali söz oyunları, genellikle çokanlamlılık içeren cümleler, hem tarih ve mitolojiye, hem de edebiyat ve siyasete uzanan çok katmanlı göndermeler nedeniyle "çevrilemez" sayılan ve bugüne dek yalnızca altı dile çevrilebilen *Finnegan Uyanması*'nı dilimize ilk kez tam metin olarak kazandırdığımız için kıvançlıyız.

*Tam metin
olarak ilk kez
Türkçede...*

***SEL**
YAYINCILIK

Mehmet Ali & Akşamsefası

🐦 selyayincilik 📖 Selyayincilik 🌐 selyayincilik ✨ www.selyayincilik.com

Kitap ve kültür dergisi | 43

ÖLÜME HAYRAN BİR YAZAR YUKIO MİŞİMA

Irem Uzunhasanoğlu

“Kusursuz arınma, ancak yaşamı kanla yazılmış bir şiir dizisine dönüştürerek mümkündür”

Murakami'nin ünlü romanı *Yaban Koyununun İzinde* 25 Kasım 1970 tarihinde başlar, o tarihte başlaması tesadüf değildir çünkü o gün Japon Edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Yukio Mişima'nın bir garnizon askerini önünde harakiri yaparak kendini öldürdüğü gündür. Murakami'nin ise harlı ateşle yanan edebiyat meşalesini Mişima'dan devraldığı gün...

1925 yılında doğan yazarın seksene yakın öyküsü, yirmi romanı, otuzdan fazla tiyatro oyunu mevcuttur. *Denizini Yitiren Denizci*, *Bir Maskenin İtirafı*, *Bereket Denizi* dörtlemesi ve *Yaz Ortasında Ölüm* gibi kitapları da Türkçeye çevrilmiştir. Mişima, yazarlığının doruğunda bir edebiyatçı olması-nın yanı sıra oyunculuk, fotomodellik yapmış, ayrıca kılıç ve dövüş ustasıdır. Aşırı sağ görüşü benimsemiş olan yazar, Japonya'nın “modernizm” adı altında yozlaştığını düşünmekte ve ülkenin eski Samuray geleneklerine göre yönetilmeye devam etmesini

savunmaktadır. Mişima aynı zamanda Fuji dağları manzaralı bir şehrin ismidir, Yukio ise “karlı” demektir. Mişima'nın editörünün onun için seçtiği bu mahlas onun zorluklarla dolu doğayı, buz gibi dağları ve romantikliği aynı bünyede barındırdığının bir işaretidir belki de.

Mişima üç kez Nobel ödülüne aday gösterildiği halde ödül, en yakın arkadaşı Kawabata'ya gider. Japonya'ya gelen ilk Nobel edebiyat ödülünün ardından Kawabata şöyle der: Ödülü hak eden Mişima'ydı. O, dünya çapında üç yüz yılda bir doğan dâhilerden biri, benden çok daha yukarılardadır.

Mişima, Samuray geleneginden gelen bir aileye mensuptur. On iki yaşına kadar büyükannesi Natsu tarafından sadece kızlarla oynamasına izin verilerek ve oyuncak bebeklerle oynatılarak büyütülür. On iki yaşında ailesine döndüğünde askeri disipline sahip sert bir babaya toslar. Hayatının kırılma noktasını orada yaşar, erkeklerden zevk almaya başladığını hisseder ve bunu yirmi dört yaşında kaleme aldığı

ilk otobiyografik romanı olan 'Bir Maskenin İtiraf-ları'nda sansürsüz anlatır. Radiguet, Oscar Wilde ve Rilke hayranı olan yazar bir sene kadar finansla ilgilense de ardından tüm zamanını yazmaya ayırma karar verir ve en üretken yılları başlar.

Mişima, ölüme hayran bir yazardır. Neredeyse tüm eserlerinde ölümün kısıyında oynar, çoğu zaman sını- nın ihlal eder ve onu öyle estetik bir şekilde tarif eder ki; okur ölüme hayran olacak noktaya varır. Ölüm karşısında çınlıplak kaldıkça, siz de yazara hayran olursunuz. Cinselliğin ve hazzın vardığı son noktayı bile ölümlle özdeşleştirir. Çoğu öyküsünde şiddetle haz birleşir. Tıpkı Dostoyevski'nin *Yeraltından Not-lar*'da birini öldürmek istediğini söylemesi gibi Mi- şima da "birini öldürmek ve kan görmek istiyorum" der. Cinsel dürtülerini kadınlara yönelmek ister ama tatmin olmaz çünkü onun için esas haz, kandır.

Henry Miller ve Yourcenar gibi birçok yazar Mi- şima'yı inceler, üzerine kitaplar yazar, onu tahlil et- meye çalışırlar. Kitaplarında ölümü nasıl bu kadar estetik anlatabildiğini araştırırlar. Mişima'nın ölümü ise en az yazarlığı kadar ses getirir. Ölümüne olan hay- ranlığı ona bu ölüm biçimini seçtiirmiştir. 25 Kasım 1970'te dört arkadaşı ile Japon Silahlı Kuvvetleri içi- gavya Kışlası komutanına samuray kılıcı hediye etme bahanesi ile içeri sızar ve komutanı rehlin alı- rlar. Mişima, garnizondaki tüm askerleri toplar ve bir konuşma yapar. Yönetimin, Japon imparatorunun mutlak hâkimiyetine verilmesini ve ülkenin yozlaş- mış modernizmin elinden kurtulup, Samuray gele- neklerine geri dönmesi gerektiğini söyler. Konuşma bittikten sonra ise "seppuku" yani harakiri yön- te- miyle karnını deşmek suretiyle canına kıyar. Yine sa- muray gelenegine göre gövdenin başından ayrılması gerekmektedir, arkadaşı Masakatsu ilk iki darbeye başarısız olunca Mişima'nın yaralı kalmasına daya- namayan bir diğer arkadaşı kılıcı alır ve yapılması ge- rekeni tek kılıç darbesiyle uygular. Son sözleri "beni yeterince iyi duyduklarımı sanmıyorum" olur. Halk arkasından gözyaşı dökerek, buna karşın annesi serin- kanlı bir açıklamayla "ona acımayın, hayatında ilk kez yapmayı arzu ettiği bir şeyi yaptı" der. Seppuku, Japon geleneklerine göre bedeni ve aklı kontrol etti- ğinin göstergesi olan, saygın bir ölme biçimidir, adeta bir mertebeye ulaşmaktır. Daha sonra onun bir '*va- tansever*' olduğu ve geleneklerin yitmesine karşı sert muhalif duruşu yüzünden ölümü seçtiği söylenecek- tir. Oysa farkındalığı çok yüksek bir yazar olan Mi- şima son röportajında "Artık bittiğimi hissediyorum. Piyesler, uzun romanlar, öyküler yazdım. Artık yapa- cak bir şeyim kalmadı." demiştir. Yazarı bu farkın- dalgıta iten uzun yolda yarattığı eserlerden dilimize kazandırılmış olanlarına kısaca bir göz atalım.

YAZ ORTASINDA ÖLÜM: Mişima'nın öykü ki- tabıdır. Aynı isimli öykü bir yaz tatili sırasında iki çocuğu birden boğularak ölen bir ailenin o yaz son- rasında yaşadıkları büyük acıyı ve acıyla nasıl başa çıktıklarını anlatır. Unutuş sürecini, unutmanın dogal bir hak olup olmadığını tartışırken yoğun psiko- lojik tahlillerle öyküsünü süsler. "Vatanseverlik" ise bir diğer önemli öyküsüdür. Bu öykü adeta kendi intiharının provasıdır. Karısıyla karşılıklı harakiri yaptıkları sahne akıldardan çıkmayacak tasvirlerle donatılmış ve ölüm olabilecek en estetik şekilde an- latılmıştır. İlginçtir, karnından fırlayan bir iç organı anlattığı sahnede bile iğrenmezsiniz.

DENİZİNİ YİTİREN DENİZÇİ: On üç yaşında oğlu olan dul bir kadının kendine ikinci eş olarak bir denizciyi seçmesiyle başlayan roman daha sonra oğul Noboru'nun denizciye olan hayranlığının söm- sesiyle dehşetengiz bir hikâyeye dönüşür. Proust'la başlayan "anneye hayran olmak, anneyi gizlice izle- mek" gibi temaları Mişima da kullanacak ve ardan- dan Murakami bu geleneği devam ettirecekti. Mar- guerite Yourcenar bu romanı "ince, bıçak ağzı gibi dondurucu bir kusursuzlukta" diye tanımlar. Şekfati ve şiddeti aynı romanda beraber işlemiş olması yaza- rın kendinden de bir ipucudur bizim için.

BEREKET DENİZİ (dörtleme): Bereket Denizi dört- lemesi; *Bahar Karları*, *Kaçak Atlar*, *Şafak Tapınağı* ve *Meleğin Çürüyişü* isimli romanlardan oluşur. Dört kitapta da yirmi yaşında ölüp reenkarne olan karakterimiz sayesinde Japonya'nın seksen yılına şahit oluruz. Bir kitapta Taylandlı bir prenses, di- ğer kitapta bir militan, ötekinde ise yetim bir çocuk olarak karşımıza çıkabilir, hepsinin ortak noktası sa- hip oldukları lekedir. Cinsellik ve ölüm temalarının harmanlandığı, modern ve gelenekselin birleştiği bu dörtleme onu 20. Yüzyılın en önemli yazarlarından biri olmasını sağlar. Dörtlemenin sonuncusu olan *Meleğin Çürüyişü* isimli kitabı editörünün teslim etmesini beklediği tarihte teslim eder ve ertesi gün intihar eder. ■

Denizi Yitiren Denizci Yaz Ortasında Ölüm Bereket Denizi

* Yukio Mişima Çev. Püren Özgören Can Yayınları

YEME DE YANINDA OKU...

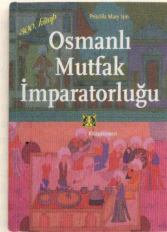
Ihsan Sönmez

Uzun süredir aldığım ilaçlardan en kişiliklisi kortizon hapları. Kortizon denen şey çok ilginç. İlacı içiyorsun ondan sonra insanın dünyayı yiyesi geliyor. Gelsin köfteler, burgerler, mantılar, kebablar, efendim çorbalar, koreçler, pastalar, tatlılar... Bir yandan yiyorsun, bir yandan televizyondan yemek tarifi bakıyorsun, bir yandan elin Instagram'da dünya çapındaki en ünlü aşçıların hesaplarında... Hal böyle olunca insan dönüp bir de yemek kitaplarına bir bakayım diyor. Kim ne yapmış, hangi yemeklerin tariflerini hangi detayı nerede vermiş, hangi rotalarda hangi restoranlara uğramış... Artık tematik yemek kitapları bir tarafa, otantik tarifler öbür tarafa, içinde hikâyesi olanlar üst kata çıksın, uluslararası ödül olanlar hemen yamacımızda dursun... Buyurun kitapçılarda çok fazla yeri olmayan ama aslında önemli bir takipçi kitlesine de sahip olan yemek kitaplarının dünyasına. Buyurun buyurun, aile salonumuz hemen altta. Afiyetler şifalar olsun...

Fatih Devri Yemekleri
Süheyl Ünver

Fatih'in mutfagını merak edenlere müthiş bir kaynak. 1469'dan 1474 yılı başlarına ait mutfak masraflarını ihtiva eden metin yiyecek-içecekler, kap-kacaklar, baharatlar, ilaç yapmak için gerekli tıbbi otlar, Fatih sarayında her gün ne yendiği, o dönemin muteber ve günlük yemek adları hakkında bilgi veriyor.

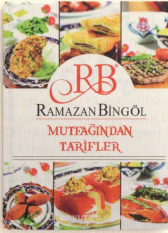

Osmanlı Mutfak İmparatorluğu
Mary Işın

Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri etkilerinin yayıldığı bütün coğrafi alanlar da birbiriyle iç içe geçmiş farklı mutfakların oluşturduğu bir de mutfak imparatorluğu var. Bu mutfak İmparatorluğunun detaylarını, hangi etkilerin nasıl bir füzyon oluşturduğunu bu kitabında çok geniş bir şekilde ele alıyor Işın.

Not 1: Aslında daha yazılacak çok fazla yemek kitabı var. Yabancı şeflerden ev hanımlarına, pratik tariflerden inanılmaz sofralara farklı farklı reçeteler bulmak mümkün. Ama bu yazıda biraz daha yemek kültürü ve tarihine dokunan kitaplar kendisine yer buldu.

Not 2: Geçen yazıda iki kitap eksik kalmış, birisi "Karısıymış Şapka Sanan Adam - Olivier Sacks" ikincisi "Ben Bilmem Beynim Bilir - Uğur Batı Orhan Erdem". İkisi de okunmalı...

Ramazan Bingöl Mutfagından Tarifler
Ramazan Bingöl

Restoranlarında parmaklarımızı yedigimiz tariflerin gurmesi Ramazan Bingöl, lezzetli yemeklerin sırlarını ilk kez bu kitapta bizlerle paylaşıyor.

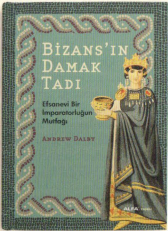
Teldolap
Müşerref Kartaler

Babaannemin teldolabı neyse TV programı da olan bu kitap tam da o. Evde hazırlanan malzemelerle mevsimlik nefis tarifler. Akide şekerleri de cabası...

Ekşi Mayalı Ekmekler
Hakan Doğan

Ekmek konusundaki en uzman isimlerden Hakan Doğan daha sağlıklı ekmeğe erişim ve ulaşım amacıyla yazmış kitabı. Evde denemek için birebir.

Bizans'ın Damak Tadı
Andrew Dalby

Tarihin ve coğrafyanın en önemli noktasındaki Bizans mutfagında hangi lezzetler harmanlanmıştı? Reçeteler ve kültür tarihi bir arada...

Harbiyiyorum
Salih Seçkin Sevinç

Bir blogda başlayıp harbi bir halk gurmeline dönüşen bir fenomen... Bence sadece kitabı okumakla kalmayın, Salih beyi takip edip süper lezzetleri keşfedin.

Komili Lezzet Seyahatnamesi
Ömür Akkor

Uzun süredir takip ettiğim Ömür'ün son kitabı. Anadolu'da binlerce kilometre yol yapan ve lezzetleri derleyen, dünya çapında defalarca "en iyi yemek kitabı" ödülü almış sanatkar bir şef Ömür.

KÂTİP ÇELEBİ'NİN İTİDAL ÇAĞRISI

Ekrem Sakar

Schopenhaur, "Bir insan herhangi bir konu hakkında okuyarak bilgi sahibi olmak istiyorsa derhâl kendisini, bilim sürekli ilerlemektedir ve yenileri hazırlanırken zaten eski kitaplardan yararlanılmıştır zannıyla o konu hakkında yazılmış en eski kitaplara sınırlanmaktan, dikkatini münhasıran onlarla sınırlamaktan uzaklaştırması gerekir."¹ diyeli 150 yıldan fazla bir zaman geçmesine karşın ikazının bugünkü okura hitaben geçerliliğini koruduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Aksi takdirde günümüzde eski harfli metinleri yeni harflere aktaran, bununla da kalmayıp sadeleştiren yayınlar arttığı hâlde muhtelif meseleler için çözüm aranırken eski ilmi eserlerin hâlâ nazar-ı itibara alınmamasını başka türlü izah edemeyiz. Yurtdışında Hacı Kalfa/Halife (Hacı Khalifa) nâmiyla maruf Kâtip Çelebi hakkında - belki dünya çapında en meşhur âlimlerimizin olmasının fark edilmesi hasebiyle - son yıllarda yazılan kitaplar ve düzenlenen sempozyumlar var; hatta adına bir üniversite de kuruldu; lâkin eserlerinin aynı oranda ilgiye mazhar olup olmadığı tartışılır. Bir ihtimal yazımı okuyup bu zâtın eserlerini incelemeye heveslenenler yahut niyeti olup da hangi kitabından başlasam diye düşünenler çıkarsa diye, onlar için güzel bir başlangıç kitabı olabilecek, Kâtip Çelebi'nin vefatından yaklaşık bir yıl önce kaleme aldığı son telifini kısaca tanıtacağız.

Tam adı *Mizânü'l-hak fî ihtiyârî'l-eḥāk* olan eser², kendi döneminde kısır çekışmelerle dönüşmüş bulunan dinî tartışmaları belli bir yöntem çerçevesinde ele alıp eleştirel bir değerlendirmeye tâbi tutarak çözüme kavuşturmak amacıyla yazılmış. Selefî anlayışı temsil eden Kadizadeler ile sûfî meşrep Sivasîler olarak bilinen iki grup arasında dinî meselelere dair yapılan münazaraların zamanla münakaşaya, daha da ilerleyip fiziksel şiddete evrildiği bir devirde ortalığı yatıştırmak gayesiyle iki taraf arasında mücadeleyle neden olan bahisler kitaba konu edilmiş. Hızır (as)'ın hayatta olup olmadığı; ezan, mevlit, Kur'ân-ı Kerim vs. şeylerin makamı ve güzel sesle okunup okunmayacağı; devran ve semanın caiz olup olmadığı; Cuma hutbesi okunurken Hz.Peygamber'in ism-i şerifleri geçtiğinde "sav" ve aşhâb-ı kirâmın adları zikrolunduğunda "as" denilip denilmeyeceği; tütün, kahve, afyon şurubu ve diğer keyif verici

maddelerin helâl olup olmadığı; ebeveyn-i Rasûlullah'ın imanol ölüp ölmedikleri; firavunun iman edip etmediği; İbn Arabî'nin kâfir sayılıp sayılmayacağı; Yezid'e lânet ediliş edilmeyeceği; bidatin niteliği; kabir ve türbe ziyaretinin caiz olup olmadığı; cemaatle nafilâ namaz kılınıp kılınmayacağı; musafahanın ve büyüklere karşı el etmek öpmenin doğru olup olmadığı; iyiye emredip kötülükten kaçınmanın neye tekkabül ettiği; "İbrahim peygamberin milletindenim" demenin caiz olup olmadığı ve rüşvet meselesi olmak üzere 19 bahiste masaya yatırılmış. Gayesi bağcıyı dövmek olmayan Kâtip Çelebi, eserinde "Kadizade bunu dedi, Sivasî de şunu dedi" gibi ayrıntılarına girmeyip sadece tartışılan konuya odaklanmış.³ Bundan dolayı ele alınan bütün meselelerde iki tarafın da tam olarak ne dedisini bilemiyoruz ama hangi tarafın hangi görüşü savunduğunu tahmin etmek zor değil. Müellif, adından anlaşılacağı üzere "en doğruyu seçmek için hak terazisi"ni kurmak maksadı taşıdığı eserinde zikrolunan bahislerin birçoğunda yansız kalmaya özer göstererek orta yolu bulmaya gayret etmiş. Ne var ki onun bazı meselelerde her ne kadar gizlemeye çalışsa da son tahlilde ahali tarafından benimsenip kabul görmüş inançların ve amellerin savunucusu olan Sivasî tarafına hak verdiği gözümüzden kaçmıyor. Nitekim kitabının sonunda⁴ Kadizade'yi kurnaz ve açgöğz olarak tanımlayarak meşhur olmak için muhalefet ettiğini belirtmiş; buna mukabil Sivasî'yi yalnızca bu yapmacık hareketi ciddiye alıp kuru kavgaya düşmesi yüzünden suçlu bulmuş.

Eserin en ilgi çekici özelliği, bugün dahi tartışılan dinî mevzuların yaklaşık 350 yıl evvel farklı zümrelerin nasıl yorumlandığını okuyabilmemiz. Dinî bilginin takvim yapırağı arkası okuyarak ya da televizyona çıkan hocalardan alınan yanıtlar kanalıyla kazanılabilecek kadar ucuz olmadığını; ciddi ciddi tetkikat istediğini göstermesi açısından ayrı bir ehemmiyeti haiz. Fakat bundan daha önemlisi, Kâtip Çelebi'nin neşnel, eleştirel ve uzlaştırıcı bakış açısını yansıtması. İlk olarak müellif kitabın girişinde Osmanlı ilim geleneğinin özünde var olan aklı ve nakli ilimler arasında tam bir uyum sağlamak istemesi. Buna binaen dinî ilimler tahsil edilirken diğer ilimlerin göz ardı edilmemesi gerektiğini örneklerle vurgulamış; meselâ astronomi ve coğrafya bilgisinin

tefsir ilmine getireceğinden bahsetmiş. İkinci olarak yaşadığı hayatın ve devletin önemini kavradığından ötürü yazdığı hemen her eserini o zamanlar yaşanan bir sıkıntıya cevap olmak üzere kaleme alan Kâtip Çelebi'nin mezkûr eserini yazarken ifrat ve tefrit tuzakına yakalanıp düşünlere karşı itidali çıkış yolu olarak göstermesi. Üçüncü olarak bir zamanlar hocası olmasına rağmen Kadızade gibi ilimde tekelcilik yapan bağnaz ve katı görünüşlü kişilere karşı çıkması.

Bu yazıyı kaleme almamıza vesile olan kitabın son baskısına gelince; eseri yayına hazırlayan Süleyman Uludağ'ın metinden önceki tanıtıcı yazıları gayet doyurucu. Lâf kalabalığına düşmeden hem müellif hem de eser hakkında çarpıcı ve kuşatıcı fikirler sunması bizi kitaba güzel bir biçimde hazırlıyor. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan metni sadeleştirme işinde de oldukça başarılı. Zira arkaik kelimelerin bugünkü manalarını vermekle kalmayıp bir üslup birliği de sağlamış. Üstelik daha evvel yapılmış Orhan Şaik Gökyay neşrindeki sadeleştirme yanlışlarına düşülmediğini, verilen misaller sayesinde anlıyoruz. Bununla beraber kitabın sonunda yer alan ve metnin içinden yapılan alıntılarla dolu olan "açıklamalar ve yorumlananlar" kısmını, bilhassa işrakiliğin ne olduğunun açıklandığı ve Kâtip Çelebi'nin işrakilik mensubu olarak anlatıldığı son kısmı pek lüzumlu bulmadık. Ayrıca hazırlayan kişinin hazırladığı kitap hakkında yorumlarını paylaşması, sınırlı bir şekilde ve dipnotlar aracılığıyla olmak suretiyle gayet tabii karşılarken Uludağ'ın buna riayet emeyerek kendi yorumlarıyla metne müdahil olması biraz can sıkıcı. Bittabi bunlar yayının kalitesine gölge düşürecek büyük olumsuzluklar değil. Her seviyeden okurun istifadesine açık güzel bir çalışma olmuş diyebiliriz. ■

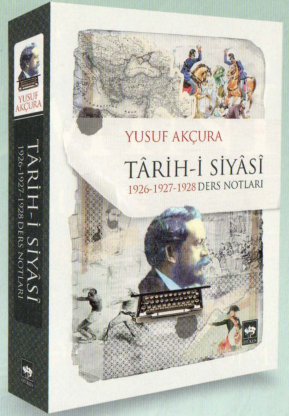
Dipnotlar—

1. Arthur Schopenhauer, *Ülamsak, İhtimal ve İhtimalat Üzerine* (trc. Alınan Aydoğani), Say Yayınları, İstanbul 2008, s. 81.
2. Kâtip Çelebi, *Mizan'ül-Hakk fi İhtiyar'ül-Ehakk İhtilâf İçinde İhtilâf* (Haz. Süleyman Uludağ), Dergâh Yayınları, İstanbul 2016.
3. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Nazmi Efendi, *Osmanlılarda Tevakküf Hâsi (Halkın İhtiyar)*, İrsan Yayınları, İstanbul 2005. Bu kitapta Nazmi Efendi Abdülmecid Siyasî'nin aynı Kadızade Mehmed Efendi gibi söylene peşinde ilerlemediğini iddia eden Kâtip Çelebi'ye karşı çıkar, çünkü ümmetin o zamanlar âlemler zaten yayılmış olduğunu söyler.
4. Kâtip Çelebi, a.g.e., s. 132

Mizan'ül-Hakk
fi İhtiyar'ül-Ehakk
Kâtip Çelebi
Haz. Süleyman Uludağ
Dergâh Yayınları

Mehmet Ali & Akşamsefası

TÂRİH-İ SİYÂSÎ 1926-1927-1928 DERS NOTLARI

Yusuf Akçura'nın kaleme aldığı sayısız mektup, makale ve kitapları içinde belki de en fazla ihmal edilmiş olanı ne yazık ki 1926, 1927 ve 1928 yılında yayımladığı Târih-i Siyâsî Ders Notları'dır. Bugün üniversitelerde okutulan hiçbir siyâsî tarih kitabı Yusuf Akçura'ninkiyle kıyaslanamaz bile, çünkü Avrupa'yı, Rusya'yı ve Osmanlı Devleti'ni içinde yaşadığı dönem içinde onun kadar kapsamlı ve objektif tahlillere tabi tutan ikinci bir isme rastlamak mümkün değil. Yusuf Akçura, İngiltere'de ortaya çıkan Sanayi İhtilâli'nden Fransız İhtilâli'ne ve bunların Avrupa'da ve dünyanın geri kalanında meydana getirdikleri etkilerden Hürriyetçilik, Sosyalizm, Radikalizm, Liberalizm ve Milliyetçilik gibi dünyayı değiştiren fikir hareketlerine, Napolyon Savaşları ve Viyana Kongresi'nden Mısır ve Şark Meselelerine, Yunan bağımsızlık hareketlerinden İtalyan ve Alman birtiklerinin kuruluşuna kadar bugün bile üzerinde büyük bir ciddiyetle durulması gereken sayısız konuyu Osmanlı Devleti'nin son yüzyılını ve genç Cumhuriyet'in ilk yıllarını merkeze alarak akademik bir hassasiyetle tartışıyor.

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.

www.otuken.com.tr

twitter.com/otukennesriyat facebook.com/otukennesriyat

YAŞAMIN UCUNA YOLCULUK

Müge Yıldırım

Önerileri dinlememek belki biraz kanımda yok. Gecelelerine ayın ışığı vurmadığında, “Tezer’e koşma, fenerini bulamazsın.” dendi bana çok kez. “Melankolik havanı dağıt, intihara bile sürükler o kitaplar”. Hayır diyorum, hayır! Benim yolculuğum intihara değil, “yaşamın ucuna” olacak.

Kanımda olmadığındandı belki, dinlemedim. Geceleirim gündüze çılmadı, gökyüzüm turuncuya boyanmadı; ve ben hep Tezer Özlü’ye koştum. Ne gamlı bir presnes, ne de nostalji kraliçesi... Hayır, Tezer Özlü bu sıfatların hiçbirine ait değil. “Yaşamın Ucuna Yolculuk” gibi, “Çocukluğum Soğuk Geceleri” gibi kâlıpsız, sıfatsız. Tanımlardan uzak. “Gitmek üzerine kurulu hayatı” diyorlar, yanıdıkları söyliyorum onlara. Tüm intihar girişimlerine rağmen; hayatı yaşamak üzerine kurulu fikrimce. Bilmiyorum, sürekli böyle anmak onu, ne kadar doğru? Kalıpları kıran, “doğru” diretilen her şeyden kaçan, acılarda boğulmuş bir kadın... Bunlar birer kısıtlama. Tezer Özlü kendini ne kadar bir kalıba sokmamaya çalıştıysa, sanki okurları onu o kadar sıfatlaştırıyor. Kitaplarına hep tek yönlü bakılıyor. “Çektiği acıları yazmış hep, psikoloji bozuyor. Hayat acıdan ibaret değil, bunu görememiş.” Bu cümlelere de itiraz ediyorum, hayır; hayır hayat tam olarak yazdıkları gibi, onlardan ibaret.

Tezer Özlü hiçbir zaman sadece yaşadığı derin hüznü yazmadı. *Yaşamın Ucuna Yolculuk*, isminin hakkını veren bir kitap. Yaşamı bulduğum bir kitap. Tüm melankoliye, kedere rağmen umut verici cümlelerle, yer yer dengesizleşen; bir önceki cümlelerde yazdıklarına tezat oluşturan paragraflarla dolu. Zaten yaşamak dediğiniz de böyle bir şey değil mi? Genelleme olarak; sıklıkla boğuk, zaman zaman ümit veren, bazen dengesiz bir oluşum.

Yaşamın Ucuna Yolculuk; Tezer Özlü’nün, “hayatının yazarları”nın kentlerine, yaşamlarına, ölümlerine yaptığı yolculuğu anlatıyor bakıldığında. Kafka, Svevo, Pavese gibi isimlerin nefes aldığı sokaklarda soluyor, mezarlarını, ölümlerini tadyor. Trenlere bırakıyor kendini, tek gecelik otel odaları eşlik ediyor yalnızlığına. Tezer Özlü, bir bir yaşıyor hayran olduğu yazarları, *Yaşamın Ucuna Yolculuk*’u yazdığı zamanlar. Berlin’den başlayan seyahati St. Stefano Balbo’ya kadar uzanıyor. Bilmiyorum ki bu seyahatler yalnızca yazarlarının hayatlarını ziyareti değil; kendi iç benliğine yaptığı yolculuklar. Her kentte biraz daha tanıyor kendini Özlü. Toplumun dayattığı sınırlarda dolaşarak bir bir kırıyor. Farklı hayatları, farklı kişilikleri yaşıyor.

Hayatı boyunca üç kere aşık oldu Tezer Özlü. Üç evlilik yaptı. Sadece derin bir hüznü değil, aşkı da tattı. Bir kızı oldu, belki de sevgilerin en büyüğü olan evlat sevgisini yaşadı. Buna rağmen “Her şeyden kaçmış, yalnız acı çekmiş” yorumları dolaşiyor etrafta. İnsanların gözünde, yaşadığı sıkıntılar ve intiharlarıyla tanınan bir kadın, maalesef ki.

Ancak *Yaşamın Ucuna Yolculuk*’un 43. sayfasında görüyoruz tüm bu yorumların yanlış olduğunu;

“Bir ilişkinin başlangıcı, sürekliliği aynı zamanda en derin sınırlandırılması değil mi. Belki ancak ayrılık bir açıklık, bir derinlik kazanmıyor mu... Tek bir kişide yoğunlaşan duygulardan her zaman kaçtım. İnsan sevmek isteğini her zaman tüm insanlara, her insana dağıtma çabası gösterdim. Zaman zaman da herkes nefret ettim. Kendi dışımda.”

Tezer Özlü, sevmek nedir biliyordu. Karamsar bakıyordu belki yaşama ancak nefes aldığı her anı değerlendirmesini bilen bir kadın, bir cümlesini hissedene bir yazardı. *Yaşamın Ucuna Yolculuk* kitabının her kelimesi, Tezer Özlü’nün manik-depresif ve sınırlanmış ruhundan izler taşımakta. Okurken altını çizdiğim her cümlede ona büründüm. Düşünceleriyle, bakış açısıyla büyülediğim, samimi bir hayranlık ve yoğun bir sevgi beslediğim insanlar sıralamasının başında gelen isimlerden. *Yaşamın Ucuna Yolculuk*’ta olduğu gibi, kitaplarda farklı hayatları yaşamayı, her paragrafta farklı sokaklarda kaybolmayı Tezer Özlü’den öğrendim. Kendisinin yazarlarına yaptığı yolculuk gibi, ben de kendi yazarıma, Özlü’ye yapıyorum şimdi yolculuğumu. Gerek anlatımı, gerek açıklığı çekiyor beni yazılarına. Onu tanırmak öğreniyorum kendimi. Şimdilerde görüyorum ki, Tezer Özlü ile yaşamının ucuna doğru yolculuğa çıkıyorum. ■

Yaşamın Ucuna Yolculuk
Tezer Özlü
Yapı Kredi Yayınları

goodreads
★★★★★

amazon
★★★★★

KAN YEMİNİ

BRIAN MCCLELLAN

KRALLARIN ÇAĞI
SONA ERDİ...

...VE BU SONU
BEN GETİRDİM.

“Yaratıcı bir büyü sistemi,
soluk soluğa bir kurgu,
ilgi çekici bir dünya.”
–BRANDON SANDERSON

“Epik fantaziye barut kokulu
bir hava getiriyor.”
–ANTHONY RYAN

Net Ailek Ağısmstrası
www.ithaki.com.tr
İnternet satışı: www.ilknokta.com

twitter.com/ithakiyayinlari
facebook.com/ithakiyayin

Genel Dağıtım
PUNT

ANADOLU'DA ARALIK

Muhittin Şimşek

Her mevsim, her ay güzeldir.

Her gün bir Dejavu dır. Her ay bir sene öncekinin aynısıdır hemen hemen. Değişen şey, yaşımsızdır aslında.

Aralık'ta, erken olur akşamlar. Dingindir aralık, kurşuni renkli semadan negatif enerji yüklenen insanlar bir an önce evlerinde olmak isterler. Günler erken biter, akşamlar erken başlar, geceler bitmez.

Öylesine bitmez ki meşguliyeti olmayan için, yakaçağı, evi olmayan için zordur aralık ve sonrası. Gece-ler geçmek bilmez, sabahlar olmak. Öylesine çilelidir aralık geceleri. Hani Necip Fazıl'ın şiirinde vurguladığı gibidir;

*"Ne hasta bekler sabahı,
Ne taze ölüyü mezar,
Ne de şeytan bir günahı,
Seni beklediğim kadar."*

Aralık geceleri, hastanın sabahı beklemesi gibi bir şeydir. Hüznülüdür... Bir göz odada dokuz nüfusun yattığına şahit oldum. Buz gibi yer yataklarının ısınması için minicik bedenlerin birbirlerine sokulduklarını gördüm.

Damı akan evler için kabustur aralık. Yağmur da olsa, kar da olsa gecenin bir vaktinde, tatlı uykuda

yüzünüze pıt pıt damlalar düştü mü bilmem! O saatte yapılabilecek tek şey, damlayan yere bir leğen koymaktır. Damlayan yerlerin sayısı arttı mı, leğenlerin sayısı da artar. Çileyi evin anası çeker böyle durumlarda.

Yorganı başına çekince kurtulacağını sanan çocuklar için, leğene düşen her bir damlanın sesi "Çin işkencesi"ne dönüşür adeta. Hele sobanın borusu da duman kaçırıyorsa... Tut kelin perçeminden.

Bu günkü gibi değildi. Aralıkta yaz meyve ve sebzeleri olmazdı. "Kurutmalık" tabir edilen sebzeler olurdu yazdan kalma. Patlıcan, domates, kabak, biber vs. Kırmızı pul biber bile yazdan hazırlanırdı çuval çuval. En önemli gıda maddeleri; Ekmek, marna, patates, bulgur (pırınc lükstü).

Ekmek? Çileli Anadolu kadınları 8 Mart Kadınlar Günü nedir? "Feminizm" nedir? "Kadın hakkı" nedir? bilmeyen güzel insanlar. Hele, ekonomik bağımsızlık kavramını hiç duymadılar.

Neydi ki o? Onların aleminde girdiği evden ayrılmak yoktu ki. Diğer hane halkı neyse o da, o idi.

Ekmek dedik ya, sabah namazında kalkan Anadolu kadını, sobayı yakar önce. Hayvanlarını yemledikten ve suyunu verdikten sonra, hamur yoğurmaya

başlar. Aralığın ayazı da, yağışı da fenadır. O soğukta, dışarıda, ocaklıkta yufkalar açılır ve saçta pisirilir. Yüzlerce yufka pisirilir üç-dört saatte.

Yavrusu varsa bu arada onun da ihtiyacını görecek, çocukları okula gönderecek. Kar varsa damda, kar kürenecek. Damlıyorsa, dam loğlanacak. Dedik ya, gün kısadır aralıkta. Akşam hazırlığı yapılacak. Hacı Anadolu da aralık zordur. Kadınlar için daha da zordur. Kendine has güzelliği de yok değildi aralıkların, bütün imkansızlığa inat.

Sosyal hayat çok hareketlidir(!)

Erkekler, akşam yemeğinden sonra köy odasının yolunu tutarken, kadınlar, gaz lambası ışığında şehriye dökmek için bir araya gelirler. Köyün ya da mahallenin bütün dedikoduları, yağan yağmurun çisiltilerine karışırdı. Bu sohbet o kadar tatlı gelirdi ki, çocuklarının her birilerinin bir köşede uyuduklarının farkında bile olmazlardı. Bütün bu faaliyetler akşam saat dokuz da biterdi. Zira gece saat beşte başlamışa söz gelimi, dört saatlik bir zaman diliminden bahsediyoruz. Tren de gelmiş oluyordu o saatte. Zaten bir tek onun düdüğü sesi duyulurdu uzaktan gece boyunca. Tabii köyün köpeklerini saymazsak.

Sahi, tren dedim de aklıma geldi. Çocuktuk, İdris öğretmen vardı köyde. Ankara Bala'lı idi. Okul iki sınıflı idi. İdris öğretmen her ikisine de bakardı. Okulda hem öğretmen hem müdürdü, camide hem müezzindi hem imam. Bir, aralık günü idi. Nizibe, Milli Eğitim'e gitmişti, bir de evin ihtiyaçlarını görmek için. Akşam saat sekizde gelirdi tren. Yağmur sicim gibi indiriyordu. Her taraf çamur. Lastik ayak-kabarılmış bazen ayağımızdan çapır bir metre arkamızda kalıyor. Köyle istasyon arası üç kilometrelik bir mesafe. Öğretmenin öğrencileri eşekle onu karışlamak için istasyona giderken ben de takıldım onlara.

Henüz okula gitmiyordum. Gece, karanlık, yağmur, çamur. Ama biz mutluyduk. Makam arabasıyla(!) hocayı karşılamaya gidiyoruz. İstasyona. İstasyon dediysem, Bostancı istasyonu gelmesin aklınıza. Eski bir yük vagonundan ibaret bizim istasyon. Zaten kimse girmez oraya. Tren tam durmaz. Yavaşlar. Yolcular patır patır dökülürlerdi. Biz üç çocuk, istasyonda bekliyoruz. Yük vagonuna girdiğimiz için yağmurdan korunuyoruz. Eşği de vagona bağladık. Uzaktan trenin ışığını gördük, ama normal olmayan bir şey oldu. Tren bizden iki üç yüz metre ilerde acı acı düdüğü çalarak durdu.

Anormal bir durum olduğunu hissettik ama alırmadık. Çünkü sık sık koyun, keçi hatta inek sürüsüne çarpıyordu tren. Biz de yine öyle bir şey zannettik. Bağırma seslerine karşan acı fren sesi istasyona kadar geldi. Neden sonra öğrendik ki, İdris Öğretmen

inmeye hazırlanırken, iki vagon arasındaki bağlantı açılığında aşağı düşmüş ve trenin altında kalmış.

Bizi oraya yaklaştırmadılar. İdris hoca köyün akıl adamı. Çocukla çocuk, büyükle büyük. Öğrencisi olmadığım halde çok seviyordum onu. "Eyvah" dedim. "Ya öldüyse". Oysa bana şeker getireceğine söz vermişti. Bir de kahke (simit). Yıkılmıştı biz üç çocuk. Köylü yığılmıştı zifiri karanlıkta ve sicim gibi yağmurun altında. Araba yok, ambulans yok...

Nizibe, oradan da Antep'e götürmüşler. Biz üç çocuk ağlaya ağlaya o yağmurda eşeğe binmeyi bile akıl edemeden yürüyerek geri köye döndük. Ve yine bir aralık günüydü. İdris hoca döndü köye, dört el parmağını raylarda bırakmıştı. Şükrettik. Yaşıyordu ya.

Tezek dumanları yükseldirdi, kerpiç evlerden. Cılız ve titrek gaz lambaları gölgeleri büyütürdü. Şehirden gelen birisi portakal getirmişse paylaşılarak yenirdi. Tek eğlencemiz, tenekte sobanın etrafında komşumuz Hammal Müslüm'ün anlattığı "haket"lerdi (hikaye). Kah hükümdarın kızına aşık olan fakir oğlanın haketini, kah dev haketini(dogrusu masal) anlatırdı. Korkulu oldu mu, gece yatamazdık. Aralık geceleri hoştu bizim için. Çileyi hep anam çekerdik (Allah rahmet etsin).

Anlatılanları, ipad, iphone ile büyüyen bugünün çocuklarının anlaması güç.

Hep irtibatlı olduğum köyüme gittim geçenlerde. Hammal Müslüm yoktu artık. Köy odası da yoktu. Onun yerini "kafe" almış. Her taraf sokak lambalarıyla ışıltılı. Çamurlu yollar, asfalt olmuş hep. Hemen her evin önünde bir araba. Hem öğretmenlik hem imamlık hem de müezzinlik yapan İdris Hoca'da yoktu.

İlkokulun 5 öğretmeni, caminin imamı, muhtarın makamı vardı. İlkokulu ziyaret ettim. Çocuklara isteklerinin olup olmadığını sordum. "Wi-Fi miz iyi çekmiyor" dediler. Her birinin elinde tablet bilgisayarla... Uzun süredir ihmal edilmiş olan demiryolu yenileniyordu. Öğretmenler eşekle karşılanıyor. İlçe 20 dakika. Antep yarım saatlik mesafede, her an dolmuş bulmak mümkün. Köylünün beklentisi değişmiş. Çocuklar artık "vita" yağı yemiyor.

Patates, makarna, bulgur pilavı yemiyor sadece.

Aralık güzeldir, akşam erken olur. Ne eylüldeki mekankönlü ne ekimdeki okul telaşı ne de kasımın mevsim dönümü gerilimi olan aralıkta... Her şeyi yağmen,

Güzelidir aralık. Güzel... ■

FÜSUN'UN ANNESİ: DİDEM MADAK

Betül Şükür

En yakınımış gibi söylüyorum. Bir an ağlamak istiyorum. Ama şimdi değil, Didem'i bulmalıyım.

Zar zor buluyoruz tarif ettikleri yeri, bizi karşılıyorlar. Ben kızgınım. Atanan günlük birimlerine bilgi verin, diyorum. Yahü, Didem; Osmanlı'dan kalma şehzadelerle, defterdarlarla, Ulubatlı Hasan'ın bayrağı diktığı kulenin tam dibinde, mezarlığın en tarihi yerinde yatıyor, nasıl bilmezsiniz, diyorum. Bana söyleniyorlar. Cevap vermiyorum. Cevap vermiyorum çünkü önüme açılan deftere takılıyor gözüm. Gömülenler arşivi bu. Allah'ım sanki bir filmi yaşıyorum. Arşiv önümde. Didem'in ismini bulmuşlar. Gömüldüğü saati bile yazmışlar. Elime bir kâğıt verip tarif ediyorlar. Sakın ha bu saatte gitmeyin, orarlarda ışık yok, diyorlar.

Ben gitmeden durur muyum, ruhum kırılmış mezarlığa taş olmuş. Sanki bir mezarı değil, hayatın anlamını arıyorum. Ben hiç eve geri döner miyim? Dönmüyoruz. Gidiyoruz, kapıdan gidiyoruz, titriyoruz. Her yer karanlık. Köpekler, ulumalar... Olsun diyoruz. Elimizde mezar numarası var. Ariyoruz. Telefonlarımızın ışığı yetersiz, bulamıyoruz. Sabah gelelim diyoruz. Erkenden. Ama mezarların tarihliğinden büyülenmiş gibiyiz hepimiz. Sessiz. Gökyüzü aşağıya çökmüş mezarlara saygısından. Biz put kesilmişiz. Çıkıyoruz mezarlıktan. Yüzümüze toprak sinmiş. Belli bir süre konuşmuyoruz. Surların altından geçiyoruz. Bir yer bulup kahve içiyoruz. Birbirimizin yüzüne bakıp hâlâ susuyoruz.

Sabah erkenden yeniden gidiyoruz. Ve, çok oluyoruz. Biz dün gece burada mıydık? Bu sık mezarlı, bu yokuş, bu ağaçlar, bu taşlar... Hiç mi korkmadık o karanlıkta, nasıl yaptık; bilmiyoruz. Mezarları aramaya başlıyoruz. Dün gece cebime attığım kâğıdı çıkarıyorum. Şu mezar, Didem'den iki gün sonra buraya gelen, şu mezar Didem'den üç gün önce gelen. Allah'ım Didem dedikçe kalbim teklıyor, çok yakınım.

Kasım 2015, Edirnekapi Mezarlığı. Didem'in mezarını arıyoruz üç arkadaş. Sebebi benim. İhtiyacım var. "Neden her aşk bir kadının cenazesini kaldırır." sözünün ana fikrinden roman yazmışım. Aynı denize dökülüyor onunla yolum. Onun hayatıyla ve kadın oluşuyla ilgili çözemediği bazı meseleler vardı, kendi demişti Benim de var. Ruhların tanışmasına ihtiyacım var. Ben ruhların yaşadığına inanırım. Bir sonraki hayatta yanımda olsun diye Didem'in sohbetine ihtiyacım var.

Çok eski bir yerde Didem'in mezarı, Mısır Tarlası'nda. Bulunduğu yerin adını söylüyoruz güvenliklere, bilmiyorlar. Aramaya başlıyoruz. Mezarları, kabirleri, Mehmet Akif'i geçiyoruz. Yağmur başlıyor. Mezarlığın yağmuru çok güzel oluyor. Ama aradığımız mezarı kimse bilmiyor. Hava kararıyor. Mezar hâlâ bulunmuyor. Sinirleniyorum. Çıkıp gidiyoruz Mezarlıklar Müdürlüğü'ne. Niye yazgeçmiyoruz? Zifiri havada, mezarlığın içinde hiç mi korkmuyoruz? Hayır, mezarlık dünyanın en güvenilir yeri. Korkmuyoruz. Pes etmiyoruz. Mezarlıklar Müdürlüğü'nde birkaç telefon ardından bir yere aktarıyorlar bizi. Bana Didem'in adını soruyorlar. Bana Didem'in ne zaman gömüldüğünü soruyorlar. 24 Temmuz 2011, diyorum. Zar zor çıkıyor ağızdan.

AMERİKALI: BİR "SELF MADE MAN" TEMSİLİ

Hakan İsmail Şiriner

Amerikan Devrimi'nin üzerinden bir asır geçmeden, Kuzey ve Güney eyaletleri arasında bir iç savaş patlak vermişti. Arka planına kölelik/özgürlük çatışmasını alan bu savaş, gerçekte "konvansiyonel" ile "modern" in; daha "feodal" olanla daha kapitalist olanın mevzi belirleme çarpışmasıydı. Sonunda, pamuk ve şeker kamışı işleyen Konfederasyon eyaletleri, altın ve gümüş işleyen Kuzey ordularına mağlup oldu. Elbette bu yengi; köleliğin kaldırılmasından çok sanayileşmiş bir ülkenin; Yeni Dünya'nın tesis edilmesinin habercisiydi.

Henry James'in *Amerikalı'sı*, bu savaşta 4 yıl tuğ-general rütbesiyle görev yapmış bir vatanseverdir. Gerçi romanın anlatıcısı, "*Asla bilinçli bir yurtsever olmamıştı.*" der demesine, fakat bir şerhle: ülkesinin hafifsenmesi, küçük düşürülmesi canını sıkır. Bu nedenle ki eski arkadaşı Bay Tristram'ın alaycı tavırlarına karşı "*Ülkesinin dünyanın en büyük ülkesi olduğunu, tüm Avrupa'yı cebinden çıkaracağını ve kim vatanına karşı kötü sözler söylerse, onun zincire vurularak Boston'da yaşamaya mecbur edilmesi gerektiğini*"¹ haykırır.

Mabet, Wall Street'te Yeniden İnşa Edilirken...

Adı: Christopher. Ailesi ona, Amerika'yı bulan! Christopher Columbus'un ön adını vermişler. Bunu kendi söylüyor Newman, bir ressam kadınla sohbetinde. Soyadından ise söz etmiyor. Ön adı Amerika kâşifinin adı olan Amerikalının soyadı: Newman; yani "*yeni adam/yeni insan*"dır. James, Amerikalı özne-yi temsil eden Newman'ı, daha adı sanıyla bir tür alegorik kişilik gibi sunuyor: Özellikle 16 ve 17.

yüzyılların umut kıtası olan Yeni Dünya'nın Yeni İnsan'ı. Romanda, Avrupa turuna çıkmasının arkasındaki nedeni anlatırken hissettirmeden değiniyor bu söz oyununa. Kendisine borsada büyük bir alçaklık yapan birinden, ticari bir intikam almak üzereyken bir anda "büyük bir tiksinti" duyarak vazgeçer: "*Sanki içimde yeni bir insan varmış gibiydi, yeni bir dünya özlemi çekiyordum.*"²

Bu "yeni adam" üzerinden Yunan idealizmine benzer bir idealleştirme kuruluyor: Amerikalı, "*Amerikan türünün güçlü bir örneği[dir]. Yalnızca düzgün bir Amerikalı değil, aynı zamanda, fiziksel olarak da düzgün bir adamdır[ır].*"³ Ayrıca "kusursuz sağlıklı görünüşü ile kaslı bir Hristiyan"dr. Şüphesiz bu dinsel kimliğin arkasında bir adanmışlık yok; Newman'ın Hristiyanlığı tam da Weberci Protestan ahlak olgusu üzerinden okunması gereken bir tutum. Bu nedenle aşık olduğu kadın -ki bir Katolik'tir- manastıra kapanıp rahibe olmayı seçtiğinde bu düşünce ona dehşet verir. Manastır çünkü, "dünyanın dışında bir yer"dir. Newman'ın mabedi ise olsa olsa dünyayı her sabah yeniden üreten Wall Street'teki Borsa Binası'dır.

Sevgilisi Madam de Cintré'nin Katolik olduğunu önceden de bilir bilmesine lakin "*Katoliklik ona göre bir adlandırmadan ibaretti[ır].*"⁴

Amerikalı yurttaş, Avrupalı bireyle mukayese edilsin diye Avrupa'da ortaya çıkar James'te. Doren'ın dediği gibi "*Bunlar, Avrupa'ya bile zenginlik ve güzellik, asalet veren, fevkalade dürüst insanlardır.*"⁵

Newman, Avrupalılar arasında bir Amerikalı'dır. Ancak onun Amerikalı vasfını taşıması, salt bu yabancılık/misafirlik olgusuyla ilintili değildir. James, bu zengin demokrat karakter üzerinden tipik bir Amerikan idealizmi ve liberal ahlak temsili sunar. Avrupa uygarlığının başkentlerine yolculuk yapan

Amerikalılar böylece ahlaksal üstünlüklerini ve aristokrasinin karşısına koydukları demokrasi ile siyasal üstünlüklerini vurguladıkları gibi bir yandan da noksanlıklarını giderme kaygısıyla bir medeniyet ve kimlik yüzleşmesine tutulurlar. Şurası açıktır ki James için Amerika, ahlaklılık bakımından çürümüş bir şeylerin "var" olduğu Avrupa'dan yüksek konumdadır. Buna karşın Avrupa; entelektüel ve estetik yetkinlikleriyle Amerika'ya rahmet okutur. *Daisy Miller, Amerikalı, Bir Kadının Portresi, Avrupa'da* hep bu izlek yöreğinde döner. Bundayla ki *Amerikalı*'nın Avrupa'nın sanatsal belleği olan Louvre Müzesi'nde başlaması hiç de rastlantı değildir. Yine *Bir Kadının Portresi*'nin, estetiğin beşiği olan Floransa ve Roma'da geçmesi de bu düzlemde okunmalıdır. Besbelli ki James, Avrupa entelektüalizmi ile Amerikan ethosunu sentezlemeye girişir. Romanın hemen başında Newman'ı, Louvre'nin özgün resimlerden çok kopya resimlerine hayran bırakması ile bu estetik zayıflığı peşinen okura gösterir. Bununla bırakmaz; Newman'ın eksiğinin ayırda olduğunu da altını çizer: "Ayrıca, birkaç eksiğim var. Ben entelektüel biri değilim(...)Görgüli değilim, eğitilmiş bile değilim; tarih, sanat, yabancı dil, diğer öğretiler konusunda hiçbir bilgim yok. Ama aptal da değilim, Avrupa'yı gezdikten sonra, onunla ilgili bilgi edineceğim. Şuramda, kaburgaların altında, açıklayamayacağım, bir tür uzanıp yatma özlemi çekiyorum."⁶

Bu sentez, Jamesçi Amerikan idealizminin yaratılmasında ve Amerikan ruhunun tekâmülünde nihai noktadır. Amerikan rüyası da bu uzanıp yatma eyleminin sonra görülecektir. James'ese bu rüyanın, öteki için oluşturacağı kabusu görmemiştir. 19. yüzyılın şiddetli iktisadi tartışmalarının gölgesinde yazılmasına karşın yapılar arasındaki ekonomik ilişkiler göz ardı edilir. "Aslında, James ruhunun 'olumsuzluğu' dediğimiz şeyin tarihsel sırrı budur: olumsuzluk, bilincin kendisi ile bir güzel unuttuğu bastırılmış ekonomik temel arasında büyüyen uçurum..."⁷

James, soyguncu baronları, bütünüyle zenginlik üzerine kurulu aristokrasiyi ancak geç döneminde Amerika'ya döndüğünde görecektir.⁸ Kanımca geç bir görüldür bu; zira Marx'ın, Engels'in hızla büyüyen ekonomik sistem üzerine serdettiklerine müraaat etmemiş olması bir yanda dursun, Alexis de Tocqueville'in —henüz *Amerikalı* yazılmadan— Amerika'da demokrasi kurumunu incelediği kitabında değindiği noktaların da tartışma merkezinde değildir. Eagleton'ın deyişle James'in burjuva toplumuna çelişkili katılığı ve onun yapıtlarının ikili doğası Tocqueville'in sözleriyle biraz daha kanırtılır: "Çok zengin ve çok deneyimli endüstri efendileri ortaya çıkıyor. Efendi ile işçinin ortak yanı yok ve bu ayrım her geçen gün artıyor. Bu aristokrasi değilse nedir?"⁹ Bir Fransız olarak Tocqueville'in sorduğu bu soru ile yüzleşmemiştir *Amerikalı*. O,

Avrupa aristokrasinin çözülmesi karşısında demokrat tarafını yüceltirken, bir başka sınıfsal uçurum yaratan, efendi köle paradigmasını, sermaye mekanizması üzerinden yürürlüğe sokan bir düzenin ilk işleticilerinden.

Newman'ın tarafı peşinen bellidir: Çalışmanın ve sermayenin safındadır o. Burjuvazinin aylıklıkla geçen yaşam tarzının üretime olan katkısızlığı, dünyayı pazar yeri olarak gören Newman'ın kabullenemeyeceği bir şeydir. Boş zamanı elde etmenin zorluğunu anlatır. Anlatıcı da arkasından bu düşüncesinde; Tristram için "utanılacak derecede aylak" tanımını yapar.

Evet, Newman'ın "Hayattaki tek hedefi para kazanmak"tır ve "Dünya ona göre büyük bir pazaryeri"dir. Savaş sonrasında apoleterilerin söktüğünde de onları taktığı andaki gibi meteliksizdir. Fakat fırsatlar ülkesi Amerika'da geçerli tek sermaye, kazanmaya yönelik arzu ve kararlılıktır. Newman'ın da "elindeki tek sermaye, kararlılığıdır."¹⁰ *Amerikalı*'da, Amerikan vatandaşlığı olmak bir ayrıcalıktır; insanı kalkındıran bir şeydir (...) Bir Amerikalı olarak yoksul doğsanız da, öyle kalmanız imkânsızdır."¹¹ Bu durum bizi James'in yaşadığı çağlarda revaçta olan "self made man" kavramına götürüyor. Belli ki James, Amerika'nın varlığı üzerinden bu kavramı tecessüm ettirme gayretinde. İlk olarak kölelik/özgürlük mücadelesi bağlamında kendisi de siyahı olan özgürlükçü Frederick Douglass ortaya atmış kavramı. Kendini üreten ya da -Çilde'dan ödünce- kendini yaratan insan diyebileceğimiz "self made man" giderek Amerikan Rüyası'na tutunur ve Amerikan bireyciliğinin taşıyıcı gövdesi olur. Braudel'in sözleriyle: "Amerika, self made man sloganıyla; servetini, şansını ve tüm ulusun örnek alacağı tavırını tek başına kuran адам ilişkisi sloganla sarhoş olmuştur. Amerika ve diğer yerlerde böylesine başarılar tabii ki eksik değildir, ama en güçlü yanlarının dürüstlük olmamasının ötesinde, bunlar söylendiğinden daha nadirdirler."¹²

Anlatıcıya güvenmek gerekirse, "Newman asla kirliliğe ulaşmamış," servetini doğru bir yoldan kazanmıştır. Roman boyunca da bu ahlaki çizgiden ayrılmaz. İyicil bir zenginlik ideali. Vahşi kapitalist emareleri asla görülmez. Böyle tasvir edilmiştir. Saf,

Amerikalı
Henry James
Çev. Mustafa İrfan Seyrek
Ayrıntı Yayınları

masum ve ahlak sahibi Amerikalının tezahürüdür. Buna karşın M. de Bellegarde'a verdiği yanıt asla unutulmamalıdır: "Ancak, ellerime gelince, onlar temiz. Meseleyi parmak uçlarımla hallediyorum."¹³

Liberal bir ahlaklılık ile donatılmış olan Newman'ın satır aralarına gizlenen bu tutumları karakterle birlikte yapıtın da ikili doğasını belirginleştirir. Final sahnesinde öç almaktan vazgeçerek manevi bir zafer kazanan Newman, içgüdüsel bir hamleyle elinden bıraktığı kozun hâlâ kullanılır olup olmadığına bakar.

Cözülen Aristokrasi Yükselen Burjuvazi/Demokrasi

Newman'ın, Parisli aristokrat Bellegarde ailesinin kızlarıyla evlenme isteği soylu bir unvana sahip olmadığı için reddedilmişti. Aristokratlara göre çok daha zengin olmasına karşın, unvandan yoksundu. Kaldı ki ülkesinde böyle unvanlar yoktu. Bu yüzden markiz, düğ gibi az çok duyduğu sanlar bir melodi gibi gelir kulağına.¹⁴ Atlantıcı da beş parasız asilzade Bellegarde'nin 300 yıllık malikânesindeki koleksiyonunu, duvarlarda paslı silahlar ve solmuş duvar harırları ile görselleştirir. Artık mazide kalmış zenginlik göstergeleri ve beş parasız asilzade figürü, çürümeye yüz tutmuş aristokrasiye koştur sunulur.

Toqueville'e göre Amerikan toprağı, aristokrasiyi asla kabul etmemişti. Newman da bu unvanların geçerliğine akıl sır erdiremiyor: "Büyük büyükbabanız eşekse, siz niye eşek olacaksınız ki?"¹⁵ Kandan gelen soyluluğu tersinden eleştiriyor; kanca olmasa da ruhça/ahlakça soylu olduğunu haykırıyor: "Lanet olsun, soylu değilim! (...) Kont mu, düğ mü, marki mi? Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum. Ama soylu olduğumu söylüyorum."¹⁶

Katolik ve Aristokrat Avrupa'yı temsil eden Bellegarde ailesinin Newman nezdinde demokrasiye de, soy yoksunu kişilerin edindiği güce de tahammülleri yoktur. Kendi ifadeleriyle inandıkları nosyon din gibi bir şeydir; dolayısıyla Newman'ın soy bahsine akıl sır erdirememesine şaşmamalıdır. Öyle ki M. de Bellegarde demokrasi kokusu almamak için nefesini tutan bir adamdır. Oysa behyude bir çabadır. Toqueville'in dediği gibi, Avrupa da Amerikalılar gibi koşulların eşitliği durumuna geçecekti. ■

Dipnotlar...

1. Henry James, *Amerikalı*, Ayrintı Yayınları, 2016, s.56
2. A.g.e., s.49
3. A.g.e., s.24
4. A.g.e., s.354
5. C.N. Doreen, *Kısa Amerikan Edebiyatı Tarihi*, Varlık Yayınları, 1961, s. 33
6. Henry James, s.39
7. Terry Eagleton, *Eleştiri ve İdeoloji*, İletişim Yayınları, 2009, s. 163
8. John Goode'dan akt: Eagleton, s.a.g.e. s. 163
9. Claus Offe, *Amerika Üzerine Düşünceler*, Dost Kitabevi, 2013, s. 32
10. Henry James, *Amerikalı*, Ayrintı Yayınları, 2016, s.44
11. Henry James, *Amerikalı*, Ayrintı Yayınları, 2016, s.133,135
12. Fernand Braudel, *Mediteranyenlik ve Dünya*, İnce Kitabevi, 2004, s.337
13. Henry James, *Amerikalı*, Ayrintı Yayınları, 2016, s.413
14. Henry James, *Amerikalı*, Ayrintı Yayınları, 2016, s.122
15. Henry James, *Amerikalı*, Ayrintı Yayınları, 2016, s.303
16. Henry James, *Amerikalı*, Ayrintı Yayınları, 2016, s.151

Tüm kitapçılarda
ve marketlerde!

Eksik Parça Deneme Dizisi

Dil ve düşünce
atlasında
bir gezgin...

TEKNOLOJİNİN FIRTINALI YÜZÜ

Fırat Demirel

Teknoloji sektöründe çalışmak sürekli bir akışın içinde yer almakla eş anlamlı. Günümüzün hızla değişen dünyasına ayak uydurmaksa Fırtına Dere-si'nde rafting yapmaktan farksız. Richard Foster'ın ifade ettiği gibi 1958 senesinde şanslı sayılabilecek 500 firma piyasada 61 yıl kadar tutunabiliyorken günümüzde bu süre 18 yıla inmiş durumda. Yani rafting yapacak kadar çevik ve esnek olmayanlar için durum biraz kritik. Neyse ki bu dalgalı denizde ayakta kalmak da bir kitaptan öğrenilebilir. Hem de bir roman tadındaki bir iş kitabından.

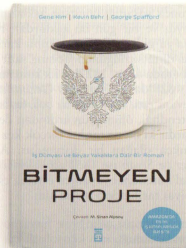
Asıl adı "Phoenix Project" olan "Bitmeyen Proje", kendini iş dünyası ve beyaz yakalılara dair bir roman olarak tanımlıyor. Dolayısıyla kitabı elinize aldığınızda aklınıza gelen soru işaretlerinden kaçmanız mümkün değil. Kitabın sayfalarını çevirmeye başladığınız zamana kadar bitmeyecek gözükken bir projenin içine çekildiğinizi hissediyorsunuz. Zira otomotiv parçaları imal eden bir şirketin teknik proje süreçlerine dahil olmak veya üst yönetim kurulunun beyin fırtınalarını dinlemek çoğu roman okuyucusuna sıkıcı gelebilir. Aslında bu noktada kitabın tanıtım metinlerinde kendini tam olarak ele vermediğini de söylemem gerek. Netleştirecek olursam Bitmeyen Proje; daha ziyade teknoloji/yazılım sektöründe yönetici rolü üstlenen ve/veya o yolda ilerleyecek beyaz yakalıların ilgisini çekebilecek bir kitap. Fiziksel veya sayısal ürünler üreten şirket yöneticilerinin bu kitapta kendilerinden bir şeyler bulacağı da oldukça net.

Bu önemli girizgahı yaptıktan sonra gönül rahatlığıyla kitabın kazandırdıklarına geçebilirim. Evet, Bitmeyen Proje'de geniş bir olay ve mekan örgüsü yok. Okurken heyecanlanmayı veya hüznlenmeyi de beklemeyin. Ancak kitabı tamamladığınızda bir şirketin geliştirme birimiyle BT (bilgi teknolojileri) birimleri arasındaki temel ve kronik anlaşmazlıkları nasıl çözebileceğine dair güzel dersler almış olacaksınız. Zaten 512 sayfalık kitabın son bölümü kitabın şerhi yani açıklaması niteliğinde.

Mehtmet Ali & Akşamsefası

Yazarlardan George Spafford'un kaleme aldığı yaklaşık 50 sayfalık son bölüm, tüm kitabın Google, Amazon gibi dev şirketlerin geliştirme ve BT proje yönetim taktiklerini (DevOps) anlatmak için yazıldığını gösteriyor. Şirketlere yüksek rekabet üstünlüğü sağlayan DevOps modelini Kısıtlar Zenginleşti ve Yalın Üretim gibi önemli kavramlarla zenginleşti Bitmeyen Proje, Türkçe'deki adının aksine bir projenin en hızlı şekilde nasıl bitirilebileceğini anlatıyor. Kitabın sonunda DevOps'a dair doğru bilinen yanlışlar da açıklanıyor ve okuyuculara yeni ufuklar açacak, yazarların da faydalandığı kaynak kitapların kısa tanıtımlarına yer veriliyor.

İş dünyasına dair, hele de gerçek manada teknoloji ve yazılım dünyasına dönük bir roman yazmak gerçekten zor. Bitmeyen Proje de bu zor işi üstlenerek en azından medeni cesaret madalyasını hak ediyor. Teknoloji dünyasının üst düzey yöneticileri içinse çok daha önemli bir yer alacağı aşıkâr. Tabi kitabın gerçek hedef kitlesinin bu kitabı okumaya vakit ayırıp ayıramayacağı ayrı bir soru işareti.... ■

Bitmeyen Proje
Gene Kim
Timaş

AFORİZMALARIN EFENDİSİ STENDHAL

Nihay Yormaz

Sizleri 19. Yüzyılın en ünlü romanlarından biri olan *Kırmızı ve Siyah*'ın yazarı Stendhal'ın, aşka ve hayata bakış açısıyla tanıştırmak istiyorum. İşe belki biraz yazarın çocukluğuna girerek başlamakta fayda var ama bugün bizi onun hayatından çok o hayatın Stendhal'ın sanatına nasıl yansıdığı ilgilendiriyor. 1793'te Grenoble'da doğdu Stendhal ve 1842'de Paris'te öldü. Mutsuz bir çocukluğu ancak başarılı bir okul hayatı oldu. Annesini küçük yaşta kaybetti ve babasını hiç sevmeyi. Gençliğinde orduya katıldı fakat ordunun kendisine ve kişiliğine uygun olmadığını anlayarak bir süre sonra ordudan ayrılarak Paris'e döndü. Burada tarih ve felsefeyle ilgilenmeye başladı. Aynı dönemde askerliğe de kısa süreliğine bir dönüş yaptı ancak sonrasında bir daha dönmek üzere orduyla ilişkisini kesti.

Hayatı boyunca yaşadığı umutsuz aşkların sayısı oldukça fazlaydı ve bir gün bu aşklardan birinin peşinden İtalya'ya gidecek kadar gözünü kararttı. Yazı yazmaya ve umutsuzluğunun acısını satır aralarında saklamaya burada alıştı. 1827'de ilk romanı *Armance* yayınlandı; 1829'da ise *Roma'da Gezintiler* ile yazın hayatına devam etti. Bu kitapları çok fazla ses getirmedi zira Stendhal, ölümünün ardından değeri bilinmiş bir yazardır ki bu da tarihte birçok kez karşımıza çıkmış oldukça olağan bir durumdur. Asıl büyük eseri *Kırmızı ve Siyah* ise 1830'da yayınlandı ve bugün Stendhal'ı Stendhal yapan en önemli eseri olarak dünya edebiyat tarihindeki yerini aldı.

Stendhal para sıkıntısı çektiği ve hayatını idame ettirmek zorunda olduğu için konsoloslukta çalışmaya başladı. En büyük eserlerinden biri olan *Parma Manastırı*'ni konsolosluştaki görevinden izinli olarak ayırdığı bir dönemde tamamladı ve bu kitabı da 1839'da yayınladı. Kitaplarını yazabilmek için sürekli işinden izin almak zorunda kalan yazar yine bu amaçla aldığı

izinlerinden birinde Paris sokaklarında yürürken bayılıp kaldırım kenarına yığıldı. Bu olaydan birkaç saat sonra da 22 Mart 1842'de kalp yetmezliğinden öldü.

Mutsuz bir aşk, en sıradan insanı bile düşünmeye, kafa yormaya, hayatı sorgulamaya iter çünkü kırılan bir kalbi en iyi tamir eden şey yine insanın kendisidir. Hayatı boyunca eline hiç kalem almamış insanlar bile aşk acısı çektikleri dönemlerde ya şiir ya günlük ya da hiçbir zaman sahibine ulaşmayacak mektuplar yazarken bulurlar kendilerini. Bugün Stendhal'ın bizi alıp başka boyutlara taşıyan inanılmaz aşk cümlelerini okuyorsak, bunu onun ömrü boyunca yaşadığı mutsuz aşklara borçluyuz. Zira eğer Stendhal'ın ilk aşkı mutlu sonla bitmiş olsaydı belki de hiçbir zaman eline kalem almıyacak ve yüzyıllar boyu okunacak aşk, acı, ihtiras, tutku dolu cümleleri hiçbir zaman yazılmıyacaktı. Bu durumda belki de şükretmek gerek Stendhal'ın tüm hayatı boyunca aşka mutluluğu yakalayamamış olmasına. Ne mutlu bize ki, yaşadığı tüm mutsuz aşklar ondan geriye mükemmel eserler bıraktı. Güzel, esrarengiz bir İtalyan kadınına duyduğu umutsuz aşktan, *De L'Amour – Aşk Üzerine* gibi müthiş aforizmalarla dolu bir kitabın çıkmış olmasını da buna örnek olarak verebiliriz.

De L'Amour, yazarın yarı felsefi yarı edebi bir dil kullandığı ve duyguların dalgalandırılmasının yaşandığı bir kitap. Stendhal, bu kitabı hakkında konuşurken her satırında ağlamak için yazmaya ara vermek zorunda kaldığını söylemiştir. Durum böyle olunca da kitapta duygu dalgalandırma anlam kazanıyor. İnsanı içine çeken *De L'Amour*'un en ünlü bölümlerinden birinde bahsedilen kristalleşme kavramı da bu dalgaların izini büyük ölçüde taşıyor. Bakın Stendhal bu kavramı nasıl açıklıyor:

"Kristalleşme yalnızca ağaç dallarına özgü değildir. Yaşadığı uzun kışın ardından, çırlıçıplak bir ağaç dalı olan insan, aşkı tanıdıktan sonra bin bir kristalle kaplanır. Doğadaki her şey daha güzeldir, sevdiği kişide fark ettiği her yeni özellik yeni bir kristaldir onun için; çok daha güzeldir, çok daha parlaktır. İşte kristalleşmiştir insan; fakat artık çok daha kırılığandır."

Bu kristalleşme durumu Stendhal'e göre aşkın aşamalarından biri ama bu konuya birazdan gelelim istiyorum. Çünkü önceliği *De L'Amour*'un diğer bölümlerinin üzerinden geçmeye ve bir insanın kristalleşmeden önce aşkın hangi aşamalarından geçtiğini görmeye vermek istiyorum.

De L'Amour'da Stendhal, aşkıdan deliye döndüğü bir kadına nesnel bir gözle bakmaya çalışıyor ve yeryüzünde aşktan daha güçlü başka bir duygunun olamayacağına, bu duygunun insan ruhunda geri dönülmez yaralar açtığına ve köklü değişiklikler yaptığını dikkat çekiyor. Yazarın bu büyük ve ulaşılmaz aşkın 1825'te ölmesi ise Stendhal'in onu ömür boyu kalbinde yaşatmasına ve bu aşkın bir saplantıya dönüşmesine sebep oluyor. Eserin ilk bölümünde Stendhal, aşkın çeşitlerini ve her çeşidinin ayrı bir dayanağı olduğunu anlatıyor. Sonrasında ise sıra aşkın aşamalarına geliyor. Aşkın aşamalarına değindiği yer, eserin ikinci bölümü ve Stendhal bu aşamaları şöyle özetliyor:

1. Hayranlık...
2. Onula olmanın büyük hazı: Ona öpücükler vermek, ondan öpücükler almak ne büyük zevk, vs. !
3. Umut...

Nitelikler incelenir bu evrede ve bir kadının olabilecek en büyük fiziksel zevk için kendisini vermesi gerekir. Kendini en çok sakınan kadınlarda bile umuttan anında gözler kızarır; tutku o kadar güçlü, zevk o kadar canlıdır ki çarpıcı görünümlerle kendini ele verir.

4. Aşk doğar...

Sevmek, tüm duyularla ve mümkün olduğu kadar yakından sevilen nesneyi ve bizi seveni görme, ona dokunma ve onu hissetme zevkine sahip olmaktır.

5. İlk kristalleşme başlıyor...

İşte beklediğimiz bölüm tam da burası. Bir insan nasıl kristalleşiyor? Her büyük aşkta insan, arzu ettiği kişiye fiziksel olarak sahip olmakla duygusal olarak sahip olmak ikileminde bocalarken birden kendini umut ve çaresizliğin karışımı olan aşk duygusunun içinde bulur ve hisler aşka dönüştüğünde ise insan bir kristale dönüşür. Stendhal'ın "kristalizasyon" diye adlandırdığı bu süreçle ilgili açıklaması ise şöyle:

"Bir aşığı yirmi dört saat düşünceleriyle baş başa bırakırsanız şu olacaktır: Salzburg'un tuz madenlerinde, terk edilmiş çalışma alanlarına kış soğğundan

kurumuş, yapraksız ağaç dalları atarlar. İki ya da üç ay sonra üzerleri pırl pırl kristalle kaplanmış dalları geri toplarlar. Küçük bir kuşun pençesinden daha ince bir dal bile, galaksilerce elmasın ısıtısıyla hayat bulmuştur. Dalın aslı artık tanınamayacak haldedir. Kristalizasyon dediğim şey, sevilenin mükemmelliğini kanıtlayan her yeni şeyden beslenen akli bir süreçtir."

6. Kuşku doğar...

Stendhal, insanın aşık olabilmesi için aşk duygusuna mutlaka kuşkunun da eşlik etmesi gerektiğini düşünüyor ve işte bu yüzden de aşkın bir sonraki aşamasının adı "Kuşku" çünkü Stendhal'e göre kuşku yoksa kristalleşme de yok. Umudun ortaya çıkışıyla aşkın ilk soruşluğundan kurtulan çiftlerin içine artık sevip sevmeme kuşkusu düşmüştür ve hayatın diğer zevkle-riyle ilgilenilmeye çalışılır.

7. İkinci kristalleşme başlıyor...

Fakat artık hayatın hiç zevki kalmamıştır ve bu aşamada tekrar kristalleşme başlar. Karşı tarafın kendisini sevdiği ve tüm güzelliklere sahip olduğu düşüncesine sığınarak ortadaki kuşku yok edilir. Fakat kuşku kalbe bir kez düştükten sonra artık eskisi gibi olamaz insan ve aşkın karşılıklı olduğuna dair kanıtlar görmek ister. Son tahlilde Stendhal'e göre bir-birle sıkı sıkıya ilişkili bu aşamalardan geçmeden aşkın aşk olması mümkün değildir.

Denemenin son bölümüne geldiğimizde ise Stendhal'in çok sevdiği bu kadına 1818 ile 1821 arasında yazdığı umutsuzlukla dolu 9 mektupla karşılaşırız. Kitabın geneline baktığımızda ise Stendhal'in aşk duygusuna bağımlı olduğunu hatta bu duygudan, verdiği tüm acılara rağmen hiçbir zaman kaçmadığını görebiliyoruz. Ki zaten anılarını özetlerken kendile ilgili söylediği şu cümleler de onun bu konuya nasıl yaklaştığını açıkça gözler önüne seriyor: "Benim normal halim, müziği ve resmi derinden seven mutsuz bir âşığındır. Hayal kurmak aralarında yapmayı en çok sevdiğim şey." Belki de edebi zenginliğini yaşadığı acılara ve kurduğu hayallere borçlu olan Stendhal'in, hayatına giren herkese teşekkür etmeliyiz zira onlar olmasaydı Stendhal de olmayacaktı. ■

Kırmızı ve Siyah
Henri Beyle Stendhal
Çev. Cemal Balı Akal
Helikopter Yayınları

İLHAM VEREN YAZAR SİNAN CANAN

Tuğba Coşkun

Bazı zamanlar üslup ve içeriğe dair duyduğum kaygı, çalıştığım işi yarım bırakmama sebep olacak kadar yoğun ve sürekli. Eger bir de bunun gibi bir tanıtım yazısı hazırlıyorsam kitap ve müellifi hakkında söylenenleri, onlarla ilintili kişileri, filmleri ve diğer eserleri derlemekle uğraşmanın yanı sıra yazar ve kitabı daireye dair bir jargon da oluşturmaya çalışırım. Ancak şimdi, tüm bunları hariç tutmamı ve düşüncelerimin üslup ya da içerikten, beynimde olanlara ya da beyne dair belki de ömürüm boyunca hiç bilemeyeceğim birçok ayrıntıya kaymasını sağlayan üç kitaptan bahsedeceğim size. Bu eserlerin en azından yazı alışkanlıklarını değiştiriyor olması da merakınızı körükler diye düşünüyorum. Belki Güray Süngü'nün "Her şey değişti o zaman. Hayatım değişti, ben değiştim." cümlesini bile haklı çıkarırız beraber.

Sinan Canan, kaos teorisine ve fraktallara özel bir ilgi duyan, fizyoloji doktoru ve kendi deyişiyle oldukça tutkulu bir bilim adamı. Ulaşılabilir olması onu yakından takip etmenizi ve kendisiyle kolayca iletişime geçmenizi sağlıyor. Üniversite topluluklarının konuşma yapması için en çok davet edilen isimler arasında. Kendisiyle aynı konuları yazan diğer doktorlara göre daha popüler olması, anlatma ve yazma takıntısından muzdarip olmasına bağlanabilir. Gayet mütevazı, samimi, nüktedan, incelikli bir üsluba da

sahiptir zira yapılan haksız eleştirilere dahi sabırla ve uygun bir dille cevap vermediği görülmemiştir.

Kimse'nin Bilemeyeceği Şeyler, yazarın tutkularını ele verip gün yüzüne çıkaran kitaplarından biri. Sinan Canan'ın anılarıyla beslendiğinden eser için otobiyografik bir yanı var da diyebiliriz. Yazar bu çalışmada, belki de hayatındaki hiçbir şeyi ciddiye almayı dahi becerememiş bizlere, bilincimize dair incelikli hususları akıcı bir dille ve örnek olay yönteminden yararlanarak anlatır. Dil bahsiyle başlayan kitapta, söylemler Alev Alatlı ve Oktay Sinanoğlu'nun düşüncelerinin destekler niteliktedir. Dilin bilinç ve sosyolojiyle ilişkilendirilmesi okuyucuyu şimdiye dek aklına gelmeyen bilgilerle nasiplendirir. Yazarın, kendi alanıyla ilgili terimleri köken itibarıyla inceleyerek farkındalık ve toplumsal bir şuur yaratma çabasına girdiği de aşikârdır. Bu yüzden de Sinan Canan'ın disiplinler arası bir bilgi alışverişinde bulunduğunu söyleyebiliriz, kitabında da anlattığı gibi onun için kenar etkisinin vücut bulmuş hali diyebiliriz.

Kitabın ikinci bölümü Sinan Canan'ın çalışma alanından aşına olduğumuz bilimsel denemelerden oluşur. Yazar, oldukça sade bir dille yazdığı *Kimse'nin Bilemeyeceği Şeyler*'in ilgili bölümlerinde, evrime dair kalıp yargılarınıza çelme takan cesur açıklamalarda bulunur. Meseleyi evrim, İslam ve Kur'an

boyutuyla inceler. Başlıkları okumaya başladığınızda içinde itirazlar kopsa ya da inancınızda çatışmalar baş gösterse de sayfaların ilerlemesiyle konuya biraz daha vakıf hale gelirsiniz. Mevzunun tasavvuf boyutunu da bu bölümde irdeleyen Canan; hayret, anı yaşama, bilmek ve değişim bahisleri üzerinde de ayrıca durur. Bu yüzden de bölüm için kitabın araştırma ve daha çok okumaya sevk eden en dinamik bölümüdür demek yanlış olmaz. İlgili başlıkların uyandırdığı merakı doyurmak adına Kemal Sayar'ın *Yavaşla* ve Eckhart Tolle'nin *Şimdinin Gücü* kitaplarını da okuyabilirsiniz.

Eserin son parçasıysa matematiğe ilgi duyanların dikkatini çekecek meselelerle bezenmiş. Kaos ve fraktal geometrinin sevdalısı az olduğundan bu bölümü okumanız için fazla ısrarcı olmayacağım ama madenin ve doğanın dilini anlayabilmek adına bu başlıklara en azından birkaç dakika olsun göz gezdirmenizi tavsiye ederim. Bölüm görsellerle desteklendikten sadece bu kadar seyir bile merakınızı gıdıklayacaktır zaten.

Yazarın, öncelikle eğitimcilerin okuması gereken bir diğer kitabıysa *Değişen Beynim*. Sinan Canan, ilk bölümlerde beynin dinamiği, nasıl iletişim kurduğu gibi merak uyandırıcı konulara yer verir. Doğru bilinen yanlışları, beynin yetenek ve ilgilerimiz çerçevesinde değişimini okuyucusuyla paylaşıyor. Aylaklık yaparken mırıldanacak bir melodi bulamayanlar için, kendisinin de tutkunu olduğu müziğin beyinle olan ilişkisine, bilincinize yön vermenizi sağlayacak bir hassasiyetle değinir. Bu bölümde hayret etmeden okuyamayacağınız güzel ayrıntıların benzerlerini de *Müziğin Etkisindeki Beyin* isimli eserde bulabilirsiniz.

Kitabın diğer bölümlerinde duyu organları, tıp tarihinde dönüm noktası sayılabilecek vakalar işlenir. *Bağımlılık Beyindedir* ise yakamıza muska diye takmamız gereken bir başlık. Sinan Canan bu bölümde kalemini sosyal medya bağımlılığından, madde bağımlılığına kadar her şeye değdirir. Bağımlılık mekanizmasının nasıl çalıştığını ve bu mekanizmayı nasıl doydurduğumuzu ya da niçin doydurmamamız gerektiğini anlatır. Sadece bilimsel değil sosyolojik tespitleri sayesinde de geniş bir perspektifle konuyu incelemenizi sağlar. Öz eleştiri yapmanız ve mevzuya dâhil olmanız gerektiğinden de bittikten en çok üzüleceğiniz bölümlerden biridir bu. Kitap, üç boyutlu filmler, sanat, örüntüler ve akış hakkında bilgi vererek sonlanır. Okumanız bittikten sonra Karaismailoğlu'nun *Kadın Beyni Erkek Beyni* isimli eserini incelemenizi de öneririm.

Yazarın fırından yeni çıkan kitabıysa *Unutulacak Şeyler*. Şiir yazamadığı için kitap yazdığını söyleyen Sinan Canan, okuyucusunu mektubu andıran samimi ve şiirsel bir girişle selamlar. Diğer kitaplarına

nazaran daha edebi diyebileceğimiz ve muhteva olarak da vicdani meseleleri sırtlanan eser, yeni dünya düzeninin getirdiği sorumlulukları güzel bir ciddiyetle ıcr eder. Yazarla birlikte düşünmek isteyenler için davetیه hükmünde sayılabilecek kitap, eğitim sisteminde dair fikirler Nurettin Topçu'yu da yâd ettirir.

Kitap; sekülerizm, siyaset, zulüm, savaş gibi oldukça ciddi konulara değinir. Düzgün bir bakış açısı kazanmanıza ve ona ayar vermenize yardımcı olur. Bu eserin bilimsel anlatımın dozunu biraz düşüren Canan, tercihi tasavvufi bir bakış açısından yana yapar. Bu yüzden sadece son kısmıyla diğer kitaplarına benzeyen eser için; dimağınızda değişik bir tat bırakacağı söyleyebiliriz. Yazar, sorumluluk ve iyiliği emretme bilincinin vücut bulmuş hali olan kitaptaki başlıkları ayetlerle destekler, onlara Allah'ı hakem kılar. Okuyucusunu bilim ve inanç dilemmasından kurtarır. Özeleştirel bir dil kullanması ve acıyan her meseleye pansuman yapmasıyla sempatinizi ve kitabın etki katsayısını artırır. İnanç, İslam, misyon gibi ağırbaşlı konulara da kült eserlerden örnekler vermesi kitap boyunca sıkı bir okuma listesi hazırlamanızı sağlar. Sinan Canan'ın önsözde attığı idrak tohumları, kitabın sonlarına doğru filiz vermeye başlar. Meyvelerini toplamaksa uygulamaya geçmenize bağlı. Soru cevap şeklinde ve söyleşi tadındaki eser, Sinan Canan'ın en çok sevilen çalışması olacağı ve başucu kitapları listesinde üst sıralara yerleşeceği benziyor.

Yazarın kitaplarıyla kütüphanenizi zenginleştirdikten sonra, hikâyesine dair ayrıntıları *Değişen Beynim*'den öğrendiğimiz, Sinan Canan ve ekibinin öğretme aşkından mamur [n] Beyin sitesini ve dergisini de inceleyebilirsiniz.

Bilime, insana, doğaya dair ilgi beslemiyor ve yaratılanlar karşısında hayrete düşmüyorsanız Sinan Canan ve başarılı çalışmalarının dikkatinizi çekeceğini hiç sanmam. Ama merakınızın gölgesi dahi bu konular üzerine düşmüşse ya da Doctor House gibi dizileri bir kez olsun tecessüsle seyretmişseniz yazar için yeni dünyalara aralayan bir kapı diyebilir, kitapları içine okuduktan sonra memnuniyet içeren cümleler kuracağınızın garantisini verebilirim. ■

Kimsenin Bilemeyeceği Şeyler

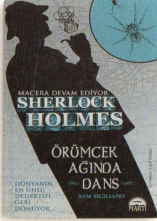
Değişen Beynim

Unutulacak Şeyler

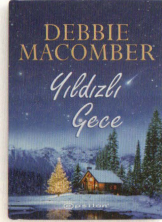
* Sinan Canan, Tuti Kitap

GENÇLİK BAŞIMDA DUMAN

Aslı Tunç

Sherlock Holmes
Örümcek Ağında Dans
Sam Siciliano
Çev. Ugur Mehter
Marti Yayınları

Yıldızlı Gece
Debbie Macomber
Çev. Kübra Tekneci
Epsilon Yayınları

O bir fenomen!

Sherlok Holmes, tüm zamanların en çok sevilen ve maceraları beyaz perdeye en fazla taşınan efsanevi dedektif. Tam tamına 304 kez! İlk öykülerinin 1891 yılında yayınlanmaya başladığını düşünürsek, bugün neredeyse 125 yaşında ve hala ilk günkü kadar popüler. İsmi anıldığında ilk akla gelen piposu, şapkası ve bastonuyla Victoria dönemini çok iyi yansıtan bir ikon olduğunu söylemek de mümkün.

Holmes, yalnızca kıvrak zekâsı, güçlü gözlem yeteneği ve kendine özgü stiliyle değil, birbirinden bağımsız pek çok konudaki müthiş birikimiyle de hayranlık uyandırıyor. Kriminoloji, psikoloji, felsefe hatta jeoloji hakkındakiengin bilgileri serüvenin hiç beklenmedik bir yerinde karşınıza çıkıp sizi şaşırtıyor.

Sherlok Holmes, Martı Yayınları'ndan çıkan "Örümcek Ağında Dans" kitabı ile, hayranlarını bir kez daha yeni bir maceraya sürüklüyor. Sam Siciliano imzasını taşıyan yeni öykü, bir davette ortaya çıkan esrarengiz bir çingenenin etrafına lanetler savurması ile başlıyor. Bu gecenin ardından, davete katılan herkes gibi başına tuhaf şeyler gelen Donald Wheelwright çareyi işin uzmanına başvurmakta buluyor.

Holmes, örümcek korkusu olan Wheelwright'a gönderilen kanla yazılmış mektubun gizemli perdesini aralarken, okurları da bir başka heyecanlı serüvene ortak ediyor.

Aralık ayı deyince yılbaşı temalı kitaplara bir göz atmadan olmazdı. Yılbaşı kitaplarını düşündüğümde benim aklıma gelen ilk isim Debbie Macomber. Çünkü yılın bu zamanları için heyecan duyan ve bu döneme özgü hikayeler yazmayı çok sevdiğini belirten yazar için her sene bir yılbaşı öyküsü yazmak keyifli bir ritüel haline gelmiş durumda.

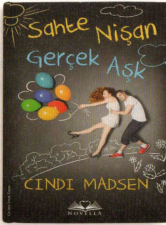
Yıldızlı Gece kitabının giriş kısmında yılbaşı öykülerini çok önemseydiğini, ilk kez bir yılbaşı kitabı sayesinde tanıştığı yeni okurların, sonrasında diğer kitaplarını da okumak için hevesli olduklarını söylüyor.

Yıldızlı Gece, yazarın baş döndürücü güzellikteki kuzey ışıklarını izleme şansı yakaladığı ve en sevdiği yer olarak tanımladığı Alaska'da geçen sıcak bir aşk öyküsü.

Çalıştığı gazetede ki işinden son derece mutlu olan Carrie için iki seçenek vardır. Ya ailesinin yanına dönecek ya da kariyerinde yeni fırsatlar yaratmak için başka bir yol arayacaktır. Bu ikilemi yaşarken gelen ilginç bir teklifi hiç düşünmeden kabul eder.

Kendisine hiçbir şekilde ulaşamayan, insanlardan ve özellikle de kadınlardan uzak duran ünlü yazar Finn ile bir röportaj yapması istenmiştir. Bu teklifi kabul ettiğinde, henüz hem kendisinin hem de Finn'in hayatının bu görüşme ile değişeceğini bilmiyordu...

CİNDİ MADSEN UYKUSUZ GECELERLE BAŞLAYAN YAZARLIK SERÜVENİ

Sahte Nişan Gerçek Aşk
Cindi Madsen
Çev. İrmak Taştan
Novella Yayınları

Küçük mutluluk oyunları oynamayı kim sevmeyiz? Peki ya bu oyun gerçeğe dönüşmeye başlarsa işlerin seyri aniden değişir mi?

Çok yakın arkadaş olan Dani ve Wes kafa kafaya vererek bir süreliğine kendilerini nişanlı olarak tanıtmaya karar verirler. Böylece Wes, kız kardeşinin düğünü için ona eşlik edecek birine, Dani'de çalıştığı şirketin davetine birlikte gideceği aklı başında bir partnere sahip olacaktır. Acaba sahte bakışlar, yalancı öpücükler ve derin bakışlar hiç beklenmedik bir aşkı filizlendirebilir mi?

Aşk ve Diğer İmkânsız
Kelimeler
Erin McCahan
Çev. Gamze Bulut
Pegasus Yayınları

İnsan bilmediği bir dilde kendisi Olabilir mi?.. Peki ya Aşık Olabilir mi? Kalbiniz çeviriye kurban giderse ne olur? Arka kapak yazısı oldukça merak uyandırıcı.

On altı yaşındaki Josie pek çok lisan bile de aynı dili konuştuğuna inandığı sadece iki kişi vardır. Biri en yakın arkadaşı Stu, diğeri de ablası Kate'dir. Kate evlenmeye karar verdiğinde, Josie onun hayatının hatasını yaptığı düşünür. Onu bu fikirden vazgeçirmeye çalışırken bir taraftan da gerçek aşkı merak etmeye başlayacaktır.

Mehmet Ali & Akşamefası

Hayalperest bir yazarla tanışalım. Cindi Madsen.

Hayal dünyası geniş olmadan yazı yazabilmek, hele ki dünya çapında ses getirecek romanlara imza atabilmek mümkün müdür diyebilirsiniz? Haklısınız da ama son dönemde genç yetişkin romanları ve romanizmle örülü öyküleri ile oldukça ilgi çeken Cindi Madsen'in yazarlık serüveni alışlageldik hikayelerden biraz farklı. Onun yazmaya başlamasındaki en büyük etken, çocukluğundan beri gözlerinin önünde beliren kocaman bir hayaller dünyası.

Madsen, uyku sorunları yaşadığı dönemde kafasında kahramanlar yaratıp, onları belli bir kurgunun içine oturtmaya ve her gece kaldığı yerden, aynı kurguya eklemeler yapmaya devam etmiş. Böylece zihninde beliren ufak bir öykü, her gün daha da genişleyip yeni kahramanlar ve olaylarla zenginleşerek uzun bir öyküye dönmeye başlamış.

Üç çocuğuyla birlikte Colorado'da yaşayan yazarın, ciddi anlamda yazmak için odaklanması ise ilk çocuğunun dünyaya getirdikten kısa bir süre olmuş. Bebek sahibi olmanın dünyanın en zor işlerinden biri olduğunu belirten Madsen, o dönemde sadece kendisi için yapabileceği ve mutluluk kaynağı olacak şeyin yazmak olduğunu düşünerek yazı masasının başına oturmuş. Her zaman bir yazar olacağını biliyordum dese de sanırım bazen bir yola baş koymak için, gönül rahatlığıyla "işte şimdi doğru zaman" denilen anı beklemek gerekiyordu.

Her fırsat bulduğunda bilgisayarın başına oturduğunu belirten yazar, yarattığı kahramanlarla arasında tutkulu bir bağ olması sebebiyle kendini bir çılgın olarak tanımlarken, eklemeyi ihmal etmiyor; "Eğer böyle bir tutku olmasaydı çok daha çılgın biri olabilirdim..." ■

Cindi Madsen

İNSAN İNSANIN YURDUDUR

Alev Karakartal

"Bazı insanların özgeçmişleri vardır, bazılarının da hikayeleri. Sen, hikayesi olan birisin. Onu anlat." demişti bir arkadaşım, yıllar önce. Yazı yazma meaisinin başlarındaydım henüz, özgeçmişimi parlatmakla meşguldüm sanırım biraz da. Hadi itiraf edeyim, biraz da çiğdim. Kulak asmadım. Aradan geçen yıllar ve gittiğim, gidip de döndüğüm, hiç uğramadığım, dehlizlerinde kaybolduğum yollar her seferinde beni ona çıkarınca, anladım. Kendi hikayesine çalım atanın afili gollerini para etse de, tribünün kalbine değmiyor.

Bu yüzdendir Britanyalı yazar Michael Morpurgo'ya aşinalığım. Büyükannesinin inanılması güç, mucizevi hikayesini, yani ailesinin, yani kendi hikayesini, 'ait olduğu yer' metaforu üzerinden, yıllar sonra anlatmaya girişmesini en içimden bilmem.

"Büyükanнем çok çok uzun yıllar önce, kıyruğu yerine iki ayağı olan bir denizkızı gibi, bir gün pat diye denizden çıkarmış. O zamanlar yaklaşık olarak on iki yaşında gibi görünüyormuş; ama kimse bundan emin olamıyormuş çünkü onun kim olduğuna ya da nereden geldiğine dair en ufak bir ipucu bile yokmuş. Neredeyse aklıktan ölmek üzere olan ve yüksek ateş yüzünden yarı deli haldeki bu kız, sadece tek bir kelime söyleyebiliyormuş: Lucy"

Böyle başlıyor Ay'a Kulak Ver adlı son çocuk/gençlik kitabı Morpurgo'nun. İyi ki öyle zira savaş, aidiyet, taraf olmak ya da tarafsızlık, biz ve öteki gibi önemli meseleler, sadece çocuklukta karşılıksız, çoğunlukla gençlikte anlamsız... Bu nedenle de ağırlıklı olarak bir çocuğun gözünden, başına gelen trajediyi katmerli hale getiren tüm bu kavramların sorgulanması daha bir kıymetli hale geliyor. Bir de hatırlamak meselesi var ki, işte o da yüzleşme ve hesaplaşma çağrışımlarıyla biz yetişkinlerin derdi... Her yaş grubuna yazabilmenin güzelliği olsa gerek; Morpurgo, bir mucizevi kurtuluş hikayesinden, güçlü bir sorgulama metni çıkarabiliyor.

Birinci Dünya Savaşı yılları. 1915'in Mayıs'ında, New York'tan Liverpool'a doğru yol alan yolcu gemisi Lusitania, Alman denizaltıları tarafından

İrlanda açıklarında torpillenerek batırılır. 18 dakika içinde sulara gömülen geminin yaklaşık 2 bin yolcusundan sadece 700'ü kurtulacak, bunlardan birinin öyküsü, 100 yıl sonra Ay'a Kulak Verenler'e adanacaktır.

Hikaye, Britanya'nın güneyindeki Scilly adalarında yaşayan Alfie ve balıkçı babası denize açıklıkları günlerden birinde, terk edilmiş St Helen's adasında ölmek üzere olan bir kız çocuğu bulduklarında başlar. Savaşın dünyanın kıyısındaymış gibi görünen bu küçük ada topluluğuna bile çoktan ulaştığı, ada halkının da ağır kayıplar verdiği günlerde... Çocuğun ağzından çıkan tek kelime Lucy olunca, ona bu şekilde seslenmeye başlayan ada halkının, kızın kimliği hakkında sorgulamalara, hatta suçlamalara sıçraması zor olmaz. Alman mıdır acaba küçük Lucy? Almancadan başka bir dil bilmediği için mi konuşmuyordur? Giderek iyileşmesine rağmen, neden kimseyle iletişim kurmuyordur? Yarnında bulunatı battaniyenin üzerindeki Alman markası da işleri kolaylaştırmaz.

Onu sahiplenen Alfie ve ailesinin sevgisi, en çok da şefkatli sabrı sayesinde, müzik ve resim konularında son derece yetenekli olduğu ortaya çıkan Lucy'nin "düşman" olma ihtimali yeterince zorlayıcıdır aslında. Kim olduğunu ve nereden geldiğini hatırlayamaması bir yana, bir de muhtemelen disleksi olmasından mütevellit okuma yazma konularında yaşadığı sıkıntı, yaşadığı büyük travmanın etkisiyle dışı kapalı tavırları, özetle farklılıkları, adanın hepsi de erkek erk sahiplerince meydan okuma olarak algılandığına başına gelenlerle, dünyanın kıyısında olsanız da "insan insanın nasıl cehennemi olur" konulu bir laboratuvar deneyine dönüşecektir.

Tıpkı Alfie'nin ada halkının Budala Billy olarak adlandırdığı, kendi Define Adası'nın peşine düşen münzevi dayısı gibi... Aslında yazarı biraz taniyanların yakından bildiği toplum dışı, deli, hiç değilse tuhaf olarak nitelenen "daimi öteki" kadrosunun baş oyuncusu; vasatın, kendine benzemeyen, "başka türlü bir şey" in mümkün olduğuna inananın hayatı üzerindeki can yakıcı hakimiyetini, sadece kendi olarak hatırlatırken, yine tanıdık sulara kulaç atarız.

Tüm kitapçılarda
ve marketlerde!

Neyse ki, insan insanın sadece kurdu değil, yurdu-
dur da. Kendinize yurt edinmek isteyebileceğiniz,
ruhları parçalanmış "bizim" kahramanlarla uzak-
lardaki annelerin "öteki" canavar oğulları arasında
bir insanîyet bağı kurmaya çalışan, hikâyesinin sağ-
duyu ve vicdanı Dr. Crow gibileri de (iyi ki) vardır
dünyada. Ya da belki de kitabın en güçlü karakteri,
kocaman kalbi ve ne olursa olsun sevdiğilerine sahip
çıkan dik başlı kişiliğiyle, bir şifacı gibi dokunduğu
her şeyi iyi ve güzel kılan anne Mary Wheatcroft'a
benzeyenler. Despot okul müdürleri ve bağınaz din
adamlarına rağmen, düşman ve canî olarak kodlanan
Alman askerlerini tıpkı kendileri gibi, yani seven,
korkan ve kafası karışmış bir kişi, bir oğul, bir insan
gibi görmeyi nihayet başarabilen ada halkıysa, insa-
nın kendini temiz çekme potansiyeline dair umudun
simgesi oluverir.

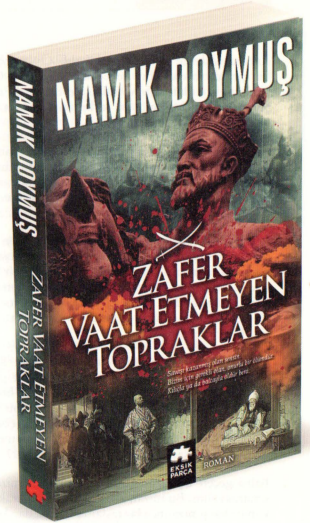
Bir savaş dönemi çocuğu olan ve ürettiği 100'ün üze-
rindeki eserinin çoğunda bu izleği takip eden Michael
Morpurgo, parlak özgeçmişini kişisel hikayesiyle taç-
landırırken, "Herkesin ait olduğu bir yer vardır" di-
yor. Gerçekten var mıdır, soru ortada, yanıtlarsa her
bir okuyucunun kendi hikâyesinde.

Bizatihi Ay'ın kendisi, Mozart, özellikle de 11. Sen-
foni'sinin *Andante Grazioso* bölümü, piyano, öz-
gür at Peg ve *Define Adası'nın* Hispaniola'sının da
kayda değer roller üstlendiği *Ay'a Kulak Ver*, Mor-
purgo'nun sinema ve tv filmi haline getirilen diğer
eserleri gibi, son derece sinematografik sahneleri ve
başarılı dramatik örgüsü ile ödülleri bir tane daha
ekleyeceğini vaat ediyor. Ah bir de "uğursuz kara
kedi" hurafesine katkı yapmasa, bu şahane canlılara
haksızlık etmeseydi. ■

Ay'a Kulak Ver
Michael Morpurgo
Çev. Arif Cem Ünver
Tudem Yayınları

Mehmet Ali & Akşamsefası

**Savaşı kazanmış olan sensin.
Bizim için gerekli olan,
onurlu bir ölümdür.
Kılıçla ya da baltayla
öldür beni.**

ÇOCUKLAR İÇİN KONSANTRE EDEBİYAT

Ümit Yaşar Özkan

Andrea Valente'nin *Bir Dakikalık Öykücükler*'ini bir çırpıda büyük bir heyecanla okudum. Gianni Rodari'nin Telefonda Masallar ve Bernard Friot'un Şişşak Hikâyeler'i gibi bu kitap da çok kısa öykücüklerden oluşuyor.

Çok kısa öyküler yazmak ciddi bir edebi hüner istiyor. Olaylar en fazla bir iki sayfada olup bitecek. Kurgu tıkr tıkr işleyecek. Öykünün tadı okurun dimağında kalacak. Rodari, Friot ve Valente, bu işi büyük bir ustalıkla yapıyorlar.

Rodari'nin *Telefonda Masallar*'ını okurken onun türler arasında usta bir cambaz gibi dolaşmasına hayran olmuştum. Bir bakıyoursunuz size bir bilim-kurgu masalı anlatıyor. Bir anda okul derslerinin yenilip içilebildiği bir gezegene ışınlanıyorsunuz. Hemen sonraki hikâye absürt bir masal da olabilir felsefi bir mesel de.

Friot da türler arasında parendeler atıyordu. Baş roldeki dedektifin pire olduğu iki sayfalık bir polisiye nefes nefese okunmaz mı? Ya da düşünün bir sayfa süren küçücük bir hikâye okuyacaksınız, bu hikâye inanılmaz hüzünlü olacak, aynı zamanda çocuk ve ebeveyn ilişkileri üzerine vurucu bir alt metne sahip olacak. Buna şapka çıkarılmaz da ne yapılır?

Bahsi geçen üç kitaptan eksik olmayan mizahı da unutmayalım. Bu mizah zekice bir ironi olarak da çikabilir karışmıza ince bir taşlama olarak da. Ama her zaman çocuk enerjisiyle dolu fıkır fıkır çocukça bir mizahtır bu. Rodari'nin Brif Bruf Braf'ı unutulur mu?

Küçük okurların okuma alışkanlıklarına dair genellemeler yapmak zor. Kimi sayfalara süren bir seriyi büyük bir iştahla okuyabilirken kimi için kitabın kaç sayfa olduğu çok önemlidir. Sayfa sayısı ve metin uzunluğunu bir sorun olarak gören çocuklara okuma alışkanlığını kazandırmak için çok kısa hikâye ve masallar bir çözüm olabilir. Kolay okunabiliyor olmaları bu metinlerin kolay tüketilebilir olduğunu göstermez. Saydığımız yazarların hikâye ve masalları çocuklara bir çeşit konsantre edebiyat tecrübesi yaşatır. Hikâye zihinde bir havai fişek gibi patlar. Bu roman okumaya benzemeyen başka türlü bir edebi tecrübedir. Belki de çocuklar bu metinler sayesinde imkânlarını ve tadını keşfederek hikâye

okuma alışkanlığı da kazanacaklardır. Neticede bir metni cazip ve değerli kılan onun uzunluğu ya da kısalığı değildir, bu çok kısa hikâyeler her yaştan okura bu seziyi kazandırabilecek bir nitelik de taşıyorlar.

Bir öğretmen olarak meslektaşlarıma da küçük bir tüyo vermek isterim: Çok kısa hikâyeler çabucak okunabildikleri için kısacık bir hikâye okuyup dersin kalan kısmında bu hikâyecik üzerinden okuma ve yazma çalışmalarını yapmak mümkün. Çocuklardan çok şaşırtıcı geri dönüşler alacağınızı garanti ederim.

Andrea Valente'nin öykücükleri şaşırtıyor, güldürüyor, eğlendiriyor. Beyindeki gri hücreler için bir şenlik, hayal gücüne parlak bir cila adeta. Valente'de bir Ezopluk var ve zaman zaman Ezop'a doğrudan selam da çakabiliyor (Bkz. Tilki ve Üzümler masalını okuyan tilki, tilki ve üzümler masalı). Öykücüklerin kahramanları salyangozdan tembel hayvana kadar hayvanlar ama Ezop yakıştırması yapmanın sebebi bu değil, öykücükler masal/mesel tonu taşıdıkları için hikmet içeriyorlar tıpkı Ezop masalları gibi.

Rodari, Friot ve Valente'yi döne döne okumaya devam edeceğim, her seferinde kahkahayla ve şaşırarak: Bu şenlik iki kapak arasına nasıl sığabiliyor?

Bir Dakikalık Öykücükler
Andrea Valente
Çev. Afa Sivas Gülçur
Kelime Yayınları

BARİ HERKESİN ANLADIĞI DİLDE HORLAMAYI BAŞARALIM!

Adnan Saraçoğlu

Bir insanlık resmi çekmek istediğinizi düşünün ve bu resmi çocukların da beğenmesini hedeflediğinizi, içinde nelerin, kimlerin olmasını istediniz ve hangi tonlarda yazmak istediniz bu ılık yazısını? “Sahi mi Susam” bu faraza insanlık resminin Ahmet Önel tarafından çekilmiş ve sayfaya kitaba bürünmüş hali. Bir İzlanda sagası ya da Tolstoy romanındaki kadar olmasa da epeyce karakterle karşı karşıyayız üstelik her birinin normale gazezi var!

Semitik geleneği mi selamlamak istediniz alın size hergün gemisini yontup duran zamane Nuh’u, güya aynı dili konuşan aynı kültür içindeki insanlardan gına mı geldi; hergün ayrı bir dili konuşarak günü karşılayan yüz kiloluk Elmacık verelim. İnsan hayvan ilişkilerinin iki yüzünü de göstermek mi dilerdiniz; evinde beslediği Gana adındaki filin arkadaşı insan Ekvator ne güne duruyor? Gastronomi dehâsi olmasına rağmen yüz on bir basamağı çıkamayacağı için kuledeki işinden istifa etmeye çalışan Bay Topaç, bir büfeden dünyaya dikkat kesilen Şenlik Abı ve kızı altı kere yedi –afedersiniz- Gamzeli, orkestrasını kaybetmiş olan Bay Minör ile devam ediyor liste. İsimlere bunca yer ayırmamın nedeni Ahmet Önel kitaplarının tam da bu onomastik şölen özelliğiyle diğer birçok yazar ve kitaptan ayrılıyor olması. İsimler hem ironiyi hem medeniyet kodlarımızı hem de sosyal ya da siyasal bir alegoriyi yansıtabiliyor.

Metnin kolayca tefrik edilecek bir ağırlık noktası bir ana teması yok gibi, merkezi kubbeden daha çok tavana yayılmış küçük kubbecikleri tercih eden benim gibi biri için bu bir dezavantaj değil; karakterlerin, içinde gâh heybetle gâh şaşkınlıkla devinip durdukları küreleri ayrı ayrı takip etmek ve aile pozu verdikleri anlara dikkat kesilmek çok keyifli. Dil esprileri (yedi kere dokuz? Mışıl! diyecekti. On kere dokuz? Hor! diyecekti bu kez de) mantık oyunları (bana anlatılmayanları biriktiriyorum) bilinç akışı tekniğini çocuksu bir espiye harika bir şekilde uyarladığını düşündüğüm –mış gibi yapmalar, düşünmeler, hayale kapılmalar belirsiz parantezler, kitabın dünyasını çocuklar için de kocaman kocakocaman bir şenliğe dönüştürüyor.

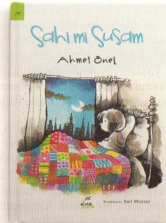
Şehrin canavarca genişlemesi, kulelere asansörlere mahkum olan hizmet sektörünün asıl kaynağı olan

insana sırtını dönmesiyle hezimet sektörü olayazması, sömürülmüş koca kıta Afrika’nın Gana isminde bir fil olarak küçük bir apartman dairesine sıkışması, muhtemel bir tufan arefesinde canlıları kurtarma misyonuna sahip olan Nuh kişinin ne yapacağını bilemez halde didinip durup gözleri bulutlara endekslı evham biriktirmesi, aynı apartmanda yaşayan (Uzay Apartmanı) ayrı derterle savrulan kerli ferli insanların muhtemel dayanışmayı sağlamamaları, gözümüze sokmaksızın karamsar bir tablo çiziyor.

Karanlığın değilse bile griliğin biraz daha dağılması ve renkli tonların sahnede yer bulması için önce şehre bir sirkın gelmesini sonra , ne kadar çabalasa ve yetişkinlere saflığı ve merakıyla hocalık yapsa da yalnız ve boynu bükük kalan Susam’ın çocuk arkadaşlarına kavuşmasını bekleyeceğiz.

Matematik öğretmenin icad etmeyi planlayıp durduğu şekeri hiç tükenmeyen sakızın zaten bize baştan bahsedilmiş olduğunu, onu çürütmek için birbirimizi biraz daha dikkatli dinleyip biraz daha özveride bulunmamızın yeterli olduğunu hiç almadığımız not defterimize de yazalım.

Sahi Susam!

Sahi mi Susam
Ahmet Önel
Elma Yayınevi

Mehmet Ali & Akgamsefası

AKLINDAN DÜŞÜNCELER GEÇEN ÇOCUK

Rabia Gülcen Kardaş

Bazen siz de kafanızın içinde hiç susmayan biri olduğunuzu düşünür müsünüz? Diline bir şarkı takıldığı zaman durmadan onu söyleyen, bazen felaket tellallığı yapan ama bir şekilde hiç susmayan biri... *Aklından Düşünceler Geçen Çocuk* basit ama anlamlı ve bizi sonra olacaklar hakkında heyecanlandıran bir girişle başlıyor. Beraber okuyalım:

*Rosalinde'nin çorabında delik var
Rosalinde'nin dizinde sarğı var
Rosalinde'nin elinde uğurböceği var
Rosalinde'nin boynunda kolye var
Rosalinde'nin aklında düşünceler var*

*Anne çoraptaki deliği görüyor
Baba dizindeki sarğını
Kedi elindeki uğurböceğini
Büyükanne boynundaki kolyeyi
Ama aklındaki düşünceleri kimse görmüyor
"Böylesi daha iyi" der Rosalinde*

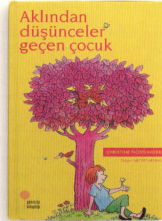
Düşüncelerimizi kimse göremiyor ama onlar her zaman yanımızda. Ve aslında atacağımız adımları onlar şekillendiriyor. Küçük bir kızken bile. Kitap seviz hikayeden oluşuyor. Okula giderken uyanmakta zorlanan, bir şeyler kaybolduğunda ona sorulan, en yakın arkadaşla ile kavga eden ama barışabilen küçük kız Rosalinde ve bu seviz hikayede onun sıradan günlerine, aklından geçen düşüncelere tanık oluyoruz. Bu düşünceler kimi zaman fantastik bir sırayla bizi alıp götürse de hiç öyle aman aman solduğumuz atmosferden uzaklaşmıyoruz. Rosalinde aşağıda aslanlar beklerken ip üzerinde yürüyorken bile, sınıfa geri döndüğümüzde nerede olduğumuza dair şaşkınlık yaşamıyoruz. Bu sanırım iyi bir kurgu, metnin ayaklarımızı biraz yerden kesmesi ama bütünü aklımızı başımızdan almaması ile ilgili.

Rosalinde bazen hırçın, huysuz davranıp, pekala küfür sayılabilecek sözler ediyor. Hatta bir yerdeki tannim -polisler ve uzun bacaklar hakkındaki içimdeki kırmızı lambayı yandıracaktı nerdeyse! Bir çocuğun hayatında maalesef bu ve benzeri tanımlar, olaylar var muhtemelen ama bir çocuk kitabında olmalı mı emin değilim. Bir diğer mevzu ise Rosalinde'nin kendi ölümünü çare olarak düşünmesi oldu. Annesinin ona "manyak mısın, delirdin mi!" babasının "Sabah sabah senin gibi zehir saçan korkunç cüceler de hiç çekilmez" dediği bir gün öyle üzülmüştür ki, ailesinin

aklını başına getirecek tek şeyin ölüm olduğunu düşünür. Bu hikaye çokça ünlem işareti benim için.

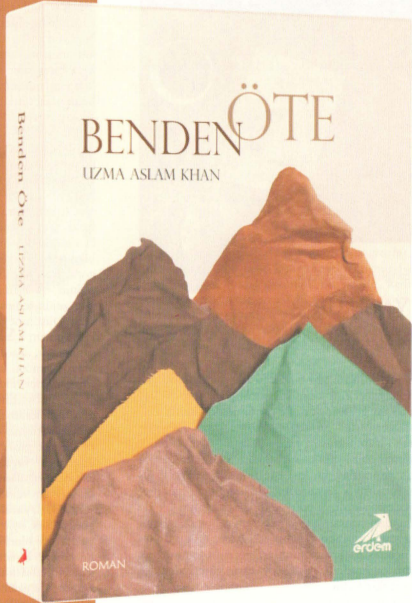
Pembe yapraklı ıhlamur ağacı yani Rosalinde (çünkü Rosa pembe demek.. linde de ıhlamur ağacı) toplumsal cinsiyetçilikten şikayetçi. Sınıfta herkes "ilerde kızların farklı meslekleri olacağını söylüyor: Öğretmen, hemşire, kuaför, satış elemanı, sekreter, çocuk doktoru..." Fakat Rosalinde bu meslekleri seçmek istemez. Çünkü Rosalinde bir kaleci olmak istiyor. Kızlara sadece bazı mesleklerin uygun görülmesi ve erkeklerin zeka, güç vs konularında onlara üstünlük taslamaları eleştiriliyor. Fakat yazar bunu yaparken bir yandan da kızlara layık görülen diğer meslekleri biraz hafife alıyor. Rosalinde büyük anne ve büyük baba ve kedinin de dahil olduğu bir ailede yaşayan tek çocuk. Kafasının üzerinde bir kuş yuvası (olduğuna dair hayali) var. Ve bu yuvada cıvıldayan kuşları... Büyüklelerin hayatı çelişki dolu, biraz sıkıcı, bol bol öğüt içeren bir hayat olsa da bu yaşta aklından geçen düşünceleri, hayalleri onun hayatını kolaylaştırıyor gibi.

Bol ödüllü, çok sayıda esere imza atmış Christine Nöstlinger Türkiye'de de azımsanmayacak bir okuyucuya sahip. Kitabı, yazarın "Lollipop" kitabını da tercüme eden Necdet Neydim Türkçe'ye kazandırmış. ■

Aklından Düşünceler Geçen Çocuk
Christine Nöstlinger
Çev. Necdet Neydim
Günışığı Kitaplığı

*Aşkın ve kültür çatışmasının
arasında kalan üç farklı hayat...*

erdemyayinlari.com

[/erdemyayingrubu](https://twitter.com/erdemyayingrubu)

[/erdemyayingrubu](https://facebook.com/erdemyayingrubu)

[/erdemyayingrubu](https://www.instagram.com/erdemyayingrubu)

Dağıtım: Sedir Yayınları A.Ş.
Telefon: 0212 486 34 00

kitap ve kültür derneği

"okumak yaşamaktır"

Seda Eroğlu | @oykuhane

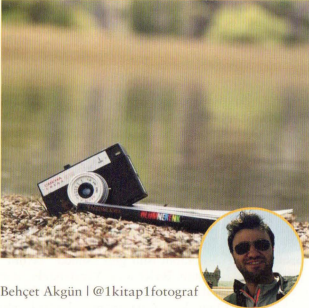
ŞU YAĞMUR BİR YAĞSAYDI...

Sonbaharın son rüzgârı birkaç kuru yaprağı havalandırmış, hayallerimle katıp karıştırmış, bir sonraki baharda tekrar görmek üzere çantamdaki kitabın arasına sıkıştırmıştı. “Şu Yağmur Bir Yağsa” dileğinde bulunan kitabın arasına ne de yakışmıştı hayallerim. O yağmur bir yağsa, sırlıklam olacaktıysa kaçışan yapraklar, bu kişi işte burada geçirecek olanın huzuruyla hayallerimi yüklenip yeni limanlarına yerleşmişlerdi. Şimdi yağabiliirdi yağmur. Ne de olsa bundan sonra ne yağacak zaman, ne de islana-cak yaprak kalacaktı. Yağmadı. Öylece dolup dolup kendi içinde patlayan bulutlar, gecenin karanlığına saklanıp kayboldu. Geriye bir yazarın yüreğinden dö-külen satırlar kaldı.

“Zaman” diyordu Kamil Erdem, “Kayıpların, kabırların, yazarların üstünü örter, tozlandırır sadece.” “Peki ya belirsiz bir umut, derin yazarların ince kabuklarının üstüne sürülmüş zaman merhemini etkinleştirebilir mi?” Her bir yaprağa kazıdığım umudum, hangi yitık mevsimde zamanın girdabından kurtulabilir? Ah yağ-mur... O yüce kelime “zaman”ın her bir harfine ayrı ayrı yüklenen anlam daha da derinleştirdi; sayfalar çevril-diğçe. Her bir hikâyede kahramanlar değişse de bütün hiç bozulmadı. Takvim yaprakları yırtılıp diğerleri gibi yok olmak için bir rüzgâr bekleyenlerin arasına ka-rışıkça masumiyetini zamanın bir hücresinde bırakıp

büyüyordu bedenimiz, kirleniyordu. Dünyasına yeni yeni kavramlar giriyordu. Eşitliğin, özgürlüğün neden kaçınılmaz olduğunu anlayamayanların bilinçlerinde bir fırtına yaratmak istiyorduk mesela. Sonra zama-nın arkasına sığınarak yok edilmeye çalışılan değe-rlerin birer numunesini kavanozlayıp zor günler için kimsenin ulaşamayacağı yerlerde saklıyorduk. Fırsat bulununca satılan her şey gibi eskinin manevi değerleri de satlıyordu. Sonra bir olağan dışılık, bilinmezlik, merhametsizlikle karşılaştığımızda anlıyorduk zama-nın bize ne hediye sunduğunu. Tüm kırıkların, yor-gunlukların gözlerimizde biriktirdiği ağır geçmişten, insanların kadir bilmzediklerinde, yokluktan, yoksun-luktan, birilerine inanmanın ve inanmanın utancın-dan anlatıp duranlarımız oluyordu bir de. Hele sevgi, belki de unutulması gereken eski, feodal bir yüz yıldır ki sonrası boş bir kalbi kimin neyle dolduracağı asla bilinmez. Oysa bazıları temiz kalpleri taa dışardan görebilme yeteneğine sahiplen, insancılığa olan has-retimiz, bir tatlı söze olan meylimiz masum bir çocu-ğun gülümsemesine olan hayranlığımızda kendini ele verir. Düşünmeye, konuşmaya, biriktirmeye, sevmeye, birbirimizi içinde sevinç uyandırmaya, kendimizi ta-sarlamaya, arada bir şiirin sesini duymaya elverişli ev arayışlarımızın karşılığını büyük kentlerdeki insanla-rın sohbetlerinde yer bulan büyük suskunluklar alınca anladık, söylediklerimiz ile söyleyeceklerimiz arasında gürültülü kalabalıkların gireceğini. Durmadan isteyen ve asla yetinmeyenlerin arasında hazan mevsimini id-rak etmek gibi bir şeydi bu. Bir de geçmişten medet ummanın faydasızlığı adımızı ve eserimizi sürdüre-cek olan oğullarımızın, adına zaman denen bu belirsiz kavram içinde bir belirsizliğe adım atışına, biraz sonra parlayacak olan yıldızları ilgisiz bir gözle nasıl görüyorsak öyle gören bir tavır takınmamızın en bü-yük sebebi olacaktı. Tüm bunlar neye benziyor biliyor musunuz? Binerce kuş padişahları Anka'yı bulmak için Hüdüh kuşunun kılavuzluğunda yola çıkarlar. Dağlar, denizler aşttıktan sonra kimileri yorulup geri dönerler, kimileri telef olur, kala kala otuz kuş kalır. Bunlar da istek, aşk, marifet, gönül tokluğu, tevhid, hayret ve yokluk vadilerine ecel terleri döker ek sınav veriler ve hakikat yolunun sonunda anırlar ki Simurg, yani hakikat kendilerinden ibarettir.

Şimdi bir yağmur yağsaydı... Camlardan düşerimi-zin, düşüncelerimizin resmini çize çize döküleydi... İşte o zaman sevgili Erdem, pencere önündeki sallan-an sandalyesinde arkasına yaslanır, kitabına kazıdığı dileğin gerçekliğiyle ve yüzlerce yürece bu yağmuru yağdırmış olmanın mutluluğuyla huzuru en derinle-rinde hissedirdi. ■

Behçet Akgün | @1kitap1fotograf

KELİMELERLE ÖRDÜĞÜNÜZ İLMEKLE, KİMİ İNFAZ EDECEKSİNİZ?

Kelimelerle ördüğünüz ilmekle kimi infaz edeceksiniz ya da ayaklarınızın altındaki tabureye tekmeyle hangi kelime atacak? Kelime; en acı veren silahtır. Hedefindeki kişiye ömrünün en büyük zulmünü yaşatabilir. İşte bu yüzden namlunun ucundaki de sıradan bir suçlu olmamalı. Niye böyle başladık? Keşke dünyadaki tek silah kelimeler olsa. Şu hale bakar mısınız? Evrende yaşayan bütün canlılar için ayrı ayrı silah var. Herkes muhatabına uygun silah seçme derdinde. Lakin sadece en akıllılar kendilerine silah olarak kelimeleri seçer. Çünkü önemli olan karşındakini yok etmek değil, onun içindeki belki nefreti, kirliliği belki de kendine olan karşıtlığı yok etmektir. Düşünsenize, bir ülke durup dururken neden başka bir ülkeye savaş açsın ya da niye bir insan her dedigine katılan bir kişiyle kavgaya etsin ki? Asıl mesele bu işte; karşıtlık. Silahları ateşleyen, kılıçları kınından çıkararak mesele. İşte böyle bir durumda ihtiyaç duyulan, diğer silahları saf dışı bırakan ve dünyada hedefini şaşmayan tek silah “Kelime”dir.

İçinde kelime olan her şeyin bir hedefi vardır. Eğer hedef değilseniz istediğiniz kadar okuyun isabet almazsınız. Her söz sadece muhatabına varır. Kelimeler, ruhu olan, karmaşık ve akıllı silahlardır. Bazen tesirini bir anda bazen de zamanla karışıp daha güçlü olarak çok sonra hissedersiniz. Aslında böylesi silahlara hedef

olmak da ayrıcalık katar insana. Kelimeyle muhataplık kavgada asil bir yere sahip olmak demektir.

Kelime güçlüyü daha da güçlendirir; zayıfı ise yok eder. Düşmansanız alelade değil en büyük düşman olmalısınız ki sizin için seçilen silah da aleladedikten uzak olsun. Bu yüzden güçlü devletler istila edecekleri ülkeye aralıksız kelimelerini yağdırırlar. O kelimeler evlere, ekranlara, tabelalara; en çok da gözlerle ve kulaklara düşer. Düştüğü yerde de tamiri çok zor enkazlar bırakırlar. Peki, ne yapmalıyız? Bu kelimelerden kendimizi nasıl koruyacağız? Yok mu bizim de kendimizi savunacağımız kelimelerimiz? Elbette var. Hem de tüm dünyayı hâkimiyetimiz altına alacak kadar kudretli kelimelere sahibiz. Sanırım sadece bu kelimeleri kullanabilecek yeterli sayıda kalifiye elemana sahip değiliz. Gençlerimiz çoğu zaman bizim kelimelerimiz karşısında hayranlık duyuyorlar fakat bunları nerede ve nasıl kullanacaklarını bilmiyorlar. Bunun da tek çaresi okumak. Bir neslin, kelimeyle olan mücadelesinde en güçlü yardımcısı okumaktır. Merak ederek okumak, eline geçirdiği kitabı ya da dergiyi kapağına bakarak veya etrafından duyduğu sözlerle bakarak değil de içine dalarak okumak.

Bir kelimenin gücü yalnızca etrafındaki kelimelerle fark edilir. Bu da kitap ve dergilerin yardımıyla olur. Vesselam bu dergi ve kitaplar okunduğunda da kelimeler güçlenir, gençlerimiz o beklediğimiz donanıma sahip olur. İlkokuldan üniversiteye, hatta son nefese değin hep güçlü olur kelimelerimiz.

Konuştüğümüz ilk kelime anne ve babamız üzerinde ne kadar güçlü ise edeceğimiz son kelam da muhatapına o kadar güçlü varacaktır. İnsan son kelimesini söyledikten sonra artık başka kelimeler için ne gücü ne de zamanı vardır. Ve artık kendisi için yeni bir dünya başlamıştır. Bundan sonra, edeceği değil daha evvel ettiği kelimelerin sorumluluğu başlayacaktır.

İşte insan için en gerçek kelime: ÖLÜM! Bir bitiş ve bir başlangıç. Bitişe kadar söylenen kelimelerin hesabını vereceğimiz başlangıç. Kelimelerin birleşip insanın eninde sonunda yüzleşeceği bir gerçek olan ölümü anlattığı bir kitap: *Ölim Ne Renk?* Hayatımızı hangi tonda yaşadığımızı biliriz fakat ölümün bize hangi renkle görüneceğini bilemeyiz. Dünyaya ne kadar önem vermeyiz gerektiğini bize ölümle anlatan kelimeler. Kelimeler demistik ya dostlarımız; “renk” ne güzel bir kelimeydi. Onu ölümle bağdaştırmaya çalışmış kadar güzeldi... Bu iki kelimeyi nasıl mı buluşturmuş yazar? Bu sorunun cevabı olan kelimeleri nerede bulacağınızı biliyorsunuz. ■

Zeynep Erdun l
@tozluuraylarkitapcisi

BU KİTAP SENİN İÇİN

*"Seni tanımasam da biliyorum,
Şuan bazı şeyler yolunda gitmiyor ama, pes etmiyorsun.
Hatta hayal kırıklıkların yüzünden bazı insanlarla arana
mesafe koyuyorsun.*

*Seni tanımasam da biliyorum,
Yanında olmasımı istediğin bazı insanlar uzağında ama
umursamıyorsun.
Bu yüzden bundan sonra ne olursa olsun mutlu olma
kararı aldın.*

*Seni tanımasam da biliyorum,
O hayalini kurduğun mutluluk nasılsa, bugün ger-
çekten kendini o hayalini yaşarken bulacaksın."*
Arda Erel

İyileştirici bir güç gibidir kelimeler. Yan yana getirerek anlamlı aforizmalar oluşturmak ancak yaralanmış bir yüreğin yapabileceği bir duygu selidir. Çünkü kelimelerin de notası var. Her biri ayrı bir sol anahtarı kapalı kapıları aralayan. Doğru kelimeleri bulursan; notaların birleşimi ile oluşan müzik gibi, sana rahatlatıcı bir armoni dinlettirir. Bazen de bir şifa gibidir kelimeler. Seni en derininden yakalar ve ait olduğun yere götürür.

Hani kalbinizin parampaça olmuş zamanları olur. Kimi sevgilisinden, kimi ailesinden, kimi eşinden, kimi en sevdiği dostundan hiç beklemediği bir anda

darbe yemiştir. Terk edilmiştir, belki unutulmuştur. Söyleyecek çok şey vardır ama kursağına dizmiştir.. İçine attığı hiçbir şeyi kimseye söylemiyor, anlatmıyordur. İşte böyle zamanlarda biri size bir şey söylese de bir nebze rahatlasa içim diye umut edersiniz. Ben bu kitabı okurken, sanki çocukluk arkadaşım benimle konuşuyor ve sırtımı sıvazlıyordu. Candan öte bir dost gibi içime sular serpiyor bana yalnız olmadığımı söylüyordu. Sayfaların arasında kendimi buldum. Bir kitap okurken bazen çok beğendiğimiz satırların altını çizeriz. Aslında kendimize rastladığımız yerlerin altını çizeriz. Kendimizi anlatan, işte tam da bunu anlatmak istiyorum dediğimiz yerlerdir o satırlar. Kitapta herkesin kendine rastladığı yerler olacaktır. Sizin içinizde hep var olan ama cümleyle dökemediklerinizi Arda Erel *Senin İçin* kitabında yazmış. Tam da kitabın ismi gibi aslında "benim" için yazılmış bu kitap. Bizler için. Yaralananlar için yani. "Yarayla alay eder yaralanmamış olan." der Shakespeare. O yüzden yaralanmamış olanlar kitabı anlayamayabilirler. Fakat hangimiz yaralanmadık ki şu hayatta.

Hiç yara almamış olsanız bile bazen çevrenizde hiç kimsenin sizi anlamadığını hissederseniz. İşte öyle anlarda bu kitabı alıp her hangi bir sayfasını açıp sizinle konuşmasını dinleyin. Tazeleneceksiniz. İnsan öğüt verilmekten hoşlanmaz aslında. Sadece onu dinleyen bir dost ister. Hatta hiç konuşmadan karşılıklı oturmak belki...

Arda Erel insanlara öğüt vermiyor satırlarında. Seni ait olduğun yere götürüyor. Kanayan yaralarını sarıyor, ruhuna dokunuyor, ağlatıyor, hafifletiyor, kinini, öfkeni arkada bırakmanı sağlıyor. Yaralanmış, iyileşmeyi başarmış birinin bize bunun üstesinden nasıl gelebileceğimizi anlatan bir kitap aynı zamanda.

Kitap olumlu, pozitif, insanın içini açan, ferahlatan, yüreğini okşayan bir aforizmalar bütünü. Arda Erel kitabının en arka sayfasında, önce Allah'a sonra okuyucularına teşekkür ediyor. Hiçbir şeyin tesadüf olmadığı gibi bu kitabı da okuyup bitirmenin tesadüf olmadığını söylüyor. Ve ekliyor umarım yazdıklarım kalbine iyi gelmiştir diye. Benim kalbimi fethetti. Zaman zaman elime alıp gözlerimi kapayıp herhangi bir sayfayı açarak bana neler söylüyor diye birkaç satır okuyorum. Ve gerçekten o gün ihtiyaçma binaen yüreğime dökülüyor satırlar. Kitaplığınızda, başucunuzda, çantanızda olması gereken bir kitap *Senin İçin*. ■

Handan Yiğit

MELODİLERİN TILSIMI: İLAHİ MORLUK

"Bulunduğumuz yer, bütün baksızlıkların ve ruh kıyımlarının uzağındaydı. Umudumuz beniz taptazeydi, kolayca inanıp şaşırabiliyorduk."

Barış Tut

Kocaman Bir Adam kitabıyla gönüllerdeki tahtını sağlamlaştıran, futbol adına doğru bildiğini yapan, Türk futbolunun yüzakı isimlerinden Aykut Kocaman'ın gibilerinin de var olabildiğini tekrar ve ısrarla hatırlatarak, dürüstlük ve erdemin yüceltilmesinin de hâla mümkün olduğunu gösterebilen bir yazar Barış Tut.

Spor yazılarıyla tanınan Barış Tut bu kez bir romanla karşımızda. Evet evet yanlış duymadınız, Profil Kitap'tan yayımlanan "İlahi Morluk" adlı kitabında Mek isimli müzisyenin yaşadığı zorlukları anlatarak gerçeküstü bir dünyanın kapıları aralayan Barış Tut, bir trende başlayan bu anlatıyı yine bir bekleme yerinde; bir otagarda bitirirken bizi uzun bir zaman diliminde ağırlıyor.

Uzun bir aradan sonra memleketi İstanbul'a beş parasız ve kimsesiz dönen bir müzisyenin hayatına ayna tutan Tut, bıraktığı şehir başkalaşmış ve hatta geçmiş silinip yok edilmiş bir sanatçıya

odaklanıyor. Zorluklarla geçen bu dönemde Mek, eşi Özlem'den ayrılır, hayata tutunmasına vesile olan ve bu hayatın kesmekeşine dönmelerini sağlayan kızı Ayşe'yle birlikte, 40'lı yaşlarında yeni bir hayata başlar. Bölümlere ayrılan ve birden çok anlatıcı aracılığıyla kurgulanan roman, bu özelliğiyle de karakterleri derinlikleriyle görebilmemizi sağlıyor.

Oldukça etkileyici ve aynı zamanda keyifli olan bu romanın, her sayfasını çevirdiğinizde geçmişin izlerini görebilecek, sanatçı kimliğinden ve vazgeçmediği kızı ile yaşananları en derinden hissedebileceğiniz ve kendinizden birşeyler bulabileceksiniz. Hayatın zorlukları ve geçmiş ile karşı karşıya kalmış bir Baba ve aynı zamanda geçmiş yok edilmiş bir müzisyen. Okuma serüveniniz sona erdiğinde, hayatındaki bazı kesitlerin anlatıldığı bu müzisyenin kim olduğunu bakalım tahmin edebilecek misiniz?

Belki birgün sizlerde içinizdeki müzisyeni keşfedersiniz. İlahi Morluk serüvenine sizlerde katıldığınızda Mek'in hayatını çevirdiğiniz her sayfada büyük heyecanla okuyacak biraz üzülecek ve hayatınıza katacak gerçekler bulacaksınız. Mek'in kızı ile beraber çıktığı bu zorlu yolculuğa yakından şahit olacaksınız. Kitabı kapattığınızda Mek artık aramızda olacak ve melodisini bize fısıldayacak. Geçmişin izleri silinebilir belki ama en baştan başlayabilmek Mek gibi cesaretli olabilmek birazda bizim elimizde. Bu harika roman hayatınıza dokunacak ve bir solukta okuyacaksınız.

Barış Tut, *İlahi Morluk* romanı ile yüreğimizde hâlâ kaybetmediğimiz o saf ve samimi hislere tercüman oluyor; umudun taptaze kalabileceğini, karanlıkları ancak kaybetmememiz gereken o içimizdeki ışıkla aydınlatabileceğimizi fısıldıyor. İlahi Morluk; durup bir düşündürecek aynı zamanda kalbinize dokunacak olağanüstü öyküsü ile kütüphanemize dost oluyor.

Açık radyodaki bir programında Avrupa Futbol Şampiyonası üzerine yaptığı yorumlardan sonra bir dinleyicinin arayıp, "Edebiyatı bırakın, biraz spor konuşun" demesi üzerine sinirlenen ve üzülen; spora farklı açılardan bakmayı seven Barış Tut, ilk romanıyla açıkçası heyecanlandırdı. Keşke daha fazla edebiyat konuşsa diye beklenen Tut bakalım nasıl karşılanacak, hep beraber göreceğiz. ■

KAN KIRMIZI: BİR RESSAM VE ŞAİR BULUŞMASI

Güler Bek Arat

İzmir; Folkart Gallery, tanınmış iki önemli ismi, şair Adonis¹ ile ressam Habip Aydoğdu'yu bir kitap-sergi projesinde bir araya getiriyor. Küratörlüğünü Zeynep Yasa Yaman'ın, proje direktörlüğünü Fahri Özdemir'in üstlendiği sergi, 26 Ekim – 25 Aralık 2016 tarihleri arasında görülebilecek. Adonis ile Habip Aydoğdu arasındaki dostluk, 2013 yılında İzmir'de Nar Galeri'de düzenlenen bir sergi vesilesiyle başlamış.² Fahri Özdemir'in davetiyle İzmir'e gelen Adonis, Aydoğdu'nun resimlerini ilgiyle inceledikten sonra, sanatçıya imzalı kitapları ile birlikte yorum ve düşüncelerini gönderir. Birbirlerini kataloglar ve kitaplar aracılığıyla tanyan iki ismin yüz yüze gelmesi ise, 2015 yılında Aydoğdu'nun atölyesinde gerçekleşir. Şairi tanıdıkça aralarındaki benzerlikleri fark eden Aydoğdu'nun, şairin dizelerini kendi resimleriyle ilişkilendirerek hazırladığı yüz yirmi sayfalık bir defterden oluşan *Adonis Günlükleri*, uzun zamandır resimle ilgilenen Adonis'in, imge ile rengi birleştiren çalışmalarıyla böylece aynı noktada buluşur. Serginin düzenleniş amacı da, bu yoğun üretimin izleyiciyle paylaşımını sağlamak.

Şiir ve resmin, şair ve ressamın karşılaşması, benzer hikayeleri farklı ağızlardan dinlemek; ortak düşüncelerin, kaygıların, hissediş ve sezişlerin, paylaşılan coğrafyaların, dilin ve anlatıların keşfine çıkmak gibi. Adonis, Arap şiirinin en önemli ismi, Nobel Edebiyat ödülünün güçlü adaylarından birisi, ömrünü yazmaya adanmış, Arap Poetikası üzerine

derinleşmiş, deneme ve incelemeleriyle entelektüel birikimini ortaya koymuş Suriyeli bir şair. 1930 yılında, Suriye'nin yoksul ve ücra köylerinden Kasabin'de doğan şair, çocukluk yaşlarında Kur'an eğitimi almış, Süfi şairlere meraklı olan babası aracılığıyla klasik Arap şiiri ve tasavvuf şiiriyle tanışmış. Şiirle doğduğunu, kendisini şiirle var ettiğini söyleyen Adonis, yazdığı ilk şiiri sayesinde Suriye'deki son Fransız okuluna kaydını yaptırdığını anlatır. Ardından Şam Üniversitesi'nde felsefe eğitimi gelir. Siyasi nedenlerden dolayı 1956'da ülkesini terk etmek zorunda kalır.³ 1962 yılında Lübnan vatandaşlığına geçen, 1985'ten bu yana Paris'te yaşayan Adonis'in, Ortadoğu'nun köklü ve acılarla yoğrulmuş tarihine tanıklık yapmış bir aydın olarak, Suriye politikaları, yaşanan savaşlar / çatışmalar, İslam kültürü, din – devlet ilişkileri, inanç özgürlüğü, Arap kimliği, toplum ve birey olma mücadelesi üzerine dile getirdiği görüşleri en az şiirleri kadar dikkat çekici. Şair'in Türkçe'ye çevrilmiş, *Kör Kahin* (2008), *Sen Oku Ey Aşkın Sarhoşluğu* (2010), *New York'a Mezar* (2012), *Kudis Konçertosu* (2014) gibi şiir kitaplarının yanı sıra, *Arap Poetikası* (2004), *Süfizm ve Sür-realizm* (2012) gibi konferans metinlerinin ve araştırma yazılarının olduğu kitapları bulunuyor.

Zor geçen bir çocukluk dönemi ve hayat mücadelesinden sonra Türkiye'nin önemli ressamları arasında adını yazdıran Habip Aydoğdu'nun yaşam öyküsü, Adonis'in yaşadıklarıyla benzerlik gösteriyor. 2022'de

Konya'nın Aydoğmuş Köyü'nde dünyaya gelen sanatçı, uzun uğraşlar sonunda eğitimini sürdürmeyi başaran ve 1974 yılında Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'ndan mezun olur. 70'ler, siyasi, toplumsal ve kültürel yaşamı kökten değiştiren olayların ve sıkıntılı süreçlerin yaşandığı yıllardır. Bu durum birçok sanatçıyı olduğu gibi Aydoğdu'yu da etkilemiş, erken dönem çalışmalarının biçimini oluşturmada, yerleşiklik ve gözlemleri önemli bir rol oynamıştır. 1974 - 76 yılları arasında Mardin'de yaptığı askerlik görevi sırasında, *"insanların doğayla mücadelesine, kaçakçılık olaylarına, sınırda yaşanan dramalara tanıklık etmiş, olanaksızlıklar nedeniyle siyah mürekkepli kalem, kırmızı istampa mürekkebi ve guaj boya ile askerlik dönemini anlatan resimler yapmış, bu resimlerini 1976'da Ankara Or-An Sanat Galerisi'nde "Yaşam Kavgası - I" adıyla sergilemiştir.*⁴ Sanatçının bu dönemi, sonradan "Habib Kırmızı" olarak anılacak kendine özgü renk anlayışının da ortaya çıkış noktasını oluşturur. Ürettiği resimlerin ruhuna ve yaşadıklarına uygun düşüştüğü için kırmızı Aydoğdu için aşkın, isyanın, bilinçaltının, dışavurumun ve seçiciliğin rengini ifade ediyor.⁵ 1980'lerden bu yana açtığı "Doğa ve Yaşayan İnsan" (1983), "Uçan Düzy" (1988), "Hesaplaşma ve Yaşamı Savunma" (1997), "İç Dökümleri" (2008), "Zamanın Ruhu" (2012), "Kendime Mektuplar" (2012) gibi başlıklar taşıyan sergilerinde figüratif / dışavurumcu anlatımdan renkli / soyutlayıcı anlatıma yönelen sanatçı, içsel yolculuğunu, gündemden, güncelden, kendinden ve toplumdanda kopmadan sürdürmeye devam ediyor.

Sergi projesi, kaligrafinin renkle, imgenin sözle bulunduğu bir seçki sunmakla kalmıyor, görmeye / okumaya ilişkin pek çok olasılığı, bir şairin / ressamın düşünsel, düşsel dünyasına girmeye olanaklı hale getirecek zenginlikler de barındırıyor. Sergide Habib Aydoğdu'nun resimleri, bu birlikteliği belirleyen deneysel bir video, "Adonis Günlükleri" defterinin etkileşimli iPad uygulaması, nesneleri, Adonis ve Habib Aydoğdu'nun şiirle deseni birleştirdiği çalışmaları ve 18-19 Eylül 2016 tarihlerinde, Aydoğdu'nun Ankara-Batıkent'teki atölyesinde birlikte ürettikleri eserler yer alıyor. Projenin kavramsal çerçevesini oluşturan "Kan Kırmızı", günümüzde özellikle Ortadoğu'da yaşanan kanlı savaşlara, savaşın mağdurlarına, katliamlara, ölüme bir gönderme. Şiddetin, acının, direnişin rengi kırmızı; akan kanla, yiten canlarla, önüne geçilemeyen sonla ilintili anıtsal bir simge ve İslam inanışındaki "kurban" geleceğinin de bir göstergesi. Öte yandan kırmızının Habib Aydoğdu'nun resminde özel bir anlamı var. 9 Aralık 2015 - 23 Ocak 2016 tarihleri arasında Kibele Sanat Galerisi'nde Zeynep Yasa Yaman'ın küratörlüğünde gerçekleştirilen retrospektif serginin

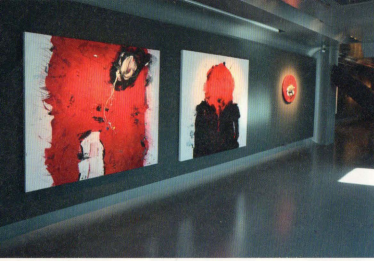
adı da "Kırmızı". Ebru Nalan Sülün'ün ifadesiyle 1990'lı yıllardan itibaren kırmızı, ressam için bir leke olmaktan çıkmış, resmin kendisi olmuş, gidererek resimde kapladığı alan genişlemiştir. Aydoğdu'nun bundan sonra amacı tek rengin zenginliğine ulaşabilmektir.⁶

Şiir ve resmin yanyana gelişi, kendi kendilerine yeten, güçlü yönleri olan iki ifade biçiminin, kolektif yaratımda yeni bir söz söyleme potansiyelini açığa çıkarıyor. Rimbaud'nun Süfliliği bir başka deyişle Doğu'yu, Doğu'nun kendi bulunduğu yerden görmesi⁷ gibi Adonis de "ötekini" görmeyi önemsiyor ve düşüncesini *"Ben diğeriyle yaşayacaksam, o benim bir parçam olacaksa hep niye ortak bir sanat eseri yaratmayalım düşüncesi hakim oldu bana? Niye iki kişi bir şiir yazmıyor? Sürrealistler genel olarak yaptılar bunu...Nasıl ki, sanatta, plastik sanatlarda renkler, şeyler ve seyrirciler arasında bir ilişki kuruluysa aynı ilişki şiirde, kelimeler ve kelimelerle okuyucu arasında da kurulur. Hepsi bir mecazdır sonunda, ortaklık var bu mecazlarda"* şeklinde açıklıyor.⁸

Adonis'in resimle ilişkisi farklı bir eylem biçimini keşfetmesiyle ilgili. Düşünemediği, şiir yazamadığı dönemlerde elleriyle denemeler yapmaya karar veriyor. Kolaj çalışıyor, yağlıboya çok mürekkep kullanmayı, resim boyamaktansa desen yapmayı yeğliyor. Mürekkebi akışkan yapıpından dolayı tercih ediyor. Ona göre, işin cezbedici yanı sonlanmamış, ucu açık, tesadüfi olması. Tıpkı tamamlanmamış yaşanmışlıklar gibi. Şiir yazarken kendini Tanrı gibi hissettiğini, kolajın ise onu çocukluk hatıralarına, ellerini kullanarak çiftçilik yaptığı yıllara götürdüğünü söylüyor.⁹

Habib Aydoğdu içinse resim yapmak bir yaşama biçimi. Deneye önem veriyor, belli bir disiplin içerisinde hareket etmekle birlikte, boyama yöntemini eylemsellik ve doğaçlamalar belirliyor. Etrafındaki her şeyi sanat nesnesine dönüştürürken, kendi alanını korumayı, öznenin varlığını ve bilinci işin içine katmayı ihmal etmiyor. Yazıyla imgelemi birleştirmek Aydoğdu için öteden beri var olagelen bir alışkanlık. 1974'ten itibaren oluşturduğu günlüklerde

(defterler) imgelerine çeşitli notların eşlik ettiği, edebiyata, şiire olan ilgisi biliniyor.¹⁰ Öyle ki sanatçı yakın zamanlarda açtığı “Kendime Mektuplar” (2012) ve yine Zeynep Yasa Yaman’ın küratörlüğünü yaptığı “Kenar Notları” (2013) sergilerinde bu yönünü göstermiştir. Yazmayı kendi kendine dertleşme, konuşma olarak betimleyen Aydoğdu, günlüklerinin yanı sıra tuvallerinin kenarlarına, köşelerine ilaştırdığı notlarda bir tür hesaplaşma, öz eleştiri yaptığını ifade ediyor. Sanatçının konuyla ilgili hislerini; “*Bir kere çok önemsiyorum bu ilişkiyi. Çoğu zaman yazının kaligrafik yanını resmimin dile gelişi gibi alıyorum. Çoğu zaman yazıyı tuvallerimde de imgeleştiriyorum. Oldum olası yazı ve resim her yerde buluşurlar, sevişirler. Ben yazı ve resmi buluştuğuma anında çok varsıl bir imge futması yaşıyorum. Bazen bu ilişkiden öyle içten, sabıca, yalansız, doğal, düşsel imgeler çıkıyor ki ben bile dehşete düşüyorum. Günlük tutmakla resim yapmak kendini gerçekleştirmenin bir yolu*” sözlerinden anlayabiliriz.¹¹

Beyaz, siyah ve özellikle kırmızı ise kullandığı başlıca renkler. Beyaz, resimde mekânı, uzaysal boşluğu temsil ediyor ve boş bir yazı tahtasını anımsatıyor. Siyah ve kırmızının ağırlığı ise her resimde hissediliyor. Büyük kütleler halinde devinen renkler, kaotik dünya düzenini sembolize edersene beyaz alanı ılgal edip, tahakkümlerini kuruyorlar. Egemen güçlerin hükmetme, ele geçirme, güvenilirliği sarsma, korkutma ve sendirme arzusu gibi. Sergideki “*Ka(y) nayan Coğrafya*”, “*Kurban*”, “*Cennet Yolu*”, “*Kırmızı Ortadoğu*” gibi isimler taşıyan yapıtlardaki öz, düşünce, duygu ve imgelerin alt metnine baktığımızda, insanlık trajedisi, parçalanmış bedenler, günlük olaylar, siyasi, toplumsal gelişmeler vb. somut şeylere rastlasak da, dış dünya görüşlerinin doğrudan temsili ile karşılaşmayız. Tam tersine, “*sanatın bir amaç değil bir süreç olduğunu vurgulayarak sanatçının görüneni yansıtmadığını, onu görünür kıldığını*” söyleyen Paul Klee gibi “*olası dünyalar*”¹²

yaratma, görünenin ardına gizlenmiş gizli gerçekliğin kapılarını aralama çabası gözlenir.

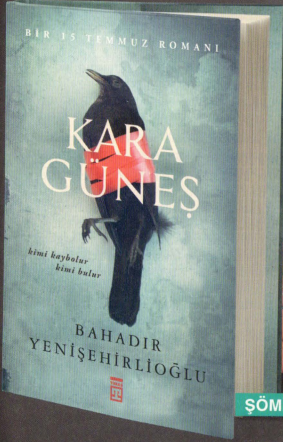
Ressam, anlatım gücünü, rengin ve biçimin uyumundan alır ve ruhunun derinliklerine doğru keşfe çıkan bir düş gezgini gibidir. Adonis, şiirde de resimde de dış gerçekliğin sınırlarını aşma çabasının, bir otomatizmin olduğundan bahseder. Bu bağlamda Süfilik ile Sürrealizm arasında benzerlikler olduğunu işaret eden Adonis’e göre; her ikisi de, insan yaşamını, mevcuttaki sahte yaşamdan mevcut olmayan hakiki yaşama doğru götüren macera dolu bir yolculuktur. Sürrealistler gibi Süfiler de, benlik arayışı içinde bir yolculuğa çıkarlar ve yolculuğun sonunda sürgün sona erer, Süfi, kâmil (olgun, bütün, tam) insan olur. Süfi yazında da Sürrealistlerin benimsediği otomatik yazında da amaç “yüce nokta” ya erişmektir.¹³

İnsanın günlük yaşamda kendini akıl yetileriyle bilinmeyi keşfe çıkmasının bir an için değil her zaman şairliği üstlenmesi anlamına geldiği söylenir. Yaşamdan aldığı uyarılarla şair, bilinmeyen düşüncelerin, değiştirilmiş yaşamların yeni davranışlarını yaratandır.¹⁴ Bu durum ressam için de geçerlidir. Sanatçı ne kadar dış etkilere maruz kalsa da, sürekli geçmişini hatırlatan bir belleği, bir dünya görüşü / ideolojisi olsa da ortaya çıkan şey, bilinçaltından süzülerek yüzeye çıkmış tortular olacaktır. Tıpkı Adonis ve Aydoğdu’nun yaptığı gibi. ■

Dipnotlar

1. Aslı adlı Ali Ahmed Şadi Eşber olan şair, on yedi yaşından bu yana yazarlık mihlini olarak Adonis ismini kullanmaktadır.
2. Detaylı bilgi için bkz. Halap Aydoğdu, “Resk Dile Gelir Şiir Olur, Şiir Renge Biririr Resim Olur”, *Kan Kırması* (Ed. Fahri Özdemir – Zeynep Yasa Yaman), İzmir: Folkart Gallery Yayınları, 2016, s. 15 - 17; Zeynep Yasa Yaman, “Kan Kırması”, *Kan Kırması* (Ed. Fahri Özdemir – Zeynep Yasa Yaman), İzmir: Folkart Gallery Yayınları, 2016, s. 26 - 27.
3. Şairin biyografisi ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. Siren İdemem, “Adonis’e Devri Alem”, *Express Dergi*, Mayıs 2016, s. 87; Zeynep Yasa Yaman, “Kan Kırması”, *Kan Kırması* (Ed. Fahri Özdemir – Zeynep Yasa Yaman), İzmir: Folkart Gallery Yayınları, 2016, s. 29 - 31.
4. Murat Ural, *Halap Aydoğdu*, İstanbul: Bilim Sanat Galerisi Yayınları, (Ed. A.L.A. van der Klift), 2002, s. 25; Zeynep Yasa Yaman, “Kan Kırması”, *Kan Kırması* (Ed. Fahri Özdemir – Zeynep Yasa Yaman), İzmir: Folkart Gallery Yayınları, 2016, s. 33.
5. <http://www.kulturansathariati.com/enk-ustasi-halap-aydogdu-ile-sanat-kibele-gelirirler/> Erişim 8 Ekim 2016; <http://www.kabarturk.com/halip-sanat/haber/1165858-halip-aydogdu-kirmizi-aski-da-seviyor-yaninda-4> (Erişim 9 Ekim 2016).
6. Elvaz Nalan Nislin, “Halap Aydoğdu ‘Kırmızı’ Tek Rengin Zenginliğini Eriştirmek”, *Kültür Servisi Internet Sitesi*, <http://kulturservisi.com/p/halap-aydogdu-kirmizi-tek-rengin-zenginligine-erisibilmek> (Erişim 9 Ekim 2016).
7. Adonis, *Şiir ve Sürrealizm*, İstanbul: İzzet Yayınları, 2013, s. 195.
8. Zeynep Yasa Yaman’ın Adonis ile yaptığı ve *Büyük* dergisinde yayınlanacak söyleşiden. Söyleşi, Halap Aydoğdu’nun Ankara’daki atölyesinde, 19 Eylül 2016 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.
9. Siren İdemem, “Adonis’e Devri Alem”, *Express Dergi*, Mayıs 2016, s. 90 - 91.
10. Halap Aydoğdu, “Resk Dile Gelir Şiir Olur, Şiir Renge Biririr Resim Olur”, *Kan Kırması* (Ed. Fahri Özdemir – Zeynep Yasa Yaman), İzmir: Folkart Gallery Yayınları, 2016, s. 16; Zeynep Yasa Yaman, “Kan Kırması”, *Kan Kırması* (Ed. Fahri Özdemir – Zeynep Yasa Yaman), İzmir: Folkart Gallery Yayınları, 2016, s. 21.
11. <http://www.halapaydogdu.net/p/Posts/p/Arxiv.aspx?d=387&section=550&lang=TR&id=1&period=No&keshID=0> (Erişim 9 Ekim 2016).
12. Bkz. Uzun Tükel, “Paul Klee”, *Estetik Sanat Akademi* – 2, İstanbul: YEM Yayın, 1997, s. 1025.
13. Adonis, *Şiir ve Sürrealizm*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2013, s. 135.
14. Maurice Nadeau, “Gerçeküstüçülüğün Akıncı Kuruluşu”, *Gezegen Dergi*, Ağustos 1987, Sayı 6, s. 121.

Bir 15 Temmuz Romanı KARA GÜNEŞ

SÖMİZLİ

Bahadır Yenişehirlioğlu,
15 Temmuz gecesinde yaşadığımız hain girişimi romanlaştırdı.

Manisa'nın bir köyünde, aynı göğün altında uçurmuş, çocukluğun en keyifli ve zor zamanlarını birlikte yaşamış iki arkadaş; Ebubekir ve Kadir.

Hayatları köylerine gelen Hasan Öğretmen'den sonra asla eskisi gibi olmayacaktı.

Kara Güneş, aynı memleketin evladı iki arkadaşın birini darbeci, diğerini ihanete direnen bir kahraman kılan geceyi ve o geceye giden taşları döşeyen büyük oyunu anlatıyor.

"Gökyüzünün rengi ne Kadir?"

Kadir, Züleyha'nın gözlerinin içine bakarak,

"Siyah," dedi.

"Peki sen, en son ne zaman gökyüzüne baktın?"

Menemet Ait & Arşınseterisi

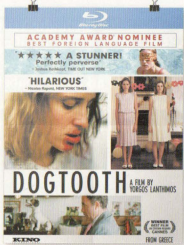
YUNAN YENİ DALGASI'NIN EN SARSICI YÖNETMENLERİNDEN YORGOS LANTHIMOS

Tugba Güner

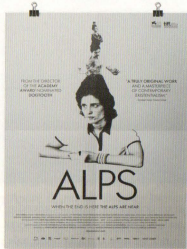
Kalıplaşmış durumları alaşağı eden ve olaylara bakış açısıyla bizi şaşkınlığa uğratan bir yönetmen Lanthimos. Sinema algısında alışılmış kurallara oturtmadığımız bir dili var. Alt üst edici, yıkıcı, huzur bozucu gibi isimlendirmeleri Lanthimos'un filmleri için rahatlıkla kullanabiliriz. Kuralları sorguluyor, sorular sormamıza sebep oluyor, meşru sistem üzerine uzun süre düşünmenizi sağlıyor ve gündelik yaşıntıya adapte olmanızı bir süre zorlaştıracak sahneler sunuyor. Bu yüzden filmlerinde Haneke, Lars Von Trier tadı alabilmeniz mümkün. Yönetmenin filmografisinde üç uzun metrajlı filmi var, Köpek Dişi, Alpler ve The Lobster. Biz bu yazıda ilk iki filmi ele alacağız. Aslında sinema kariyeri 2001 yılında hocası Lakis Lazopoulos ile birlikte yönettiği ortak iş olan My Best Friend sayılmazsa, *Kinetta* ile başlatılabilir. 2005 yılında gösterime giren *Kinetta* neredeyse sözsüz olan, sürreal öğelerin bol olduğu deneysel bir sinema sunuyor. Kimileri tarafından

amatör olarak isimlendirilse de yönetmenin hiç de sıradan olmayan işlere imza atacağını sinyallerini veriyor. Onun sinemasını anlamak ve sevip sevmeyeceğinize karar vermek için üç filmi araya farklı yapımlar koymadan izlemenizde fayda var.

KÖPEK DİŞİ 2009: İlk işlerinden ziyade Köpek Dişi ile tanınan ve kendisini ispatlayan yönetmen, diğer filmlerinde de farklı açılardan ele alacağı aile kurumunun yorumu ile karşımıza çıkıyor. Sonrasında çekeceği filmlerde bizi bolca sarsmaya devam edeceğini anladığımız Lanthimos, Köpek Dişi ile sağlam bir izleyici kitlesine sahip oluyor. Film açıkça şunu söylüyor: "İçinde yaşadığınız toplum, kültür ve devletin eğitim politikası ne ise siz O'sunuz. " Dogtooth aileleri tarafından dış dünyadan tamamen izole edilmiş, adeta eve hapsedilmiş üç kardeşi ele alıyor. Öyle bir ev ki distopik bir dünyayı bünyesinde barındırıyor. Bu dünyada isimler manipüle edilerek, çocuklara ailelerinin yükledikleri anlamlar ile dayatılıyor. Sarı çiçeklere zombi denirken telefon tuz kelimesi ile isimlendiriliyor. Sevimli kediler birer yaratık, evi korkuluklarının dışına adım atmak ölümcül olarak bilinçaltında yer ediniyor. Dışarıyı ile herhangi bir iletişim ve bilgi akışı kesinlikle yok. Peki, evden dışarı nasıl çıkabilirler diye düşündüğümüzde baba bize şu yanıtı veriyor. "Bir çocuk ne zaman evden çıkabilir? Sağ köpek dişi düştüğünde. Evden yalnızca araba ile güvenli çıkabilirsiniz. Arabayı ne zaman kullanabilirsiniz? Sağ köpek dişi tekrar çıktığında. " Yoksa kediler sizi yer. Kontrolleri sağlayana ise ilkel ve zaman zaman vahşi kuralları ile çocuklarını denetim altında tutmaya çalışan otoriter bir baba. Otoriteye karşı gelirsene cezayı da alıyorsun. Eğer güç sarsılmaya başlıyorsa korku politikaları geliştiriliyor. Çünkü düşman yoksa otoritenin ne manası kalır? Kediler ve dış dünya düşman olarak yaratılıyor. Böylece ipler babanın elinde kalarak oluşturulmuş

sistem sancılı da olsa ilerlemeye devam ediyor. Bütün bunların sebebi, ailenin dış dünyanın tehlikeli olduğuna çocuklarını ve kendilerini inandırması. Aile çocuklarını dış dünyanın zararlarından korumak için onların yalnızlaşması ve gelişmemesi uğrunda böyle bir kapalı dünya meydana getirecek onlara tahmin etiklerinden daha fazla zarar veriyor. Lanthimos, erkin çekirdek temsili olan aile üzerinden devlet, yasalar hatta okuldaki eğitime bile kapsamlı bir eleştiri fırlatıyor. Sınırları çizilmiş bilgiler, foto-kopilemiş insanlar, ezberlenmiş kurallar. Ama ne kadar izole bir ortam olursa olsun insan zihni öyle uçsuz bucaksızdır ki eninde sonunda daha fazlasını merak edecektir. Nitekim filmin doruk noktasındaki çatışmayı oluşturan durum çocukların evin dışındaki dünyayı eve giren bir kız vasıtasıyla merak etmeleri ile açığa çıkıyor. Baba, erkek çocuğun cinsel ihtiyaçlarını karşılamak için eve ara sıra bir kız alıyor. Eve gelip gitmeye başlayan kız, uyarılara rağmen çocukların dünyasına istemsiz olarak farklı kelimeler, düşünceler sokuyor. Farklı kelimeler de haliyle farklı bir hayat, farklı düşünceler çağrıştırıyor ve içinden çıkılması zor olaylar meydana geliyor. Çocuklarda ortaya çıkan merak ve sınırları aşma isteği çok can yakıcı olsa da sonuç bulmak istiyor. Ama bilinçlenmemiş bir bireyin isyanı ne derece başarılı sonuç doğurabilir ki? Lanthimos bunun cevabını ucu açık final ile izleyiciye bırakıyor. Film size soğuk düş etkisi yaratabilir. Bazı sahnelerin sınırlarda dolaştığını hatta seyircileri rahatsız edileceğini söylemek mümkün. Fakat anne babası tarafından farklı bir dünya yaratılmış ve oranın kurallarına göre yaşayan çocukların davranışlarını gördüğünüzde yanlış bir şey olmadığını da rahatlıkla söyleyebiliyorsunuz. Bu durum senaryonun ne kadar uç olursa olsun sizi hikâyeye dâhil edebilmiş olmasından kaynaklanıyor. 2009 Yılında Yunanistan'ın Oscar adayı olan film

Mehtmet Ali & Akşamsefasi

kimilerine göre korku-komedi kimilerine göre ise dram. Bu sarsıcı ve aile sistemi eleştirisi sunan film izleyip Lanthimos'un diğer filmlerini izlemeyi tercih edip etmemek seyirciye kalıyor. Psikolojik- sosyolojik öğeleri çok güzel bütünleştiren film elbette ki yönetmenin diğer filmleri gibi rahatsız edici çünkü yerleşik algılarımıza meydan okuyor ki Lanthimos'un zaten yapmak istediği de bu. Korkudan dolayı bir arada duruyormuş gibi yapmanın göze battığı, şiddet, yalan, kan dolu sahnelerin olduğu film işlevsiz, çürümüş aile ile ilgili çekilmiş en vurucu yapımlardan birisi. Benzersiz hikâyesiyle Cannes Film Festivali'nde Belirli Bir Bakış Ödülü'nün de sahibi oluyor.

ALPLER 2011: Büyük çıkışı Köpek Dişi ile yaptıktan sonra karakter ve hikâyesi ile yine farklı bir film ile karşımıza çıkıyor Lanthimos. Bu filmiyle Venedik Film Festivali'nde en iyi senaryo ödülünün de sahibi oluyor. Temelde özgürlük kavramı, yan hikâyelerde ise aile kurumu yine filmde önemli bir yer tutuyor. Bir hemşire, sağlık görevlisi, jimnastikçi ve onun koçu Alpler adında bir şirket kurarlar. Bu şirket, ölen kişilerin yerine geçilerek yakınlarına hizmet vermeyi amaçlar. Böylece ölüme birlikte ortaya çıkan boşluk bir süre de olsa doldurulmuş olur ve yavaş yavaş o kişinin ölmüş olduğuna yakınları da kendilerini hazırlar. Şirketin ilkeleri arasında gizlilik, duygusal ilişkilerin olmaması ve yerine geçtiğiniz kişinin yakınları-ailesi sizden ne istiyorsa yapmak durumunda olmanız var. Ama birilerinin bu sistemi bozması, Lanthimos filmlerinde beklenen bir durum olarak açığa çıkıyor ve o kişi de hemşire oluyor. Geride kalan insanların zor zamanlarını daha kolay atlatabilmeleri için oynanan bu oyunda aslında onların yerine geçen karakterler de kendi hayatlarındaki boşluğu dolduruyorlar. Bu durum izlemesi zorlayıcı olan ilk yarım saat sonrasında ve hemşire ile iyice gözler önüne serilse de diğer karakterlerdeki durumun biraz kafa karıştırıcı olduğu ve farklı alt metinleri barındırdığını da söylemek gerekiyor. Hemşire yerine geçtiği her insanda aslında babası tarafından görmediği sevgiyi, insanlar tarafından değer görme açlığını doyuruyor. Birilerinin yerine geçerek onların gibi yaptıkça öz benliğinden uzaklaşarak gerçeklik algısını yitiriyor. Alpler, Lanthimos severlerin kalbini Köpek Dişi kadar fethetmese de yönetmen yine kendi tarzını konuşturuyor ve artık çok rahat bir *Lanthimos Sineması*'ndan bahsetmek mümkün. Film eğer sizi içine çekebilirse tam manasıyla kimlik bunalımının sarsıcı bir öyküsünü sunuyor. Önceki filmine nazaran görsel hafızamıza nüfuz edip şok edici sahneler kullanmak yerine filmi tek düze bir şekilde izlerken zihin dünyamıza hücum ediyor. Film izleyince şu klasik söylemi düşünmeden de edemiyoruz, gidenler kalandardan daha mı şanslı? ■

I, DANIEL BLAKE / BEN, DANIEL BLAKE

2016 | Dram | 100' | İngilizce | 30 Aralık 2016

Hazırlayan: A. Rohan Can

Ken Loach'a Özgürlük Rüzgarı'ndan sonra ikinci kez Altın Palmiye kazandıran Ben, Daniel Blake, dokunaklı olduğu kadar öfke dolu bir dram. Newcastle'da yaşayan Daniel Blake bir marangozdur; geçirdiği kalp krizi sonucu doktorlar çalışmasına izin vermez. Her zaman kendine yetebilen Daniel Blake, hayatı boyunca ilk kez devletin sunduğu "işsizlik fonuna" başvurmak zorunda kalır. Ama sistemin çarpıklığı nedeniyle devlet yardımı da alamaz, iş aramak zorunda kalır. Daniel bu süreçte kendi gibi zorluk çeken yalnız genç bir anne olan Katie ve onun çocuklarıyla dostluk kurar. Katie çocukları Daisy ve Dylan ile birlikte, Londra'da evsizlere tahsis edilen tek gözlü bir otel odasında kalmaktan kurtulmak için karşısına çıkan tek yardım şansını değerlendirerek kilometrelerce uzakta, bilmediği bir şehirdeki apartman dairesinde yaşamaya başlamıştır. Aynı kaderin kurbanı olan Daniel ve Katie, kendilerini günümüz İngiltere'sinde adeta sahipsiz bir halde ve sosyal yardım bürokrasisinin girdabında sürüklenirken bulurlar.

Ken Loach ve yıllardır birlikte çalıştığı senaristi Paul Laverty, son yıllarda çektikleri en iyi film olan Ben, Daniel Blake'te gerçekçi yaklaşımlarından güç alırken bozuk sisteme ve boğucu bürokrasiye karşı dayanışmayı ustalıkla yöletiyor.

BABAMIN KANATLARI

2016 | Dram | 101' | Türkçe | 02 Aralık 2016

Ölümcül bir hastalığa yakalandığını öğrenen inşaat işçisi İbrahim için yaşamdaki en değerli şey uzaktaki ailesidir. Yeğeni Yusuf ise yükselme hırsıyla dolu genç bir işçidir ve amcasının durumunu anlamaktan uzaktır. Çalışma şartlarının giderek zorlaştığı bu toplu konut şantiyesinde kendini giderek daha değersiz hissedən İbrahim'in zihninde şu soru daha belirgin hale gelir: Geride ailesine bırakacağı ne vardır: Yaşamı mı, ölümü mü?

MÜTFEFİK

2016 | Gerilim - Romantik - Tarih | 125 |
Türkçe Altyazılı - İngilizce | 02 Aralık 2016

Romantik savaş türü Mütfefik filmi birbirine aşık olan iki apayrı insanı temel alıyor. İstihbarat subayı Max Vatan 1942 yılında Kuzey Afrika'da düşman hattında savaşmaktayken, Fransız direniş savaşçısı Marianne Beausejour ile tanışır. İkili hemen birbirlerine aşık olurlar. Londra'da tekrar bir araya geldiklerinde ise aşkların savaşın büyük baskısına direnip direnememenin sınavını vermek zorunda kalacaktır.

Filmin başrollerinde Brad Pitt ve Marion Cotillard yer alıyor. Filmin yönetmen koltuğunda ise Oscar ödüllü yönetmen Robert Zemeckis oturuyor.

FROM THE LAND OF THE MOON / AŞK MEKTUPLARI

2016 | Dram - Romantik | 120' | Fransızca |
09 Aralık 2016

Oscar'lı oyuncu Marion Cotillard'ın başrolde yer aldığı ve 2016 Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye için yarışan film, II. Dünya Savaşı sonrasında geçen tutku dolu bir aşk hikayesini konu alıyor. Gabrielle, ailesinin baskısına dayanamamış ve bir çiftçi olan José'yle evlenmiştir. José karısına aşık, dürüst ve çalışkan bir adamdır, ancak bu evlilik içinde kendini bir mahkum gibi hisseden Gabrielle, bu adanmışlığa hiçbir zaman karşılık veremeyeceğinin farkındadır. Bir gün tutkularını ona yeniden hatırlatacak ve ayağını yerden kesecek olan André ile tanışır. Beraber kaçmak için sözleşirler, fakat onları çevreleyen dünyanın buna izin veremeyeceği niyeti yoktur. Milena Agus'un aynı adlı, çok satan romanından uyarlanan filmde performansı ile övgü toplayan Marion Cotillard'a Louis Garrel ve Alex Brendemühl eşlik ediyor.

Mehmet Ali & Akşamsefası

iTunes'DA BU AY

MIDNIGHT SPECIAL

2016

Doğüstü güçleri olan küçük oğlunu hem polisten hem mafyadan kaçıran bir baba, sürükleyici bir gerilim, sevgi dolu fantastik bir hikaye.

KARANLIK SULAR

2016

Okyanus, köpek balıkları ve tek başına bir kadın. Türünün özgün bir yapımı olan bu film, kıyıya bir kaç yüz metre yakın mesafede yaşam kalım hikayesi.

NEON ŞEYTAN

2016

Genç ve güzel kızlara rüya dolu bir kariyer vadeden Los Angeles'in şeytani yüzü. Şöhret peşinde koşan genç bir manken kendini bir çıkmazda bulur.

EVCIL HAYVANLARIN GİZLİ YAŞAMI

2016

Sen evde yokken evcil hayvanın neler yapıyor? Bu soruya macera dolu bir cevap veren bu animasyonda hayvanların eğlenceli dünyasına bakıyoruz.

İLK TÜRK YAPIM ŞİRKETİ KEMAL FİLM

Barış Saydam

TÜRK SINEMASI ARAŞTIRMALARI

tsa.org.tr

Bütün teknik yetersizliklere karşın, ekip yılmaz ve ilk iş olarak Eminönü'ndeki Selanik Bonmarşesi'nden kamera ve ekipman alır. Daha sonra Ali Efendi Lokantası'nın abdesthanesi, filmlerin yılanacağı laboratuvara dönüştürülür. Çatı katı ise baskı ve montaj odası olarak kullanılır.

Arka Kapak / Barış Saydam

Kemal Seden ve Şakir Seden, 1914 yılında bir sinema salonu açmak için dayıları Lokantacı Ali Efendi'yi ikna ettiklerinde, muhtemelen kendileri de Türk sinemasının en önemli yapım şirketlerinden biri olacak Kemal Film'in temellerini attıklarının farkında değildiler. Sinemanın geleceğini gören sinema tutkunu iki kardeşin hikâyesi 1914'te, Sirkeci'deki Ali Efendi Lokantası'nda başlar. Girişimci kardeşler sermaye bulmak için dayılarının yanına varırlar. Fikirleri vardır, ancak sermayeye ihtiyaç duyarlar.

Osman Fahir Seden babasının dayısıyla karşılaşmasını ve yaşananları şu şekilde anlatır: "Yıl 1913'ün başları. Babam Maliye'de çalışıyor. Aynı günlerde Franko'nun Fransa'dan sinemacı bir arkadaşı gelmiş.

Bakmış Beyoğlu'ndaki sinemalar tıklım tıklım dolu, ama Müslüman İstanbul'unda hiçbir sinema binası yok. Nedenini sormuş. Franko o tarafta müteşebbis olmamasından söz etmiş. Birlikte isim aramışlar. Babamın dayısı Ali Efendi akla gelmiş. İstanbul tarafının en muteber adamı ve çok zengin bir kişi. Aynı zamanda çok açık fikirli bir adam.(...) Fransa'dan gelen adam, seyyar makinesini getirmiş. Ve orada el ile çevirerek filmi göstermişler. Ali Efendi'nin aklı yatmış. Tamam, ben burada bu işi yaparım demiş."

Kemal Film'in serüveni de böylece başlamış olur. Seden'lerin sinema işletmeciliği kâr getirmeye devam ettikçe, macera büyüyerek devam eder. Sinema İşleri Şirketi kurulu ve aile yeni sinema salonları işletmeye başlar. Sirkeci Demirkapı'da Kemal Bey Sineması'nı açarlar. Bunun yanı sıra Şehzadebaşı'nda Millet Tiyatrosu ile Üsküdar'daki Doğancılar Park sinemasının da işletmeciliğini üstlenirler. İşler iyi gitse de, Seden Kardeşler'in gönlünde yerli filmler üretmek, kendi çektikleri filmleri göstermek vardır. Bu amaçla Muhsin Ertuğrul'a mektup yazarak, ondan İstanbul'a dönmesini, kendileriyle birlikte film çekme işini üstlenmesini isterler. Bu mektup üzerine Ertuğrul, Almanya'da yarım kalan denemelerini kendi vatanında sürdürmek ve çalışmalarını ilerletmek için Seden'lerle birlikte çalışmaya karar verir.

Ancak ortada ne bir stüdyo ne ekipman ne de filme alınacak bir senaryo vardır.

Bütün teknik yetersizliklere karşın, ekip yılmaz ve ilk iş olarak Eminönü'ndeki Selanik Bonmarşesi'nden kamera ve ekipman alır. Daha sonra Ali Efendi Lokantası'nın abdesthanesi, filmlerin yıkanacağı laboratuvara dönüştürülür. Çatı katı ise baskı ve montaj odası olarak kullanılır. Film çekmek için teknik hazırlıklar sürerken, Muhsin Ertuğrul bir yandan da konu aramaktadır. İşgal yıllarında İstanbul'da çok konuşulan bir cinayet vakasını, Şişli Mediha Hanım'ın cinayetini filme çekmeye karar verirler. *İstanbul'da Bir Facia-i Aşk* ismiyle uyarlanan film, sadece Seden'lerin salonlarında değil, birinci vizyon olarak görülen Beyoğlu'ndaki salonlarda da gösterime girer ve büyük ilgi görür.

Ali Efendi'nin lokantasının müdavimlerinden biri de Yakup Kadri Karaosmanoglu'dur. Ali Efendi, Yakup Kadri'ye Seden'lerin sinemacılık faaliyetlerinden söz açtığına, Yakup Kadri isterlerse, o vakitlerde *Akşam* gazetesinde tefrika olarak yayımlanan *Nur Baba* isimli eserini de sinemaya uyarlayabileceklerini söyler. Bunun üzerine Muhsin Ertuğrul eser üzerinde çalışmaya başlar. Senaryo bitirilir, oyuncu kadrosu seçilir, dekor ve kostümler hazırlanır. Ancak Eyüp Camii'nin içerisinde yapılacak çekimler sırasında Bektaşiler seti basarak çekimleri engeller. Çekimlerde yaşananlardan sonra Vahram Papazyan yurt dışına kaçar. Ertuğrul onun rolünü üstlenerek filmin bitmesini sağlar. Yaşanan olaylardan dolayı filmin gösterime girmesine izin verilmez. Tepkilerden dolayı filmin gösterime girerken ismi *Boğaziçi Esrarı* olarak değiştirilir.

Kemal Film'in sıradaki işi, Kurtuluş Savaşı'nın dumanı henüz kalkmadan Halide Edip Adıvar uyarlaması bir eser olan *Ateşten Gömlek*'tir. O tarihe kadar sinemada Müslüman kadınların oynaması yasaktır. Ancak Kurtuluş Savaşı ruhunu yansıtmaması için filmde Müslüman ve Türk kadın oyuncu olması konusunda ısrarcı olunur. Gazeteye ilân verilir. İlâna yapılan geri dönüşlerden sonra filmde oynayacak Bedia Muvahhit (Emine Bedia Şekip) ve Neyyire Neyir (Münire Eyüp) isimli iki genç kadında karar kılınır. Bu sayede *Ateşten Gömlek* Türk sinemasında ilk defa Müslüman kadınların yer aldığı film olarak da sinema tarihimize de yerini alır.

Kemal Film'le Muhsin Ertuğrul'un birlikteliği *Kız Kulesinde Bir Facia* ve *Leblebici Horhor* filmleriyle devam eder. Kemal Seden bir yandan Kemal Film'in işleri büyümesi ve Muhsin Ertuğrul'la yeni filmlerin ortaya çıkarılması için umut beslemekte ve bir arayış içerisinde girmektedir; fakat öte yandan da Ertuğrul'la aralarındaki fikir ayrılıkları her geçen gün daha da ilerlemektedir. Şakir Seden, Erman Şener'le yaptığı söyleşide ağabeyi ile Ertuğrul'un durumunu

Mehtmet Ali & Akşamsefası

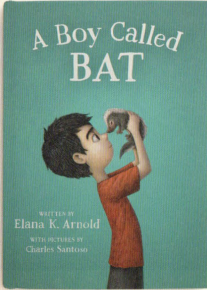

ve sonrasında Ertuğrul'un şirketten ayrılmasını şu şekilde ifade eder: "Ağabeyimle Muhsin Bey'in arası iyice açılmıştı. İki taraf da bahane arıyordu. Oraya işte o günlerde oldu. Bize intikal ettiğine göre yeni genel müdür (Dikimbanenin müdürü) kadın artistlerden birine sarkıntılık etmiş. Hem yüz bulamamış, hem de bizim arkadaşlardan sert muamele görmüş. Bunun üzerine kızıp, "24 saate kadar burayı terk edin" demiş. İki günde hiç olmazsa bir depo bulur, eşyaları oraya taşırdık ama dedim ya, iki taraf da bahane arıyordu. Bu hadise uygun düştü. Eşyaları paylaştık. Aksesuarları Behzat (Butak) aldı; dekor, pano gibi şeyleri Muhsin Bey, Ferah Tiyatrosu'na götürdü. Biz de makineleri satıp bu defteri kapadık."

Böylece Seden Kardeşler'in salon işletmeciliği ile başlayarak film yapımla devam eden sinemacılık serüvenleri sekteye uğrar. Film yapımını tamamen durdurarak salon işletmeciliğini sürdürürler ve yabancı filmlerin dışalımını yaparak sinemacılık faaliyetlerine devam ederler. Ta ki 1951 yılında, üçüncü kuşak Seden olan, Osman Fahir Seden sinemacılık mikrobuna bulaşana dek... O da bir başka yazının konusu olsun. ■

tsc
Türk Sineması
Arşivleri

Bilim ve Sanat Vakfı
Türk Sineması Araştırmaları
birimi tarafından hazırlanmıştır.

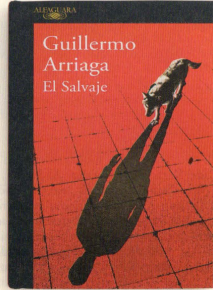
A Boy Called Bat
Elana K. Arnold

Başarılı yazar Elana K. Arnold'dan muhteşem bir seri! *A Boy Called Bat* bu samimi ve eğlenceli üç kitaplık serinin ilk kitabı.

Asperger sendromu olan Bixby Alexander Tam, kısaca Bat, hayatta birçok sürprizle karşılaşılıyor, bazıları iyi bazıları kötü. Ama bugün onun için iyi sürpriz günü. Aynı zamanda veteriner olan annesi eve yavru bir kokarca getiriyor. Ama bu sonsuza kadar sürecek bir ziyaret değil, yalnızca minik kokarca yabani hayvan barınağına gidene kadar sürecek.

Ama Bat, minik kokarcayla tanıştığı ilk andan itibaren birbirlerine ait olduklarını hemen anlıyor! Ve annesine bu hayvanın "o kadar da" vahşi olmadığını kanıtlaması için yalnızca bir ayı var.

Asperger Sendromuna sahip çocuklar sözle olmayan iletişim becerilerinde eksik ve fiziksel olarak sakar oldukları, ayrıca yaşantılarıyla empati kuramadıkları için sosyal etkileşimde zorluklar yaşıyorlar ve çok az canlıyla iletişimde bulunurlar. Tam da bu yüzden minik kokarca, BAT için çok özel!

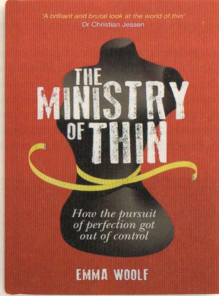
El Salvaje (The Wild)
Guillermo Arriaga

1958 yılında Meksika'da doğan Guillermo Arriaga, Babil, 21 Gram, Paramparça Aşklar Köpekler, Üç Defin gibi filmlerle dünya çapında ün kazanmıştır.

Yazar, bizi birbirimize bağlayan aile bağlarının geçmişte takıldığında bizi boğabileceğini de gösteren bir büyüme hikayesini anlatmış. Juan Guillermo anne rahminde bir embriyoyken, aynı rahmi paylaştığı ikiz kardeşi Juan Jose'yi bilinçli olarak öldürdüğüne inanır. Hayatta kaldığı için suçluluk duyar, üstelik ailesinin ikizinin ölümünden onu sorumlu tuttuğuna emindir. Fırtınalı ergenlik yıllarında Juan Guillermo hızla, dünyanın onca güzelliği arasından, kendisini çekenin insanlığın şiddeti olduğunu öğrenir. Ailesindeki kimse güvende değildir, çok sevdiği kardeşi Carlos, anne-babası, büyük annesi, hatta köpeği bile. Ve onlar adına bir intikama soyunur.

Kitaptaki paralel hikayede 19. yüzyıl'da Kanada'nın buzlu kışının yabaniliğinde bir kurdun peşine düşülür. Hikayelerin ortak noktaları, insanların vahşi yaşama dönme eğilimleri ve inançsız görünen zalim bir dünyadır! El Salvaje, bir adamın umutsuz yanıt arayışının acıık destanı.

ORADA BİR KİTAP VAR UZAKTA

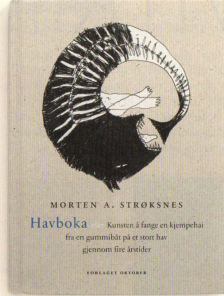
The Ministry of Thin
Emma Woolf

An Apple Day'in yazarı Emma Woolf, vücutlarımızdan nefret etmeyi nasıl bırakacağımızı anlatıyor. Kilomuz hakkında takıntılarımız var, vücutlarımızı sevmiyoruz, tükettiğimiz yiyecekler konusunda sürekli endişeliyiz, suçlu hissediyoruz ve diyet yapıyoruz. *The Ministry of Thin*, modern ve uluslar arası boyutta tamamen rayından çıkmış bir kilo verme, gençlik, güzellik ve mükemmellik takıntısına, tartışmacı ve cesur bir üslupla yaklaşıyor. Yiyecek, sağlık, egzersiz, güzellik, estetik cerrahi ve seks endüstrisi ile sosyal normların mengenelerinde sıkışıp Orwell'in distopyalarına doğru yol alan modern dünyaya baş kaldırıyor.

Göze çarpan etkileşimli üslubu ve kurnaz mizah anlayışı ile yazar, zayıflık takıntımızın ve modern zaman feminizminin kötüye giden ahvalini ortaya koymak için kullanıyor. Samimi, açıklayıcı olarak değerlendirilen bu kitap, günlük endişelerimiz arasında ilk sıralarda olan güzellik normlarından nasıl sağ kurtulabileceğimizi anlatıyor.

Woolf'un okuyucuyu zorlayan bir sorusu var: Kilo vermek cevapsa, soru nedir?

Mehmet Ali & Akşamsefası

Shark Drunk
Morten Strøksnes

Shark Drunk, Norveç'te yayımlanmasının ardından bir ay bile geçmeden 18.000 kopya sattı! National Geographic tarafından dünyanın en güzel üç adası addedilen Lofoten Adaları'nın derinliklerinde Grönland köpekbalığı yaşamını sürdürür. Sekiz metre bulunan küçük bir adada, restorasyon halinde olan büyük bir balık fabrikasında yaşamını sürdürüyor. Hayatı boyunca denizde olan Aasjard, Morten ile bir hayalin peşine düşüyor.

Shark Drunk, ikonik bir canavarı su yüzüne çıkarmayı tutkuyla isteyen iki arkadaşın hikayesini anlatıyor. Bir kitabın yazarı diğeri ise sanatçı Hugo Aasjard olan iki kafadardan Aasjard, Lofoten'de bulunan küçük bir adada, restorasyon halinde olan büyük bir balık fabrikasında yaşamını sürdürüyor. Hayatı boyunca denizde olan Aasjard, Morten ile bir hayalin peşine düşüyor.

Okyanusun, şiir, bilim, tarih, ekoloji, kurgu, mitoloji ve eski denizcilerin terimleri arasında yalpalaayan dilini kullanarak tuzlu ve eğlenceli bir hikaye ortaya koyan bu kitap, bir görevin, ünlü Lofoten Adaları'nın ve küçük lastik bir botla köpekbalığı yakalama sanatının hikayesi. Her şeyden çok okyanus hakkında bir hikaye.

KİTAP VİTRİNİ

Esra Nur Akbulak

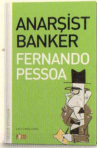
Başlama Yeri
Ursula Kroeber Le Guin
Çev. Can Eryümlü
Ayrintı Yayınları

Fantastik edebiyatın imkânlarını bir arayış ve değişim hikâyesiyle buluşturan Guin, her şeyin başladığı yerde bir bitiş anlatısı sunuyor okurlarına. Gerçekliği kurduğu oyunlarla yerle bir eden Guin, devasa bir gölgeyi koymak için çıkılan bir yolculuğu zamansız bir serüvene dönüştürüyor.

Dehanın Sesi
Lütfiye Aydın
Remzi Yayınevi

Lütfiye Aydın, Tanburi Cemil beyi ölümünün 100. yılında Dehanın Sesi romanıyla okurlarla buluşturuyor. Hem klasik Türk musikisine hem de Cumhuriyet öncesi son kuşağına dair tarihsel bir izlek sunan roman, edebî dilin imkânlarının güçlü kullanımı için çarpıcı bir örnek sunuyor.

Anarşist Banker
Fernando Pessoa
Çev. Engin Sürer
Palto Yayınevi

Değerlerin masaya yatırıldığı bir romandır Anarşist Banker. Kurduğu ironik çatıyla burjuva toplumunun bütün ikiyüzlülüklerini yeren Pessoa, paranın iktidar alanını ve değerlerini materyal ilişkiler üzerinden kuran insanları sorgular, burjuva hayatının konformizmini tehdit eden bir tavır takınır.

Vakit Hazan
Aslı E. Perker
Everest Yayınları

Aslı E. Perker edebî ustalığıyla tarih ve kurmacayı buluşturduğu son kitabı Vakit Hazan'da Osmanlı'nın son dönemlerindeki gündelik hayatı mercek altına alıyor. Yazar yıkım ve doğum sancısının tüm çelişkilerini hayatını kurtuluşa adanmış 18 yaşında bir genç kız olan Handan üzerinden sunuyor.

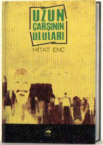
Kaçırıldıklarımız
Adam Phillips
Çev. Selin Sıral
Metis Yayınları

Psikanalist yazar Adam Phillips'in kitabı Kaçırıldıklarımız, iki seçenektan biri tercih edildiğinde geride bırakılan peşine düşüyor. İnsanın duygu dünyası ve eylemlerini psikanalitik bir çerçeveye kavramaya çalışan yazar, okurlara seçimleri üzerinde düşünebileceği verimli bir alan açıyor.

**Tekno-Muhafazakârlığın
Eleştirisi**
Fırat Mollaer
İletişim Yayınları

Fırat Mollaer, Türk muhafazakârlığı üzerine bir kavram haritası sunmanın yanı sıra idealler, idoller ve söylemler üzerine bir tartışma zemini kuruyor. Yazar, N. Topçu, C. Meriç ve Necip Fazıl gibi yazarları, tartışmanın somut zeminine hizmet eden ana figürler olarak ele alıyor.

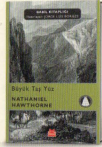
Uzun Çarşının Uluları
Mitat Enç
Ötügen Neşriyat

Sokağın yüzlerini söz gelimi esnafı, meczup bir adamı, bir arzuhâlcıyı ustalıkla birer kahramana dönüştüren yazar, detaylarla metnin karakterini güçlendiriyor. Güçlü sosyolojik çıkarımların sıcak bir hikâyeye buluştuğu kitap, gerçekçiliğin ötesinde bir yaşamışlık sunuyor.

Yazmak Bana Göre Değil
Alim Kahraman
Büyüyenay Yayınları

Alim Kahraman'dan doğa ve kültür çatışması üzerine kurulu naif bir anlatı. İnsan elinin değmesiyle yavaş yavaş kuraklaşan bir dünyayı koruyamamanın mahcubiyeti, bu duruma karşı çaresizlikle buluşa da metnin öfkeli dili doğurgan bir anlatı sunuyor.

Büyük Taş Yüz
Nathaniel Hawthorne
Çev. C. Hakan Arslan
Kırmızı Kedi Yayınevi

Borges, Hawthorne'nin hayatı için bir ömür düş görmekten ibaret bir hayat betimlemesini yapar. Düş görerek ölen bir yazardır onun için Hawthorne. Büyük Taş Yüzük kitabında yazar, gerçek ve düş arasında yaptığı salınımlarla gerçeklik algısına dair kuralları ihlâl ediyor.

**Osmanlı Devleti'nde
Kadı**
İlber Ortaylı
Kronik Kitap

Tarih çalışmalarında akademik yetkinliğinin yanı sıra güçlü üslubuyla da öne çıkan yazar İlber Ortaylı'nın Osmanlı döneminde kadıların varlık sahasını tartıştığı kitapta, kadıların görev tanımından, yetki alanlarından dek bir çok konu ele alınıyor.

İki Dünyanın Ustası
Aykut Ertuğrul
İz Yayıncılık

Aykut Ertuğrul öyküleriyle ve yazın diliyle kurduğu sıcak dünyayı bu defa İki Dünyanın Sesi kitabıyla açıyor okurlarına. Edebiyatın imkânlarını zengin kurmada dünyası için sonuna dek kullanan yazar, öykülerinin oynusuluğuyla yine aynı muzip ve keyifli tadı bırakıyor okur dimağında.

23
KASIM

"KİM KİMİ GÜVERTEDEN ATAR?"

Hazırlayan: Elit Kurt

Kim Kimi Güverteden Atar? sergisi Olivie Ressler'in son 12 yılda gerçekleştirdiği üretimlerinden oluşur. Sanatçının 2005'te *İdeal Toplum Kendini Yaratır* sunumundan sonra İstanbul'daki ilk sergisidir. Sergide, göç, sınırlar, yurttaşlık, sermaye ve alternatif ekonomileri inceleyen fotoğraf işleri, duvar yazıları, filmler ve enstalasyonları bir aradadır. *There are no Syrian refugees in Turkey (Türkiye'de Suriyeli mülteci yok)* filminin yanında, Ressler'in 2016 yapımı *Emergency Turned Upside-Down (Acil Durum Tepetaklak)* filmi sunulmaktadır. Bu filmde, sanatçı mültecilerin Avrupa'daki varlığını, zorunlu göçe yol açan savaş, terör ve ekonomik darboğaz tanımlamalarını "acil durum" ibaresiyle niteleyen söylemi sorgular.

Tarih : 23 Kasım 2016 – 15 Ocak 2017

Yer : SALT Galata

GÖRSEL BİR
SENFONİYE DAVETİSİNİZ

Ressam Sait Günel'in *Bir İstanbul Senfonisi* adlı kişisel resim sergisi, ziyaretçilere görsel bir senfoni sunmaya niyetli. Kendi geliştirdiği bir sulu boya tekniği ile ilgi gören sanatçı, yine bu tekniği ile bu kez de İstanbul'u resmediyor. Son yıllarda daha çok soyut eserler çalışan Günel, bu sergisinde Haliç'in tarihi ve özel dokusunu ele alıyor. Tekniği sayesinde resimlerine emsallerinden farklı bir boyut ve derinlik kazandırıyor.

Tarih: 26 Kasım - 5 Ocak 2017
Yer : Vesaire Tasarım Galerisi

YENİDEN
ATLANTIS

Çalışmalarında genel olarak "su" metaforunu kullanan Janet Bellotto *Cankurtaran* adlı çalışmasında da su ve kara sınırı arasındaki sınırı ele alan heykel, fotoğraf ve video gibi pek çok mecrayı kullanır. Ulusal parka dönüştürülen ada, vahşi atlara ve fok balıklarına ev sahipliği yapıyor. Onun, hem canlılık veren hem de yok eden Atlantik Okyanusu'ndaki varlığı, günümüzün yeni yerler keşfetme umuduna işaret ediyor.

Tarih: 19 Kasım - 31 Aralık 2016
Yer : Galeri Zilberman

DİJİTALLEŞEN
SANATLAR

Medya sanatçısı Ozan Türkkan, deneysel medya ve dijital sanatlar alanında özellikle de bilgisayarla ortaya konulmuş çalışmalara ve görüntülere yoğunlaşır. Sanatçı mekâna yerleştiği ışık sayesinde, izleyicinin algıları ile oynayarak, görüldenden farklı bir mekâna buyur ediyor. Mekânın izleyici ile ilişkisinde farklı bir boyut kazandığı sergi, izleyiciyi soyut dünyaya taşımayı hedefliyor.

Tarih: 3 Aralık - 31 Aralık 2016
Yer : Art on İstanbul

EDİTÖR OMUZ PERİSİDİR DESEK!

Müren Beykan | Günışığı Kitaplığı

Çocuk ve gençlik kitapları yayımlayan, çocuklara olduğu kadar yetişkinlere de çocuk edebiyatını sevdiğini Güneş Kitaplığı'nın ilk günkü heyecanını, yirmi yıldır sürdürüyor. Yayınevimizin editörlüğünü ben üstlenmiş olsam da, pek çok ayrıntıda yayın kurumuyla ortaklaşmaya dayalı bir çalışma yürütüyorum. Editör ne iş yapar, epeydir bu köşede anlatıldı; evet, hemen hepsi işimiz, yalnızca bir iki ekim var: Yazarla işin en başında, fikirler onun zihninin büyüdü dehlizlerinde dolaşmaya başladığında bir araya geliyor, dosyanın kurgusu oluşurken de, yazmanın çeşitli aşamalarında da görüş alışverişi yapıyoruz. Yaratıcı bir yazarın çocuk ve gençlik kitaplarındaki yolculuğu, zaman zaman editör desteğine, bir tür omuz perisine ihtiyaç duyabilir. O zaman, "çocuğa görelilik" in inceliklerini yazarın kulağına fısıldarsınız ve geri o ona kalır; metnin büyüü yazarın başarisidir.

Çocuk kitaplarında, desenleme de söz konusu olduğundan, hem yazarla dosyanın oluşumunda çalışmak, hem de kitabın nasıl desenleneceğini hayal etmek gerekir. Zevkli, renkli ve epeyce fazla ayrıntılı bir süreçtir. Çeviri kitaplarımızdaysa, yabancı kültür öğelerinin bizim çocuk okurumuzla ne oranda ve nasıl buluşabileceğine karar vermek başlı başına iştir; deneyim gerektirir. Yayınevimizin yirmi yıl içinde süzülüş kararlarını, kabullerini çeviri metninde uygulamak ve kitabı akıcı, güzel bir Türkçe'yle sonlandırmak da editörün görevidir.

Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı bu yıl "felsefe" temasıyla kapılarını açtığı için, editörlük tezgahında, felsefesi yoğun çocuk kitaplarına daha da ağırlık verdik. Müge İplikçi'nin, maden kazaları, zeytinliklerin yok edilmesi gibi acı konuları umut dolu bir pencereden aktaran *Dondurmacı Tilsim'i* okurlarıyla buluşturu. Behçet Çelik ilk çocuk romanı *Çantastızlar Kampı*'nda mahalle kültürünü, kentsel dönüşümü, bir grup çocuğun gözünden, yalın bir dille anlattı. Bu kitaplarla benzersiz bir üçlü oluşturan, Karın Karaklaş'nın *Konaktakiler'i* ise, toplumsal tarihizm içinde kısacık bir yolculuk. Hepsisi de, çoluk çocuk okunabilecek kitaplar.

Çağımızın düşünür sanatçılarından Behiç Ak'ın, modern insanın çıkmazlarını mizahla sergilediği yeni çocuk romanı *Çatıdaki Gegezen*, içimdeki Don Kişotlar'a gerçek bir sürpriz sunuyor. Tamamı resimli bir kitap da, editörlük fırınından taze taze çıktı. Farklı yaş gruplarına seslenebilen İrem Uşar,

uyku üzerine bir masal anlattı. Merve Atılan'ın desenleriyle canlanan *Uykusunu Arayan Çocuk*, düşle gerçeğin sınırlarında dolaşıyor. Bu özgün çalışmanın yanı sıra, çocuklar için yazıp resimlediği kitaplarla ünlü sanatçı Rocio Bonilla'nın rengârenk eseri *Öpücük Ne Renktir?* de çok ses getirdi.

Çeviri kitaplarımız da tezgâhta son biçimini aldı. Hepsisi de yazarlarının Türkçedeki ilk kitapları: Amerikalı Kathryn Erskine'in meslek seçimi baskısını mizahi bir dille eleştirdiği *Festival Mühendisi*; İtalyan Chiara Lossani'nin, ergenlikle birlikte ailede değişen dengeleri mizahi bir dille işlediği *Ailede Grev Var* ve karikatürleriyle de tanınan, Fransız Pierre Elie Ferrier'in, yalnızlık çeken bir çocuğun saçımdaki bitlerle kurduğu fantastik arkadaşlığı anlattığı *Bitlerimi Geri Verin!*.

Bu yıl ayrıca gençlere yirminci yılımız dolayısıyla bir armağanımız da vardı; hep hayalini kurduğumuz bir kulliyat. Hazırlığı üç yıla yayılan şiir seçkimiz, *Gece Uçuşları* sonunda 53 şiirli 159 şiirle sonlandı. Çağdaş edebiyatımızın gözbebeği eli üç şairden üçer şiirini yer aldığı bu cildin şairlerini, seçki çalışmalarıyla tanınan İshak Reyna belirledi.

15 yaşın üstündeki tüm edebiyatseverler için, "Ben de varım!" sloganıyla yola çıkardığımız gençlik markamız ON8 de sürpriz isimleri kucakladı. Sibel Oral'ın *Beni Beklerken*'ini, Neslihan Acı'nın *Z Yalnızlığı* izledi. İspanyol yazar Jordi Sierra i Fabra'nın *Oysa Aşk'ı* da raflarda. Ufukta da bir Neslihan Önderoğlu romanı var!

Yeni yayın döneminde, Köprü Kitaplar'da Çiğdem Sezer'i ağırlayacağız. Sevgi Saygı'nın çocuklara dört kitaplık bir sürprizi, Necati Güngör ustadın yeni öyküler ve daha neler neler... ■

Siren Yayınları'nda yaptığı farklı kitap kapaklarıyla dikkat çeken Nazlım Dımlu ile konuştuk...

NAZLIM DıMLU; METNİN RUHUyla ÖRTÜŞMEK

Kitap kapağı tasarlarken dikkat ettiğin detayları üç maddede özetler misin?

Kitap kapağı metnin çerçevesi olarak görülebilir, dolayısıyla öncelikle söz konusu metnin ruhuyla örtüşmesi şarttır. Duygusunu okura iletmeli, kitabın atmosferini az çok ortaya koyabildiği bir estetiği olması önemlidir. Kitap adının okunur olması, tasarımın özgün ve anlaşılır olması gibi unsurlara dikkat etmeye çalışırım. İdeal bir kitap kapağının, tasarımı bir bütün olarak denge içinde sunabilmesi ve kitabın ruhunu ortaya koyabilmesi gerekir.

Tasarımda iltimas geçtiğin renkler ve yazı karakterleri var mı?

Hayır, yok, zaten olması doğru olmazdı... Öte yandan dönem dönem meylettiğim şeyler vardır mutlaka. Genel olarak açık renklerle çalışmayı seviyorum son zamanlarda.

Şimdiye kadar tasarladığın kitap kapakları arasında en sevdiğin tasarımı hangi kitaba ait?

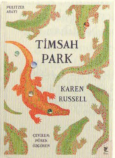
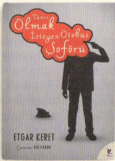
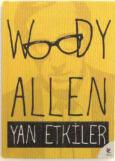
En sevdiğim tasarımı seçmek gerçekten güç; Kerouac serisini, özellikle *Yolda*'yı tasarlarken büyük zevk aldım. Uzun süreli bir çalışmanın sonucu olan *Kalabalıkta Yüzler* ve -Woody Allen'ın da beğenisini attığı bir mesajla iletildiği- *Yan Etkiler* kapaklarını sevdiğilerim arasında sayabilirim. Etgar Keret serisindeki kitap kapaklarının da yeri bende ayırdır.

En beğendiğin kitap kapağı hangisi?

Farklı nedenlerle beğendiğim pek çok iş var, genel olarak David Drummond'un tasarımlarını çok incelediğim buluyorum. Robin Bilardello, Kelly Blair, Helen Yentus ilgiyle takip ettiğim diğer tasarımcılardan bazıları.

Keşke ben tasarlasaydım dediğin yerli ya da yabancı bir kitap var mı?

Jonathan Safran Foer sevdiğim bir yazar ve kitaplarının kapaklarını, dünyada çok çok diğer ülkelerde de yapıldığı gibi Jon Gray'in özgün tasarımlarından uyarlıyoruz; orijinalleri kuşkusuz çok başarılı bulmakla birlikte bu kapakları kendim tasarlamak ve ne katabileceğimi görmek isterdim doğrusu. ■

Arka Kapak Derginiz

babil.com ve babilmekan'da defter hediye.

Mehmet Ali & Akşamsöğüt

ARKA KAPAK
kitap ve kültür dergisi

babil
com

babilmekan

BABİL.COM'UN
RENKLİ KİTAP DÜNYASI
ÇENGELKÖY'DE
SİZİ BEKLİYOR

babilmekan
kitabevi kafe

8.000 ÇEŞİT KİTAP, KEYİFLİ KIRTASIYE, USTA ELİNDEN
KAHVE ÇAY ve LEZİZ ATIŞTIRMALIKLAR. EVİNİZİN RAHATLIĞINDA
KİTAP OKUMA ve ÇALIŞMA İMKANI.